

तमसो मा ज्योतिर्गमय

SANTINIKETAN
VISWA BHARATI
LIBRARY

255.29

N 133

255956

CALCUTTA SANSKRIT SERIES

under the direction of

Pandit AMARESWAR THAKUR, M.A., Ph. D.

No. X

डाक णवः

STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

DĀKĀRṆAVA

(Text from Nepal, 2.)

EDITED BY

NAGENDRA NARAYAN CHAUDHURI, M.A., Ph. D.

Professor of Sanskrit and allied Languages

Santiniketan College, Visvabharati

Published by

**METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE LTD.,
CALCUTTA**

1935

Printed by

SHIBNATH GANGULI .

AT METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE, LIMITED,
56, Dharamtala Street, Calcutta.

To

MY AUGUST SOVEREIGN

HIS HIGHNESS MAHARAJA

Vir Vikram Kishore Manikya Bahadur

OF TRIPURA

Who is the Ocean of Wisdom, famous for His Qualities of Head
and Heart and has sown the Seeds of Reform in His fertile State,

I Dedicate

In Token of steadfast Devotion and unflinching Loyalty,

This edition of the DAKARNAVA, i. e. the Ocean
of Wisdom, which is the First Fruit of my Life.

PREFACE

On the 6th December, 1933, the University of Dacca accepted my thesis entitled *STUDIES IN THE APABHRAṂŚA TEXTS OF THE DĀKĀRṆAVA* for the degree of 'Doctor of Philosophy', approved by the Board of examiners consisting of Dr. F. W. Thomas of Oxford (Chairman), Dr. Sylvain Lèvi, Professeur au Collège de France, Directeur d'études à l'École des Hautes Études and Dr. Louis de la Vallée Poussin of Paris. I am very grateful to these gentlemen for their kind recommendation. The present work is practically the same thesis with a few additions and alterations.

An apology is hardly needed for preparing a critical edition of the Apabhraṁśa Texts of the Dākārṇava. Its linguistic value gives it a very high place as it helps to show the change and development of the Middle Indo-Aryan language to the New Indo-Aryan one. It also holds a position of great importance in the History of the Bengali language as some of its forms particularly belong to Bengali. The texts are interspersed in the only existing edition of the Dākārṇava which was brought out by the late Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasād Śāstri under the auspices of the Vaṅgiya Sāhitya-Parīṣad of Calcutta. Śāstri's edition based on a single manuscript and the texts interspersed therein are corrupt and unintelligible. The purpose of the present edition is to provide as good and intelligible a text as possible with the help of another manuscript belonging to Prof. G. Tucci who brought it from Nepal and has kindly allowed me to make use of it and of its Tibetan translation which helps in its correction and the most careful scrutiny of the various readings of the MSS., so as to facilitate further work by others on the Apabhraṁśa language. The Dākārṇava will also throw some new light on the Vajrayāna and its history. I am sure that other eyes will bring many points of great interest to light that I may have failed to see, being too deeply engrossed with minute varieties of reading, difficulties of interpretation and Philological problems to have had either time or insight for these larger questions.

I owe a special debt of gratitude to my revered Guru, Pandit Vidhushekhara Śāstri, Principal, Vidyabhavana (Research Department), Visvabharati, who guided me and took a personal interest in my Research work and under whom, I studied the Tibetan language. He is not only my Śikṣā-guru but also a real guru in the true sense of the term. I am very grateful to Dr. Suniti Kumar Chatterjee, M. A. (Cal.), D. Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics and Phonetics and Lecturer in English and Comparative Philology in the University of Calcutta, who favoured me with valuable suggestions. My manifold obligations to Dr. Prabodh Chandra Bagchi, M. A. (Cal.), D.-ès-Lettres (Paris), Lecturer in the University of Calcutta, also require to be mentioned ; he was kind enough to look through with me my work in its first draft and to give me much helpful advice, many useful references and suggestions ; moreover he has taken the trouble to go through the proof-sheets. I am also indebted to Pandit Haricharan Banerjee, sometime Professor of Sanskrit, Visvabharati, and to Muni Shree Jin Vijayji, sometime Professor, Singhi Chair of Jainism, Visvabharati, for their various suggestions. My hearty thanks are due to Pandit Amareswar Thakur, M.A., Ph.D., Vedantashastri, Honorary Secretary and General Editor of the Calcutta Sanskrit Series, who very kindly accepted this work for publication in the above-mentioned collection and to Pandit Narendra chandra Bagchi Bhattacharya, M.A., Vedantatirtha etc., Assistant Secretary and Editor to the Series, from whom I have received all kinds of facilities, encouragements and timely suggestions while the book was in the press.

For the Index, I am thankful to my pupil, Mr. Vibhutiġhushan Banerjee who volunteered to prepare an index of all the Apabramśa words.

In spite of my best efforts, the work has been disfigured by a few typographical errors, and for this I crave the indulgence of my readers. A short list of errata has been given at the end of the book.

SANTINIKETAN,
BENGAL :
January, 1935.

} Nagendranarayan Chaudhuri.

The Report of the Board of Examiners

Report upon a Thesis entitled *Studies in the Apabhramṣa texts of the Dākāṇṇara*, submitted by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri, M.A., candidate for the Degree of Doctor of Philosophy in the University of Dacca.

The texts studied by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri are interspersed in a work entitled *Dākāṇṇara-Mahā-yoginī-tantra-vāja* : they were published in the year 1916 by the late Mahā-mahopādhyāya Haraprasād Śāstri, the whole *tantra* occupying pp. 135-167 of *Hājār Bacharer Purān Bāṅgālā Bhāṣāy Baudhdha gān o Dohā*. The Śāstri's edition was made from a single Ms. existing in Nepal, and the interspersed texts were to a large extent corrupt and unintelligible. Mr. Chaudhuri has been able to make use of a second Ms. ; but his reconstitution of the texts, which is fundamental, is based mainly upon a comparison with a Tibetan version existing in the *Bkah-kygur*, the collection of Buddhist canonical works. With these aids Mr. Chaudhuri has been able to reproduce the verses in a consistent and reliable form, accompanied by the Tibetan renderings, a *Sanskrit Chāyā*, metrical descriptions and grammatical exegesis (pp. 1-188) ; and he has prefixed an Introduction (pp. 1-40), discussing the character of the texts, the Script and dates of the MSS., and the grammar and prosody of the language.

Mr. Chaudhuri's editorial work is scholarly. The idea of utilizing the Tibetan version originated with him, and he has carried it out with ability and success ; the texts can now be understood and the readings have been fixed with sufficient definiteness and finality to form a basis for discussions of the dialect. In view of the difficulty of the task Mr. Chaudhuri must be accorded a high commendation,.....

The grammatical sketch records the facts of the language, which it associates with a *Saurasenī Apabhramṣa* and in which

INTRODUCTION

1. Preliminary

While working in the Viśvabhāratī Research Department, I occupied myself with the study of the Tibetan language. In the course of my labours in that direction I commenced examining with the help of the Tibetan translation, the Apabhraṃśa fragments of the *Ḍākārṇava*, edited under the auspices of the Vaṅgiya Sahitya-Pariṣad of Calcutta, by the late Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasād Śāstri, who discovered it in Nepal and published this manuscript along with three others in one volume, named in full, 'Hājār Bacharer Purāṇa Bāṅgālā Bhāṣāy Bauddha Gān O Dohā'. When I was examining them, I noticed many discrepancies in the received text of the original. It is given to conjecture and corruption and also abounds in conjectural emendations. There are omissions and commissions of portions of syllables, syllables and words. Sometimes the late learned editor was not content with faithfully reproducing the text as he found it, but he made bold to improve upon it wilfully without taking trouble to discover the right reading of the text. There are also misuses and superfluous uses of punctuations which are partly responsible for making the language of the Apabhraṃśa text of the *Ḍākārṇava*, an enigma. While I was studying them, another idea struck me, how far would this work, which contains a number of the Apabhraṃśa fragments and is composed in the province of Bengal proper, throw light on the origin and growth of the Bengali language. The study of this work, therefore, particularly gave me much pleasure, as I thought, I would find therein, Proto-Bengali forms, composed and preserved, which would be of great importance to the history of the Bengali language.

Keeping all these considerations in view, I made up my

mind to undertake a critical study of it. As I proceeded with the work, I took down notes, which I now put before the public.

The text of the present edition is based on that of Mm. Dr. H. P. Śāstri, on the Tibetan translations¹ of two xylographs of the Narthang edition—one belonging to the Viśvabhāratī Library and the other belonging to the India Office Library, which was borrowed for my use by my revered Guru Pandit Vidhuśekhara Śāstri, Principal, Research Department, Viśvabhāratī and on the codices of the readings of two manuscripts—one belonging to the Asiatic Society of Bengal, procured for my use and the other belonging to Prof. Tucci who brought it from Nepal and kindly lent it to V. Śāstri for my use. The first manuscript which is marked A. by me, contains 197 folios with 7 lines on a page. It is written in Newari characters on Nepalese paper, white on one side and yellow on the other and is 11 by 5 inches in size. This manuscript has been copied under orders in 1907 for the Asiatic Society of Bengal. This is a modern Newari copy of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal. The edition, published by Mm. Dr. H. P. Śāstri, is representative of the text of the copied manuscript. The last verse (No. xxviii) in the present work, which is not found in the published text of Mm. Dr. H. P. Śāstri, is taken directly from the manuscript. The second one which is not a copy but seems to be an independent one, is marked N. in the present edition. This manuscript apparently belongs to that period of the manuscript of the Durbar Library. It has 125 folios with 5 lines in a page. This too is written in Newari characters. Neither of them contains any date nor any name of the copyist. Both the manuscripts are full of serious mistakes and it will not be out of place to mention here that without its Tibetan translation it would not have at all been possible to restore the text of the present edition properly, though in some cases I had to reject it in favour of the right reading.

1. Beckh. p. 76, 1.

This work is called 'डाकार्णव' and its name in full is 'श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य'. The real form should be 'श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य', as supported by the Tibetan transliteration and as we do not come across with such a form in other works of this type. The Tibetan version both in transliteration and translation calls it 'डाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज' (da. kārṇa. ba. maha. yo. gi. ni. tantra. ra. dza.' in transliteration and 'mkah. gro. rgya. mtsho. rnal. lhyor. mahi. rgyud. kyi. rgyal. po. chen. po.' in translation). Now let us explain the term 'डाकार्णव.' The word 'डाकार्णव' which is the combination of 'डाक' and 'अर्णव', means 'the ocean of wisdom' (ज्ञानार्णव). In the colophon of the first chapter of the Dakārṇava, it is written—'इति डाकार्णवे महायोगिनीतन्त्रराज्ये ज्ञानार्णवावतारः प्रथमपटलः', which is in English, 'The introduction to the ocean of wisdom (ज्ञानार्णव) (has been described) in the first chapter (पटल) of the Dakārṇava-Mahāyoginī-Tantra-raja.' There is also another expression in the beginning of the first chapter which runs thus—'शृण्वन्तु ज्ञानसागरान्', which is in English, 'please hear the ocean of wisdom'. It is now quite clear from above that ज्ञानार्णव has been used instead of डाकार्णव and they carry the same meaning. For this reason they are one and the same. There is also a work, called the Dāka-Tantra, popularly known as Daker-vacan, which contains the wise and wholesome sayings and aphorisms regarding astrology, meteorology, medicine, agriculture and other subjects of great interest to domestic life. We find the worship of Dākini in Tantricism. Dākini, who is one of the yoginis, is represented as a goddess of wisdom. In the Tibetan language too she is mentioned as 'ye śes kyi mkah. hgro ma, i.e., the goddess of wisdom. Dākini is the feminine form of the word 'dāka'. From all these evidences, it is now quite obvious that 'dāka' means prajñā or jñāna (wisdom).

Let us now find out the source of the word डाक. This word does not occur in the Vedic speech, nor even in old classical

Sanskrit. For this reason this word arouses our suspicion as its root is unobtainable in genuine Sanskrit. Tib. 'gdag' to signify प्रज्ञा (wisdom) is the original word. I am strongly inclined to hold that डाक signifying प्रज्ञा or ज्ञान (wisdom) comes from the Tibetan source.

We meet also with many Tibetan words in I A. and N I A. The following list of a few words of undoubted Tibetan origin, used in I A. and N I A. of different times will prove, to some extent, the influence of the Tibetans on the Aryan people in all the ages ; but the influence of the Tibetans on the province of Bengal and its neighbourhood, seems to be very considerable, because in ancient times Eastern India was in close communication with Tibet. Hiuen Tsang who visited India in the seventh century A. D., remarked that the tribes living in the frontiers of Bengal and Assam, were akin to a Tibeto-Chinese people.

A List of Tibetan words in I A. and N I A.

(1) Vaṅga (Bengal)—This is without any doubt identical with the Tibetan word 'bañs,' meaning 'marshy and moist'. Vaṅga (Bengal) was marshy and moist in the early period of Bengal history. In the Aṅguttara-nikāya we find the mention of 'Vaṅga' only once (I. 213) in the list of sixteen kingdoms ; everywhere else, there is the mention of 'Vamśa' in place of 'Vaṅga' (iv. 252, 256, 260). 'Vamśa' is the literal pronunciation of the Tibetan word 'bañs', though its real pronunciation is 'bañ'. From 'bañ' 'vaṅga' is easily obtainable.*

* Vāṅgālā (Bengal is undoubtedly from 'Vāṅgālam' found in the Tirumalai Rock Inscription of Rajendra-Chola I. The first part of the word, 'Vāṅgālam' is from Tib. 'bañs', 'marshy and moist', from which 'Vaṅga' itself was derived and the second part of the word, Dravidian 'ālam' is a verbal derivative from the root 'āl', meaning 'to possess', 'to use', etc. Therefore, 'Vāṅgālam' means the 'marshy and moist region.' Cf. Malayālam [Dravidian 'mala' 'a mountain'+y (inserted to prevent hiatus)+ālam] meaning the 'mountain region'. An inhabitant of Vāṅgālā is called Vāṅgālī (Vāṅgālā +ī)—cf. Nepālī, Vihārī etc.

(2) *Kalañka*—meaning ‘blame, spot, etc.’ comes undoubtedly from Tib. ‘klan. ka’. No genuine Aryan root for it is obtainable.

(3) *Jambu* (the rose apple fruit)—This word does not occur in the Vedic language, and we first meet with it in Pāṇ. iv. 3. 165. It is evidently from Tib ‘*hdzam. bu*’; this word is traceable in the Kuki language ‘*cambu*’.

(4) *Khanā*—is not the name of a particular woman. This word is the general name of learned men. *Khanā* is without any doubt from Tib. ‘*mkhan*’ with the addition of the feminine suffix. So ‘*Khanār-vacan*’ is not the wise sayings of a particular lady, but of learned men in general.

(5) *Canā*, *Conā* or *Cenā*—which signifies urine, specially of the cattle, is from Tib. ‘*gcin*’ meaning ‘urine’.

(6) *Cho* or *Chō*^०—which signifies ‘a swoop’ comes from Tib. ‘*mchu*’ meaning ‘lips’.

(7) *Ḍoma*, *Ḍomba* or *Ḍombī*—comes from Tib. ‘*druñ ba*’ meaning ‘wise’.

There are other words also which have been borrowed into I A. and N I A. from the Tibetan language. But for want of time and space I wish to stop here for the present and have a mind to write an elaborate paper on this very subject in near future.

The *Ḍākārṇava* is a Buddhist Tantra where a fine artistic method has been adopted in order to realise Śūnya (Void) through the medium of mystic names, forms, formulas and symbols. It is divided into fiftyone chapters called *paṭalas* (*paṭala*—*pratala* where *tala* seems to be from *stara*) and consists of Sanskrit ślokas intermingled with the Apabhraṃśa fragments in prose and verse. It is written in the Saṅgīti style as it begins with the usual formula—

एवं मया श्रुतमेकस्मिन् समये भगवान् महावीरेश्वर सर्वतथागतवीरकायवाक्चित्तयः। गिनीभगेष् क्रीडितवान् ।

Being a Saṅgīti which means singing together, its Tibetan translation is included in the Kanjur collection and not in the Tanjur one in which the Tibetan translation of all other

Tantras are included. As it belongs to the Saṅgīti literature, its Apabhraṃśa fragments must be primarily regarded as songs. But we should not estimate their value by the same standard as is applicable in the case of poetical compositions. Some of them follow their metrical systems and I have mentioned in their proper places the names of metres after examining them very carefully ; while others are connected with the conditions of their musical expressions and it is quite impossible to analyse them wholly by the recognized systems of prosody. They are self-regulated and follow the laws of their own which vary naturally according to emotional or melodious suggestion. The words and lines are sometimes elongated or crippled for the sake of tune and fall into apparently song rhythm.

In the first century A.D., under the reign of the Indo-Scythian king Kanishka, Buddhism was officially recognized to be divided into two sections—(1) Mahāyāna (the great vehicle) and (2) Hīnayāna (the little vehicle). The former in its later stage was split up into two sorts—(1) Paramitānaya and (2) Mantranaya or Mantrayāna :—

महायानं च द्विविधम्, पारमितानयो मन्त्रनयर्थित । तत्र यः पारमितानयः सौत्वान्तिक-योगाचार-
मन्त्रमकस्मिन्त्या व्याख्यायते । मन्त्रनयनम् योगाचार-मन्त्रमकस्मिन्त्या व्याख्यायते ।—AS., p. 14.

Later on, Mantranaya or Mantrayāna was further divided and different offshoots came into existence and Vajrayāna is one of them. Our present work belongs to Vajrayāna which may be regarded as Buddhist Tantricism, based on the Buddhist philosophy, Yogācāra and Madhyamaka.

Vajrayāna is an admixture of Tantricism and Buddhism. In the Guhyasamāja, p. 154, Vajrayāna is defined as :—

सौहो हेषस्तथा रागः सदा वज्रं रतिः स्मिता ।

उपायस्तेन ब्रह्मणां वज्रयानमिति स्मृतम् ॥

When Tantricism penetrated into India, the Buddhists readily incorporated many ideas, doctrines and gods of this new religion in their own. They busied themselves with producing

a variety of literature on the Tantras and our present work is one of them.

2. The Teachings of the Dakarṇava

The Dākārṇava follows the doctrine of the Vajrayāna or the symbol of Śūnya (void) and Mantras, Yantras, Mudrās, Dhāraṇīs, Yoga and Samādhi have been described there as a means to attain happiness and prosperity in this world. The word Vajra occurs, times without number, in the present work. The word Śūnya also occurs frequently in the Dākārṇava wherein it is used in a particular sense to represent Vajra and not that which is conceived by the Mādhyamaka school and that is clearly defined below :—

न सन्नासन्न सदसन्न चाप्यनुभयात्मकम् ।

चतुष्कोटिविनिर्मुक्तं शून्यं माध्यमिका विदुः ॥

—AS., p. 19.

अकिनास्तितद्भयानुभयचतुष्कोटिविनिर्मुक्तं शून्यरूपम् ॥

—Sarvadarśanasamgraha, p. 23.

The reason, why Śūnyatā is called Vajra, is given below :—

दृढं सारमसीशीर्यमच्छेद्याभिदालचणम् ।

अदाहि अविनाशि च शून्यता वज्रमुच्यते ॥

—AS., p. 23.

“First, the knowledge of Śūnyatā which leads to nirvāṇa and a diamond are both very precious ; secondly, both of them are abhedyā, ‘adamant’, in the sense that they are so hard, strong and firm that one can hardly penetrate them. It may also be noted that ‘abhedyā’ is a synonym for a diamond.”—The Vajrayāna, by Vidhuśekhara Bhattacharya in the *Modern Review*, Oct., 1930, P. 395.

The aim of the Dākārṇava is illustrated by the following verse :—

केवल सहजसहाउ रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहुयष गाहइ ।
इन्द्रिय लोष य जानइ कोइ परम महासुख पूजहु गाहइ ॥
सभ कस्य जिम भावइ रुइ भव निव्वाण न दिसइ कोइ ।
माइमोइइ अछसि नाइ सलउयान ज नासइ कोइ ॥

—XXVIII.

“O, only the Sahajiyā doctrine (सहजसहाउ=सहजस्वभाव) is being instructed. Bow down to the lord of gods, demons and all the three worlds. The organs of senses do not know where he (the lord) is. Adore the highest Bliss with gāthās and all kinds of action become real. Nowhere Saṃsāra and Nirvāṇa are seen. Owing to ignorance of illusion you are in the navel. Who can now destroy the Sattvayāna ?”

Really speaking, there is no difference between the Vajrayāna and the Sahajayāna. The philosophy of the Vajrayāna centres round that of the Sahajayāna and Vajra and Sahaja are one and the same. The following is the reason as to why Vajra is called Sahaja (born or produced together). Every one on earth is entitled to attain Vajradharahood and he possesses the right of attaining it from his very birth. There is no remissness which can stand on the way of attaining it :—

अनेन सर्वबुद्धत्वं सर्वसौख्यमेव च ।
सर्ववज्रधरत्वञ्च सिध्यन्तीहैव जन्मनि ॥

—Vajradhātatantra.

The Dākārṇava begins with an invocation to all Viras, i. e., the Sādhakas who attain Siddhi ‘success’ after sticking to the Vāmācāra and Vireśvaris, i. e., the great female devotees who attain Siddhi according to the system of the Vāmācāra :—

ॐ नमः सर्ववीरवीरेश्वरीभ्यः ।

This shows that the present work follows the Vāmācāra system of Tantricism which is the basic principle of the Sahajiyā culture.

The *Ḍākārṇava* is a very interesting work, giving in a nutshell many leading doctrines and rites of the Vajrayāna, which throw immense light on this obscure religion.

As time went on, the literature of the Vajrayāna, being written in the mystic language (*sandhābhāṣā*), began to be misunderstood. This misconception gave rise to awful degeneration. *Lalanā*, *Rasanā* and *Avadhūti*, meaning really the three principal arteries (*nādis*), such as *idā*, *piṅgalā* and *suṣumnā*, were taken as women in the ordinary sense. *Vajra*, *Līṅga*, *Padma*, *Mudrā* etc., instead of being used in a refined sense, have been used in a gross one. There are many other mystic terms in the Vajrayāna which require a scientific treatment demanding some sort of technical study to understand them clearly. But for our present purpose, it is sufficiently plain so as to convince us of the fact that these terms have not yet been thoroughly understood in their proper light. Many of the current interpretations and criticisms are irrelevant and should be rejected. The whole subject of the Vajrayāna should, therefore, be studied anew, on a critical, scientific and comparative basis, if its real significance should be understood and any profitable use made of it. The same thing happens also in the *Ḍākārṇava*. The doctrine of the *Sahajayāna* (*Sahaja*) and *karuṇā* (compassion) have been taken in the ordinary sense of women and *Sādhaka* is instructed to have conjugal union with them just like with women. The terms like *vajra*, *padma*, *hṛdaya*, *mudrā* and the like, losing their meanings on their face, convey other senses quite different from the original.

The doctrine of the *Ḍākārṇava* is based on the *Yogācāra* system of Buddhist metaphysics where *Citta* (Mind) holds a very exalted position. It is all in all there. The same idea finds expression in the *Ḍākārṇava* where the metaphysical *Citta* is deified and invoked to enlighten all beings and to deliver them from *Māyā*—

॥ बोद्धुं करुणं चित्तं जिननाम्न ॥

सत्तथा उदारं माह्वते ॥

Mind is at the root of all happiness and miseries. There is an oft-quoted maxim, '*mana eva manusyaṇām kāraṇaṃ bandha-mokṣayoh*', which is true to a word. A purified mind directs one towards the path of salvation, while a polluted mind leads one to destruction and this is why Buddha has laid a special stress on the purification of mind (*citta-śodhana*) in his dialogues. The phenomenal world grows itself from *Citta* and hence happiness or miseries which one enjoys or undergoes depends or depend on the purity or impurity of mind. Mind becomes dull and inactive by mundane desires and attachments (*kāmanā* or *vāsanā*) and is subject to bondage. When *kāmanās*, both internal and external, are relinquished, the flow of the mind is virtually stopped and the goal is easily attained. *Kāmanā* or *Kāma* is *Māra* and *Māra* is *Mṛtyu* (death or destruction). *Kāma* is called *Māra*, because it is the root of all miseries and sufferings. When *Siddhārtha*, a Royal prince, 2500 years ago, could conquer *Māra* (i. e., *Kāma*, 'lust'), the Highest Wisdom shone of its own accord and he became Buddha. He is also called *Mārajit* or *Mṛtyuñjaya* (conqueror of death). The tendency of *Kāmanā* or *Vāsanā* should be annihilated by the development of real knowledge as salvation is never attained without the cessation of the work of *Vāsanā*. Thus the practice of controlling *Vāsanā* and mind should go hand in hand with the development of real knowledge and they will remove all obstacles barring the path to salvation. When *Vāsanā* is destroyed, the mind will be full of boundless compassion (*Karuṇā*) and sympathy. The development of *Bodhi* (Supreme Knowledge) which is the most important factor for annihilating *Kāma* or *Vāsanā*, has been fully and emphatically discussed in the *Dākāṇḍya* where *Bodhi* is deified and the *Sādhaka* is instructed to set his mind on it. One obtains *Nīrvāṇa* (salvation), and freedom from constant sufferings and the continuous flow of births and rebirths by dint of the development of *Bodhi* :—

सुखं सुखं मोक्षं ही पश्यन्नुपधी

यः कर्मणः उत्तमैः सिद्धिं कुरु ।

And also,

धर्माधर्म जड अत्यगिणी
ताड तु बन्धसि बोजि माडु ।
सिञ्ज सुरासुर सेइ हेणी
तुइइ आवइगइ निजाण ॥

The Mahāyānists do not aspire for their own salvation ; but they try their level best for the deliverance of their fellow creatures who always undergo manifold sufferings. In the Kāraṇḍavyūha we find that Avalokiteśvara, out of compassion, did not want to obtain Nirvāṇa (salvation) though he was fully entitled to attain it, unless all the creatures of the world acquired the Bodhi knowledge and attained Nirvāṇa.

This very ideal has been forcibly advocated in the Dākārṇava :—

मायिसहावर अण्डसि तुण्ड
तिहुअण सल्ल उतारअ जिण्ड ॥

The Dākārṇava deals with the worship of Vajra, representing Śūnya and it is also identical with Dharma and Mahāsukha :—

इइइ अ भाव अभाव अ रग
विरग सणठइ बीवण रज्ज ।
मज्झिणी अणी धम्म अ रज्जहु
रज्जहु वज्ज विणिधम्म पसेजु ॥

And also,

रम रम परम महासुह वज्जु ।

Vajra with its three darts (trisūcikaṃ bhāvayed vajram—Dākārṇava, Pātala. xii) represents collectively the Buddhist Triratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṅgha (Buddha, the Law and the Community). Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha—these three have been admitted in the Śūnyavāda doctrine of the Vajrayāna. Śūnya, with these three, is called Vajra by the Vajrayānists. According to the Buddhist Tantricism Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha are the constituent parts of Nirvāṇa.

When a Bodhisattva attains Nirvāṇa, his mind is overflowed with the greatest pleasure. The Mahāsukhavādins are of opinion that this Śūnya is Nairātmadevī (Goddess of soullessness), and just after obtaining Nirvāṇa, the Bodhi mind merges into Śūnya and with the embrace of Nairātmadevī, it enjoys Mahāsukha. The character of Mahāsukha, conceived in later times, is the nature of bliss arising out of conjugal union. This conception of Mahāsukha gave rise to the culture of love as well as the ideal of Parakiyā in the doctrine of Sahajiyā.

The Sādhaka, being free from all false notions and with a mind completely pure, can easily attain Siddhi by the proper co-ordination of prajñā (wisdom) and upāya (means). Prajñā is Śūnyatā, devoid of all prapañca and upāya is karuṇā (compassion) (AS., p. 2). Śūnyatā is again identical with Karuṇā (compassion). Śūnyatā is infinite and so also is Karuṇā. The combination of prajñā and upāya leads one to the stage of Mahāsukha, representing Vajra, gradually leading through the four kinds of ānandas, such as ānanda, paramānanda, saha-jānanda and viramānanda :—

प्रतीपाद्य सिद्धिं कञ्च ।

The cruel rites of the Tantras, such as māraṇa (destruction of enemies), ākarṣaṇa (attracting) *etc.*, though not mentioned together, appear in the Dākārṇava and Mantras have been prescribed to attain the desired Siddhi.

The ideas of pañcatattva or pañcamakāras, such as madya (wine), māṃsa (meat), matsya (fish), mudrā (parched grain) and maithuna (sexual copulation), cakras, nerves *etc.*, have been fully discussed in the Dākārṇava and they manifest peculiar mysticism which is the common property of Hindu, Buddhist and Vaiṣṇava Tantricism.

The Dākārṇava, being a Tantra, is essentially the Mantra-śāstra. Mantras are the verbal expression of the idea of God. They are composed of letters—both vowels and consonants. There are many brjas and mantras which do not convey any mean-

ing on their face according to the ordinary use of the language. But the initiate knows well their meaning and the gods whom they represent through the proper guidance and instruction of the preceptor (Guru). It would be enough to note here that mantras are prescribed for spiritual advancement, accompanied by meditation upon the divinities.

The Dākārṇava also deals with Yantra. Yantra, in its literal sense, means any instrument for restraining or fastening. In Tantric ceremonials it is that with the help of which the mind of the Sādhaka is concentrated and fastened to the object of worship. Gods and goddesses are sometimes worshipped in Yantra as well. It is a diagram depicted or engraved on metal, paper or other substances and is worshipped in the same way as an image. Different Yantras are prescribed for different worships and consequently they are of different designs according to the different objects of worship. The subject is strictly technical and most important for the purpose of comprehending the applicability of some of the features of the Tantras and Mantras. But I cannot do full justice to it for want of space and time as there are many other subjects of equal worth to be discussed here.

The Guru (the preceptor) plays a very prominent part in the Dākārṇava as in other Tantras. He is the religious teacher whose direction is there held as the best guide for spiritual advancement (jñeyam gurumukhāt sarvam—Dākārṇava, Pātala, III). As it deals with the Sahajiyā doctrine which is of mystic nature, one cannot dive into it without the proper guidance of one who has got a full command over the subject.

Regarding the treatment of the subject in the Dākārṇava, it may be said that in advocating arguments, lots of similes, examples and references have been put forward, but the defect lies in the fact that the subject-matter has not been treated well in a systematic way. In spite of this defect the defence for the Vajrayāna or the Sahajayāna doctrines of ethics and metaphysics is very lucid, strong and impressive.

The central idea of the *Dākārṇava* agrees with that of many other works on the same subject, such as, the *Sādhana-mālā*, *Advaya-vajrasaṃgraha*, *Prajñopāyavinīśaya-siddhi*, *Jñāna-siddhi*, *Guhyasamājatantra*, *Āścaryacaryācaya*, *Dohākoṣa* and other *Sāhajiyā* literatures. The predominance of mind over all, utility to please it by all means, the wonderful success (*siddhi*) owing to the proper co-ordination of *Prajñā* and *Upāya*, high honour and unique position attributed to the Guru who reveals the meaning of the esoteric doctrine and whose qualifications are identical with those of Divinity itself, the efficaciousness of Mantras and Yantras, all ordinary activities expressed in the mystic language, absence of the objective world, conception of *Mahāsukha* which is symbolically expressed as the union of *Vajra* (the thunderbolt) and *padma* (the lotus), the superiority of man to God—all these are the common characteristics to all the works mentioned above.

3. DATE

It is not possible to ascribe a definite date to the *Dākārṇava*, for there are very scanty materials available to us for the purpose of fixing the date. We do not find the mention of the name or names of any author or authors either in the colophons, or in the body of the book, with the help of which, we can ascertain its date. Nevertheless, what can help us a little in this direction, is the language and palaeography. Let us now take up these two data one by one and see what we can do with their help.

As regards the language, it shows imperfect acquaintance with the *Apabhraṃśa* language. It is in a moribund form of *Apabhraṃśa*. A comparison of the *Apabhraṃśa* of the *Dākārṇava* with that of the *Dohā-koṣa* shows that the former cannot be earlier than the latter whose date is the 12th century A. D.

Let us now judge it from the palaeographic stand-point. The photographs of some of the pages of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal have been published by Mm. Dr.

H. P. Śāstri in his *Bauddha-gaṇ-o-dohā*. The marginal note in the Tibetan language found in the manuscript of Durbar Library shows that it was probably one of those manuscripts which were used by the translators at the time of the Tibetan translation. The original manuscript is written in Newari characters. The Nepali or colloquially the Newari character possesses some of the characters common to the Northern Indian alphabets. With the help of Bühler's *Indische Palaeographie*, Tafel, vi, we have been able to find out similarities between some of the alphabets of the *Ḍākār-paṇa* and those of North Indian manuscripts.

अ—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 1. ; cf. *avaḥagaha*—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12. ; *paḥiaṇ*—the photo of fol. 2^b—second half, L. 8.

आ—It is also similar to that of Cambridge Ms. No. 1691—Col. xi. 2., cf. *cūru*—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7.

इ—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col. xii. 3., cf. *iaṇ*—the photo of fol. 2^b—second half, L. 9. ; *ṭhi*—the photo of fol. 2^b—second half, L. 12.

ए—It is open at the top and is similar to that of Cambridge Ms. No. 1699, dated 1198 A. D.—Col. X. II. ए, even in the beginning of the 12th century A. D. was not open at the top. cf. *eaṇ*—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7., *ekādaśa*—the photo of fol. 20^a—first half.

क—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1176 A. D.—Col. xi. 14., cf. *kamma*—the photo of fol. 3^a—second half, L. 7.

ग—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 17., cf. *yogini*—the photo of fol. 3^b—first half, L. 5., *gahaṇo*—the photo of fol. 3^a—second half, L. 6.

छ—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col. xii. 21., cf. chatthai—the photo of fol. 3^a—second half, L. 3.

ण—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —Col. xi. 29., cf. Vairocana—the photo of fol. 3^b—second half, L. 8., jana—the photo of fol. 3^a—second half, L. 2.

त—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated, 1286 A. D.—Col. xii. 30., cf. tihuvana—the photo of fol. 3^a—second half, L. 2., tai—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12.

द—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 866, dated 1008 A. D.—Col. xiii. 32., cf. danta—the photo of fol. 3^a—first half, L. 4, deva—the photo of fol. 3^a—first half, L. 7.

न—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—col. XI. 34., cf. ajāna—the photo of fol. 3^a—second half, L. 5., āsanu—the photo of fol. 3^b—second half, L. 5.

म—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —col. XI. 38., cf. nābhi—the photo of fol. 2^b—second half, L. 8., bhinni—the photo of fol. 2^b—second half, L. 9.

ह—This letter is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—col. XII. 47., cf. sahāva—the photo of fol. 3^a—second half, L. 7., suhāsuha—the photo of fol. 2^a—second half, L. 12.

From the above identification of letters, it is now quite evident that the manuscript of the *Ḍākārṇava*, in the Durbar Library of Nepal, belongs to the 13th century A. D.

Our present work may very well be placed in the 13th century A. D.

4. LANGUAGE

The language of the present work is an artificial one based on the Śauraseni Apabhraṃśa and it was evolved in the early N I A. period as a direct result of the literary influence of the Śauraseni Apabhraṃśa. It was also influenced by Sanskrit and the literary Prakrits of the second M I A. period. It has N I A forms with single consonant side by side with M I A. forms and there we have specially many Bengali words and expressions : e. g., tumi, lai, chay, yemanta, kāj, pāi, pūv, ke, juvanisayala, mantasayala, etc. The grammar determines the character of a speech and here the grammar is largely based on Śauraseni Prakrit and Śauraseni Apabhraṃśa, as its 'u' nominatives, its '-aha' genitives, and its other agreements in forms with the Śauraseni Apabhraṃśa sufficiently indicate. Similarly the pronominal forms like 'jo' 'so' 'ko' = old Bengali, 'je', 'se', 'ke' ; and the pronominal adverbs 'jima', 'tīma', are also found in the present work. The language of the present work may be well compared with that of the 'Prithurāja-Rāsu' which is, of course, written in the old Hindi in respect of their being overwhelmingly influenced by Śauraseni Apabhraṃśa forms and the genuine N I A. character is also very conspicuous there.

The language of the present work seems to be based on East Bengal dialect. The pronunciation of some of the letters, belongs rather to East Bengal than to West Bengal : e. g., the pronunciation of ड as र and consequently the pronunciation of र as ड, are found particularly in East Bengal dialect and the same thing has also happened in the present work : e. g., सजर=सजड, पडिअर=परिकर. The deaspiration of some aspirated words and consequently the aspiration of deaspirated words show East Bengal tendency : e. g., मोअ—मोह ; वोअन—वोहन—वोधन ; पउ—पहु—प्रभु, etc. ; मिनि—बिनि—दि ; पहु—पउ—पद ; मीओ—बीज, etc.

The manuscript of the Dākārṇava was written in Nepal where the scribes were, perhaps, more acquainted with the standard Śauraseni Apabhraṃśa than with Bengali. For this reason, it seems to

me that the language of the present work is much more influenced by the Śauraseni Apabhraṃśa than by Bengali, though it was composed in Bengal proper.

5. Grammar as construed from the Apabhraṃśa fragments of the Dakarṇava

I PHONOLOGY

(A) VOWELS

§ 1. Vowels :—The Apbh. like the literary Prakrits possesses all the Sanskrit vowels, save and except *ṛ*, *ḷ*, *ai* and *au*. In the present text we find some words in *ai* as in *vairoyaṇa* (*vairocana*), *tailoa* (*trailokya*), *viraddaitae* (*virāḍvaite*). We do not come across any word in *au* in our work.

§ 2. *ṛ* itself is represented by *a*, *i*, *u*, *e*, *ar*.

ṛ—*a*

gahañ (*gr̥hita*), *chettaa* (*chettṛka*), *bhadaa* (*bhṛtaka*).

ṛ—*i*

diṭṭa (*diṣṭa*), *vinda* (*vṛnda*), *tiija* (*tṛtiya*). *dissai* (*diṣyate*),
kia (*kṛta*).

ṛ—*u*

suṇu (*śṛṇu*).

ṛ = *e*

heya (*hṛdaya*), *paketa* (*prakṛti*).

ṛ—*ar*

marau (*mṛtyu*).

§ 3. *ai* is either weakened to *e* or resolved into *i*.

ai—*e*

addete (advāite).

ai—i

tiloa (trailokya), tihāka (traidhātuka).

- § 4. (a) All vowels, except ɾ, ai and au generally remain unaltered. But sometimes there is shortening or weakening with or without the loss of the quantity of the syllable.

aggi (agra), bhanti (bhrānti), maha (mahā), disa (daśa),
kana (koṇa), isāna (isāna), juna (yoni), dia (deva),
kajja (kāya), saṃsara (saṃsāra), sesa (śirṣa), dhāa
(dhātu), viālu (vetāla).

- (b) Sometimes there is the opposite tendency of lengthening the vowel, even at the cost of quantity.

bhāini (bhagini), māi (mayi), dveya (dvaya), jāla (jala),
guṇā (guṇa), mānu (manah).

- § 5. The ā of feminines is sometimes shortened, though in some cases the shortening might be due to metre.

māya (māyā), dattha (daṃṣṭrā), reha (rekhā), pūa (pūjā),
majja (majjā), soa (śobhā).

- § 6. The i of feminines is sometimes shortened also, though in some cases the shortening might be due to metre.

dāini (dākini), jūini (yogini), caāli (caṇḍālī), avadhūi
(avadhūti).

- § 7. Initial a, ā and u are in some cases dropped.

nudihi (anudivasan), nattha (anartha), nāhao (anāhata)
jānaū (ajñāna), nanda (ānanda), sana (āsana), bharāṇa
(ābharāṇa), roa (uraga), pāi (upāya).

- § 8. 'ya'-śruti :—This is not a peculiarity of any Prakrit or the Apabhramśa. This is due to the fact that 'ya', the real pronunciation of which is a compound sound of 'i' and 'a', is

pronounced as 'a' since long, and 'ya' is inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by its introduction. This phenomenon is very common in the Bengali language; cf. Bengali kuyā (—kūpaka), moyā (—modaka), etc.

sayala (sakala), rayāi (ravi), tihuyāṇa (tribhuvana), bhuyana (bhuvana), vairoyaṇo (vairocana).

§9.. 'va'-śruti :—The real pronunciation of 'va' is a compound sound of 'u' and 'ā'. But sometimes it is pronounced as 'a' (cf. jiva is pronounced as 'jia'; divasa is pronounced as 'diaha' and so on); 'va' is also inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by the introduction of 'va'.

biva (bija), juvini (yogini), pava (pada), jova (yoga).

Both ya and va are pronounced as a, for this reason the introduction of both ya and va is found in the same word and this insertion is, of course, due to the vocalization of consonants. Thus :

rājā—rāyā or lāvā ; pada—paya or pava.

(B) CONSONANTS

The language of the Dākārṇava shows a very varying form of the Sanskrit consonants and generally agrees with the Prakrits.

§10. Initially all single consonants remain unaltered, with the exception of 'ya' and rarely others as in bhahma (brahma), bhinni (binni—dvi).

§11. Vocalization of consonants :—

ka—loa (loka), viasia (vikasita), saala (sakala), utāraa (uttāraka).

ga—joi (yogi).

ja—bhua (bhujā), bia (bija).

ta—ārāhia (ārādhita), dhāu (dhātu), mohia (mohita), mudia (mudita), vīasia (vikasita), bhania (bhanita), guṇia (guṇita).

da—āi (ādi), khea (kheda), satthānāi (samsthānādi).

pa and ba—sarūa (svarūpa), pāu (pāpa), rūi (rūpa).

ya—māi (māyā).

ra—heuka (heruka), anuttāo (anuttara), sarīu (sarīra).

la—karāini (karālini), pigga (piṅgala).

va—tihuṇa (tribhuvana), bhāa (bhāva), sahāa (svabhāva),
dia (deva), paṭtu (pavitra).

§12. Softening of consonants :—

ṭa to ḍa—maūḍa (makūṭa).

ta to da—bhadaa (bhṛtaka), vāda (vāta).

pa to ba—sarūba (svarūpa), rūba (rūpa).

§13. The aspirates of all classes, except the palatals, when alone, are generally reduced to 'ha'.

kha—mahāsuha (mahāsukha), muha (mukha), nihi (nikhila).

ṭha—pahia (paṭhita).

tha—nāha—(nātha).

dha—ārāhia (ārādhita), bohi (bodhi), samāhi (samādhī),
viviha (vividha), bohāa (bodhana), ṇihi (nidhi).

bha—tihuṇa (tribhuvana), paḍihāsa (pratibhāsa), sahāa (svabhāva), sohana (śobhana), hāu (bhāva).

§14. There is only one example of the change of 'ka' to 'ca' in the Dākārṇava :—sūcara (śūkara).

§15. na is sometimes retained as in Ardha-Māgadhi and sometimes it becomes na.

nāha (nātha), tiluyana or tiluvaṇa (tribhuvana), vairoyaṇa (vairocana), sohaṇa (śobhana), puṇa (punar), jāna (jñāna), ṇihi (nidhi), nāi (nāḍi) puno (punar).

§16. ṇa is sometimes retained and sometimes changes into na.
kāraṇa or kāraṇa, guṇa, pamāṇa.

§17. ya changes into ja. In the Bengali language ya is pronounced as ja. The same practice is observed by Uriyā and in most cases by Hindi and Punjābi.

bhaja (bhaya), pameja (prameya), jahaa (yathā), tiija (trītiya), joga (yoga), jutta (yukta), indijaṇu (indriyaka), visaja (viśaya), junni (yogini), jama (yama).

§18. (a) Skt. ma changes into nasalised va (vã) in the first instance, then into va and finally there is syncope of va.

panacau (pañcama), nitta (nimitta), pahia (prathama), gaiao (gamitaka), gāi (gamya), nāo (nāma).

(b) On the contrary, Skt. va sometimes changes into ma.

jimma or jima (yat+iva), tima (tad+iva), jihmā (jihivā).

§19. (a) śa is retained—deśa, viśesa (viśeṣa).

śa changes into sa—suṇu (śṛṇu), sāsū (śvāsa), pāsā (pārśva), suālā (śukla), sesa (śiṣa), sattū (śatru), sūna (śūnya), sirā (śira), sukka (śukra).

śa changes into ṣa—saṣi (śaśi).

śa becomes ha—nāha (nāśa).

(b) sa is retained—satta (sattva), sahāva (svabhāva), salla (sakala), sarūa (svarūpa).

sa becomes ṣa—ṣaha (saha).

sa changes into ca—cahāi (svabhāva).

(c) ṣa is retained—kaṣaṇa (karṣaṇa).

ṣa becomes sa—viśesa (viśeṣa), usia (bhūṣita), sa (ṣat).

ṣa changes into cha—chatṭha (ṣaṣṭha), chaya (—cha+ka).
syncope of ṣa—bianu (bhiṣaṇa).

(C) COMPOUND CONSONANTS

§20. In the Dākārṇava compound consonants are treated variously and agree in a general way with the Prākṛits.

- (a) At the beginning of a word compound consonants drop the latter one, having ya, ra and va in the second place.

ya—dheya (dhyeya), dhāanu (dhyāni), vāpai (vyāpnoti).

ra—papañcu (prapañca), ghāna (ghrāṇa), bamma (brahma).

va—sahāa (svabhāva), sarūa (svarūpa), sara (svara), sasāu (śvāsa), jalaīta (jvalita).

In some cases Svarabhakti takes place.

javara (jvara)

- (b) Compound consonants, noninitially, are assimilated. The assimilation is of two kinds—(1) Progressive assimilation ; (2) Regressive assimilation.

- (1) Progressive assimilation :—

vagga (varga), caūttha (caturtha), sayva (sarva), jutta (yukta), kamma (karma), kauna (karṇa), sadda (śabda), jamma (janma), canda (candra), pamma (padma), cinna (cīma).

- (2) Regressive assimilation :—

sunna (śūnya), aggi (agni), agga (agra), kumma (kumbha), cakka (cakra), vajja (vajra).

- (c) Separated by Svarabhakti :—

suala (śukla), visamita (vismita), usahāma (uṣma), praeta (preta), laaṇa (lagna), dasara (dasra).

- (d) In the Dākārṇava we find many examples of varṇopajana or addition of a letter or letters.

mahantu (mantra), boihi (bodhi), saaūtta (sattva), viina-thaīo (vinaṣṭaka), samkīataa (saṃketaka), aarudhoanu (avarodhana).

(c) Special compound consonants are specially treated.

(1) jña becomes ja—jāna (jñāna).

ma—ninnāo (nirjñata).

(2) kṣa becomes kka—mokka (mokṣa).

kkha—akkharu (akṣara), akkhaju (akṣaya), cakkhu (cakṣu).

kha—khudda (kṣudra), khahantāi (kṣayati), ukhita (utkṣipta), bhakhaia (bhakṣita).

ja—jārahi (kṣārayasi), jāruoa (kṣārita).

ha—pahaa (pakṣaka).

(3) dhyā becomes jja—majja (madhyā).

(4) ddha ... jja—sijja (siddha).

(5) śma ... ma—masānu (śmaśāna).

§21. Sporadic double consonants.—The language of Dākārṇava shows double consonants, though there were none in the original. In many cases they are due to analogy, in others, due to metre.

salla (sakala)—the loss of a in saala—sakala, has caused the doubling of la in compensation.

kajja (kāya)—the shortening of ā requires the doubling in compensation.

vissau (viṣaya)—on the analogy of vissaya where ssa is legitimate.

junni (yogini)—the loss of i has caused the doubling.

akkasu (ākāśa)—the shortening of ā requires the doubling of ka in compensation.

pavissa (praviśa)—the doubling is *metri causa*.

binni (dvi)—on the analogy of tinni (trīṇi) where the doubling is legitimate.

puṇṇa (punar)—on the analogy of puṇṇa where ṇṇa is legitimate.

ikka (eka)—the weakening of e necessitates the doubling of kka.

nassa (nāsa)—the shortening of ā has caused the doubling of ssa.

rajja (rāja)—doubling due to the loss of ā in rāja.

ragga (rāga)—the shortening of ā has caused the doubling of gga.

laggaī (lagati)—where perhaps the doubling consonant is due to the change of conjugation, lag being regarded as of the 9th class.

§22. In one case only the compound consonant is simplified and the preceding syllable gets an anusvāra as a compensation.

sambha (sarva).

II. MORPHOLOGY

(A) INFLECTION

§23.—a bases of Masculine and Neuter genders.

Nom.	Singular	Plural
Masc.	bhāva, sahāva, ragga, viragga, vairoyaṇo, dhammu, bhua, janu, loa, bheu, bāla, vajjadharu, naru, buddha.	
Neut.	citta, cakku, dukkha, rūa, bio, tattu.	akkharāi.
Acc.		
Masc.	sahā [*] a, sara, papañcu, moha, bhāi, pammattha, loa, pammū.	
Neut.	jāna, maraṇa.	
Inst.	sahāvaī, bohicittahaī, sarūbaī, punnaī.	praāṇaī.
	sarūiṇa, mohaī, viśaī.	

	Singular	Plural
Abl.	randā, majjā.	
Gen.	māggaha, puraha, vaggaha, vaggasa, dantaha, sūnaha, vajjaha, heyaha, biosa, vaggassa, matthassa, jānaha, guṇaha, sattahu, virahu, loaha, kājaha, saṃsāraha.	loaṇa.
Loc.	mathāi, kannāi, kuṇḍai, muḍai, maṇḍai, pamme, majji, anthe.	
Voc.	citta, vajadharu.	

§24.—i bases Masculine are not very numerous in the language of the *Ḍākārṇava*.

Nom.	manaū
Inst.	vihiṇā
Loc.	saṃāhā.

§25.—u bases are not also numerous.

Nom.	dhau, hetai, paū, pasu	dhātaha, guravo
Acc.	sattu	
Inst.	bhihiṇā	
Voc.	pabhu	

§26. There are no —r bases in the language of the *Ḍākārṇava*. There are only two examples of —r bases which are of course treated as —a or —u bases.

Nom.	ūsaiu, haddai.
-------------	----------------

§27.—ā bases feminine.

Nom.	sajjaā.
Acc.	karuṇā.
Inst.	gāhāi.
Abl.	māiai.
Gen.	dharaī, sahadhanāi.

Singular**Plural**

§ 28.—i or—i bases feminine. These have merged into each other so completely that except in some rare cases, no distinctive characteristic of—i bases is left behind.

Nom.	uatti, ḍāini, nāi, sijjāü, caāli, juini, boi.
Acc.	juani, uti, bohi.
Gen.	bhanati, gahaāia, nāhii, ḍāinia, boihii.
Loc.	bohi.
Voc.	bhāini, caṇḍāvaī.

§ 29. The consonantal bases have lost their characteristics and vowel bases are formed in their stead either by the addition of 'a' to the consonant or by dropping it.

Nom.	janaī, jagu
Acc.	kamma.
Abl.	manā
Gen.	nabhaha, kamaī, sirayī, jaganu bammaha, sirasa, maṇaha, kamaha.
Loc.	kamme, jagaī, sirai, sirasi.

(B) Pronominal Inflection

§ 30. First person.

	Singular	Plural
Gen.	mahu	
Loc.	māi, māī	

§ 31. Second person.

Nom.	tumma, tumi, tu, tumimi, to
Gen.	tummihu

§ 32. The base jo, Sanskrit yad.

Nom.	jo, ji
Inst.	ji, jina

§ 33. Demonstrative tad.

Nom.	so, sa, tā
Gen.	tasu, tassa

§ 34. Sanskrit kim.

Nom.	ko, ke
Inst.	ke

§ 35. Sanskrit idam.

Acc.	i
Gen.	assa

§ 36. Sanskrit adas in Neuter.

Nom.	aha
-------------	-----

§ 37. Sanskrit sarva.

Nom.	sabhu, sabbha
Gen.	savaha, sabbhahu, sabbhaha, savvahu

§ 38. Pronominal adverbs.
jimma, jima, tima, jemanta.

§ 39. Numerals.

(a) cardinal.

akku, ikku, vikka, eku.

dvi, bhinni, bhi, dvaï.

ti, tinni.

ca, cauraï, caü.

pañca.

chaya, cha, sa.

satta.

atthā.

nava.

daśa, disa.

dvadisa, dvaadassa.

dasateā.

caüdasa, caüddasa.

tayaüsaï (trayastrimśat).

sata.

saasa (sahaśra).

(b) Ordinal.

pahiam, pahaïya.

vinni, bhinni, bhini.

tijja, tinni, tiṇṇo, tinna.

caüttha, caü.

panacaü, panacama.

atthae. dasosa (ṣoḍaśa).

(c) Adjectival.

dveya.

(d) Adverbial.

ikallu, bhinni.

III. Conjugation

§ 40. Present Tense.

	Singular	Plural
2nd.	acchasi, bandhasi, jāi (yāsi), nibohaï, jārasi, parasi, acchaï.	
3rd.	calaï, gahantaï, bhāi, haï, jalati, jāi (jānāti), t̥hāi, marui, janaï, vāpaï, laghaï, laggaï, hūi, bhu, saṇṭhaï, nāsaï, uāruï, pumadi, ho (bhavati), uddaï, uṭhati, pāi, bhanti.	

§ 41. Imperative.

2nd.	hara, rama, utārahu, suṇu, saro, karaḥu, viharahu, ramahu, rajjahu, pameju, karo, dharu, chaḍahi, pavissa.
3rd.	laggaï, uṭhao, jāruo, hao.

§ 42. Future.

2nd.	pābuhu.
------	---------

§ 43. Causative.

(a)	Present Tense.
3rd.	upattaï, tarahabaï.
(b)	Imperative.
2nd.	rāmaya.

§ 44. Passive voice.

(a)	Present tense.
3rd.	disaï, dissaï, dahaï, bhajjaï, dijao, kkappaï, dissa.

	Singular	Plural
(b)	Imperative.	
3rd.	dikkhadaü	
§45.	Denominative.	
	ānandaï, ravaravaï.	
§46.	Present Participle.	
	kamanta, maranta, pahanta, sijjantu.	
§47.	Past Participle.	
	ārāhia, ūsia, jutta, jahaleo.	
§48.	Gerund.	
	laï, pahigahiaï, gahuao, gahaï.	
§49.	Potential Participle.	
	upasamaharaüi, bhāṇiabbham, nimanta.	

IV. Number

- §49. Generally the plural is expressed by the singular in the Dākārṇava as in the old Bengali. Thus :
- kamma, visaja, indiya, randa.
- §50. But specific plurality is expressed or implied in the following ways :—
- (a) By composition with the collective words, such as, sarva, sakala—all, jana—men, jāla—net and vṇda—heap. Thus :
- loa-sabbha, tihuyāṇa-sabbha, manto-sayala, juvani-sayala, juvaṇni-jana, juṇi-jālu, juvaṇa-vinda.
- (b) By the use of specific numerals. Thus : caü-paï, paa-caüaddasa.

7. Prosody

As regards prosody it is useless to say that no rules are in full existence in the Apabhraṃśa verses of the Dākārṇava. The prosodic range of the verses of the present work, the arrangement of their numbers, their metrical systems—all are intimately connected with the conditions of their musical expression. For this reason, the Sūtras of the Prākṛta-Paiṅgala and the Chando-

nuśāsana of Hemacandra which are said to apply to the oldest poems of Northern Indian vernaculars, will not be applicable here in toto, as I have already tried them very minutely. I am quite sure that this will not satisfy many of those who are the staunch followers of the laws of the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, but I can not help it and must face hostile criticism by making my critics sure of the fact that I do not abruptly deviate from these two famous works and that the metres enumerated in the present work, are used in the composition of verses designed to be sung ; for this reason variation of long and short lines is seen and the rigid rules of metrical arrangement are not in full swing.

I have given the names of metres in the present work, according to the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, though in some cases the lines vary in length and are imperfect in structure.

The metres of the Apabhramśa verses of the Dākāṇḍya are mātrāvṛtta and most of them are 'Cōpāi', 'Cāupāi' or 'Pādākulaka'. I have discussed them in their proper places and for this reason I think it needless to repeat the same thing here.

8. Prefatory Remarks

The present edition has been arranged in the following way :—

- (1) Emendatory Text.
- (2) Chāyā.
- (3) Text, published by Mm. Dr. H. P. Śāstri in the Bauddha Gān O Dohā.
- (4) Tibetan Translation.
- (5) Notes.

I did not dare to give the English translation of the present work, which, owing to its elliptical sentences, obscure and obsolete phraseology and many technical terms of the Vajrayāna was a work of very considerable difficulty.

In the Chāyā I did not strictly follow the rules of Sandhi and Samāsa in order to make it lucid and expressive.

डाकार्णवः

STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

DĀKĀRṆAVA

I

सुणु सुणु बोहि हो पपञ्चुगओ
ण कमन्त उतारअ चित्त हुअ ।
मायि सहावइ अच्छसि तुम्म
तिहुअण सल्ल उतारअ जिम्म ॥

शृणु शृणु बोधिं प्रपञ्चगतं, न कामयमानमुत्तारकं चित्तं भवति ।
मायास्वभावेऽसि त्वं, त्रिभुवनस्य सकलस्य उत्तारको यथा ॥

सुणु सुणु बोहिय पञ्चुगओ, णकमन्त¹ उतानक² चित्तमाय³ ।
सइ इहावइ⁴ अटसि⁵ तुम्म, तिहुअण सल्ल उतार अजिम्म⁶ ॥

1. A. न कमन्त ।	4. A. मायि सहावइ ।
N. xकxन्त ।	N. मायि x x x इ ।
2. A. उतारक ।	5. A. N. अच्छसि ।
N. उतारx ।	6. A. उतारयं अजिम्म ।
3. A. चित्त ।	N. उतारअ जिन्त ।
N. चित्तx ।	

gson gson byan chub spros son pañi /
sems can bsgral bañi sems med pa /
gyu mañi ran bshin khyod bshugs nas /
kham s gsum ma lus bsgral bar mdzad //

NOTES

suṇu—śṛṇu. Literally it means "Hark" or "Hear"; but here it is used in the sense of "Awaken". The Tibetan equivalent of this word is "gson", meaning "to live" (Skt. jīva), but in this work it is found to have been used in the sense of "to hear" (Skt. śru); cf. 'suṇu suṇu tummi'...; and its Tibetan translation is 'gson cig...'—XXI.

bodhi—Acc, Sing,

suṇu suṇu bodhi—Awaken, awaken (thy) bodhi (enlightenment).

ho—It has been used here as expletive.

papañcugao—papañcugau—prapañcagata.

prapañca—Phenomenon; cf. 'prapañco hi vāk'—MV. p. 373, L. 9; 'evaṃ tīvatkarmakleśā vikalpataḥ pravartante | te ca vikalpā anādimat-saṃsārabhyaśāt jñānāñneyavācyavācacakartṛkarmakaraṇakriyāghaṭṭha-paṇamukūlaratharūpavedanīstrīpuruṣaśābhātibhasukhaduḥkhayaśo'yaśonindīpraśaṃsūdīlakṣaṇādvicitrāt prapañcādūpajāyante'—MV. p. 350, L. 13-15.

ṇa—na—'ṇ' and 'n' are used indiscriminately in the present work. This shows that the cerebral 'ṇ' sound was lost.

kamanta—Present participial form.

Add 'hua' after 'citta'.

hua—bhavati, PP. p. 345, 1; p. 581, 1.

papañcugao ṇa kamanta utāraa citta hua—This is a queer construction. We would rather expect 'ṇa' to be construed with 'hua', and this is also supported by the Tibetan translation, 'med pa'.

māyī—māyā which is 'prajñā'—'māyā prajñā ca bhanyate (bhanyate)'—Commentary on Song No. 15 of the *Āścaryacaryācāya*.

सहावद्—Loc. Sing. of *a* base.

acchasi—It is derived from Skt. 'as'—to be, with the inchoative 'ccha', and this has been recognised by Hemacandra IV. 205 and Kramadīśvara IV. 10. But Pischel derives it from 'ṛccha' (§480), which would of course, give 'accha' in Prakrit. I think that Pischel's derivation is not right in the present case as it does not suit the sense.

tumma—Really speaking, this form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nom. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

tīhuana—tribhuvana.

salla—saala—sakala—cf. Tib. 'ma lus.' The loss of 'a' in 'saala', has caused the doubling of 'la' in compensation.

jimma—It is a synonym of 'yathü'. Its derivation seems to be from yat + iva—ja + iva—jiva—jivà—jima. Here the doubling is due to rhyme.

Metre—Copāi, 15 mātrās. Final syllable is short.

II

इहइ ण भाव अभाव ण रग्ग

विरग्ग सणठइ ओवण रज्ज ।

मज्जठिओ अओ धम्म ण रज्जहु

रज्जहु वज्ज विणिधम्म पमेजु ॥

इह हि न भावोऽभावो न रागो विरागः संनश्यत्यत्र पुनारज्य ।
मध्यस्थितेऽत्र धर्मे न रज्य रज्य वज्रेऽभिन्नधर्मे प्रमोदस्व ॥

इह' ण भाव सभाव ण रग्ग, विरग्ग स णठइ ओवण रज्ज' ।

मज्जठिओ अओधम्म ण रज्जहु', रज्जहु वज'विणिधम्म पमेजु ॥

1. A. N. इहइ ।

3. N. रज्जहु ।

2. N. रज्जु ।

4. A. N. वज्ज ।

dños pohi rañ bshin hēdod chags min /
bral bañi dgañ ba ñams pa ste /
de la hañ dgañ ba mi bya ho /
de gñis dbus na gnas pa yi /
chos de la gañ dgañ dmigs med /
dbye ba med pa yi ni chos /
rdo rje la ni dgañ bar gyis //

1. X. byis.

NOTES

i—as expletive.

bhāva—existence.

Read 'abhāva' for 'sabhāva'; 'a' and 'sa' are often confused. Dr. P. C. Bagchi reads here 'abhāva' with the help of the original manuscript of the Durbar Library of Nepal. I also agree with Dr. Bagchi as the sense of 'abhāva' suits here better. According to the Tibetan translation it is 'svabhāva' (rañ bshin).

ragga from rāga—is made to rhyme with 'rajja'.

viragga from virāga—on the analogy of 'ragga'.

सण्ठइ—saṇṇaśyati.

ovaṇa—ovaṇa—o-puna—ava-punaḥ ; cf. jāṇi, taṇi, kaṇi, koṇi.

rajja—Imperative mood, second person, singular number.

majja—majjha—madhya.

{hio—{hiu—{hia—sthita.

ao—āo—āu—āa—āta—atta—atra.

dhammu—dharma. Here 'dharma' means 'the Path'.

अनुत्पन्ना इमं भावा न धर्मा न च धर्मता ।

आकाशमिव नैरात्मामिदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 12, L. 9-10.

अभावाः सर्वधर्मास्ते धर्मलक्षणवर्जिताः ।

धर्मनैरात्मासम्भूता इदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 12, L. 14-15.

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावना ।

आकाशपदयोगेन इति भावः प्रतीयते ॥ —GST. p. 12, L. 19-20.

प्रकृतिप्रभास्वरा धर्माः सुविशुद्धा नभः समाः ।

न बोधिनोभिसमयमिदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 13, L. 3-4.

rajjahu—Imperative mood, second person, singular number.

Vajja—vajra.

Vajra (Tib. rdo rje.) literally means 'diamond' and it is generally translated as 'thunderbolt'. It symbolizes 'Śūnya', as we find in the *Advaya-vajrasaṃgraha* :—

दृढं सारमसौशीर्यमच्छेद्यामिदलक्षणम् ।

अदाहि अविनाशि च शून्यता वज्रसूचते ॥ —AS. p. 23, and 37.

It is believed by the Northern Buddhists that Buddha wrested the Vajra from Indra and adopted it as the Buddhist symbol. We think that the

Vajra with its three close-pointed darts (त्रिसुर्विकं भावयेद्वज्रम्—*Dākārṇava*, Paṭala XII) represents collectively the Buddhist Tri-ratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṅgha (Buddha, the Law and the Community).

biṇi—abhinna (Tib. dbye ba med pa.)

dhammu—Here 'dharma' signifies 'Nirvāṇa'.

वज्र विणिधम्मु—'Vajra' is identical with 'dharma' (—Nirvāṇa), i. e., 'Vajra' and 'Nirvāṇa' are one and the same.

pameju—Imperative mood, second person, singular number.

Metre—Copāi, 15 mātrās.

III

धम्माधम्मु जइ अत्थगिओ
ताइ तु बन्धसि बोहि मानु ।
सिज्ज सुरासुर सेह हेओ
तुट्ठि आवइगइ निजाणु ॥

धर्माधर्मौ यत्र अस्तं गतौ तत्र त्वं वध्नासि बोधौ मनः
सिद्धः सुरासुरः स हि भवति वृद्ध्यायातिगती¹ निजानाम्

1. The real Skt. form should be 'गतायाती'.

धम्माधम्मु जइअ-थगिओ, ताइतु बन्धसि बोहिमान् ।
सिज्ज सुहासुह सेह हेओ, तुट्ठि आवह गह' निजारणु ॥

1. A. अवहगह । N. अवगह ।

chos dan chos min gan du nub /
byan chub der ni sems bzun gyis //
grub pa tha dan tha ma gin /
* * * * *

NOTES

जइ—yatra. 'yattado dai'—SBC. iii, 3, 14 ; ODB. p. 841.

Read अत्थ for अथ.

attha—asta.

gio—giu—gia—gaya—gaa—gata.

धम्माधम्मा जइ अत्थमिओ—Where both 'dharma' and 'adharma' have disappeared.
ताइ—'त' has got to be long metrically.

तइ—tatra. ODB. p. 825.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.

बन्धसि—Present tense, second person, singular number.

मानु—'म' is long due to metre.

ताइ तु बन्धसि बोहि मानु—Fix your mind on that 'bodhi' (supreme knowledge).

सज्ज—One who has obtained perfection (Siddhi). This is a noun form and I think it is derived from the verbal root सिज्झ (Skt. सिद्ध्य). The real form should be सिज्झ (= सिद्ध).

Read सुरासुर for सुहासुर as the former is supported by the Tibetan translation and it also gives a better sense.

सिंह—cf.—

ऐसन आसलि तपनक गैह ।

पूजा उपहार तँहि राखलि सिंह ॥ ८ ॥

—Vidyapati, Song No. 275

In the Gopīcandrer gān,—

এহি রাজ্যে ছিল বাজা বোজা ধয়ন্তরি ।

শ্রীর ঠাই নয়া কহি সেহ গেল নরি ॥—p. 437

Again—

সর্বদেবের গুরু হই নামে বৃহস্পতি ।

সেহ কেন না ছাড়িল আপনার যুবতী ॥

অগস্ত্য নামে ছিল মূনি সকলের প্রধান ।

সেহ কেন স্ত্রী ছাড়ি না করিল ধ্যান ॥

সাতকাণ্ড রামায়ণ রচিল বাণীক ।

সেহ কেন না ছাড়িল আপনার স্ত্রীক ॥—p. 466

हैश्री = भवति (Tib. yin.).

tutṭai—truṭyati.

Read आवइगइ for अवह गह.

आवइ—āyāti—Coming.

गइ—gati—Going.

आवइगइ = गमनागमनम् ।

Read निजाणु for निजारणु as the latter does not give any sense, nor is it allowable by metre.

निजाण—Gen. plural.

Metre—Vajra, 14 mātrās. 3 at the end of the first and third pādas is short according to the following rule of Prakrit prosody—

इहिआरा बिंदुआ एओ म्हा अवसमिलिआ वि लह ।

रह वंजणसंजोए परे असंसं वि होइ सविहासं ॥

IV

पहिअं वैरोयणो नाहो नाभिठिअ अधगुण जुत्तओ ।
उठओ सासु गलजन्तह तिहुवण दीवोपम जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरो येमन्तो जाव सषी वामगाहणो ।
भिन्नि सोहणोइ मन्त इवरो मन्तोतिभणो जनइ जुअनि ॥

प्रथमं वैरोचनो नाथो नाभिस्थितोऽधोगुणयुक्तकः ।
उत्तिष्ठतु श्वासो गलपर्यन्तं ह त्रिभुवनदीपोपमो यथा ॥
अन्यमन्त्रः स-परो यथा, यावत् शशी वामग्राहणः ।
विन्दुशोभनो हि मन्त्र इतरो मन्त्र इति भण जनयति योगिनीम्
पहिअं वैरोयणो^१ नाहो,^२ नाभिठिअ^३ मधगुण जुत्तओ ।
उठओ सासु गलजन्तह तिहुवण दीवोपमे जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरोयमन्तो । जावो सषो^४ वामगाहणो^५ ।
भिन्नि सोहणोइ^६ मथुइवरो । मन्तोतिभणो जनइ जुअनि ॥

1. N. वैरोचणो ।	4. A. सषी ।
2. N. नामा ।	N. सपि ।
3. N. नाभिठिअ ।	5. N. ०ग्राहणो ।
6. N. सोहणोइ ।	

thog mar eutim suam ngon po ste /
re mo sum skor te hog quas //
lans nas ngrin pañi bar du hro /
sa gsum syron ma lta bar som //

gshan pañi snags ni sa mthah hdra /
de las zla hhab gyon nas so //
snags hdi thig les rgyan pa ste /
snags ni rnal hbyor ma skyed po //

NOTES

pahiam—prathamam. (Tib. thog mar.)

Vairoyaṇo—Vairocanaḥ—He is the chief of the five Dhyaṇi Buddhas. Vairocana is derived from Vilocana* or 'Virocana' which means 'eye' or 'light'. Tib. rnam = Skt. 'vi', and 'snañ la.' = light. He is Vairocana, because he enlightens all with the light of wisdom and conducts them along the path of Nirvāṇa. In the *Cūṭavīsuddhiprakaraṇa* of Āryadeva we find that he presides over the eyes. He is white in colour which represents wisdom (cf. The white colour of the goddess Sarasvatī) and he has the *dharmacakramudrā*, as symbol of the union of Wisdom with Matter.

nāho—nāthaḥ

nābhiṭṭha—nābhiṣṭhita—Seated on the Manipūra Cakra also called Nābhi-padma, which is at the spinal centre of the region of the navel.

There are six centres of Consciousness (Caitanya), called Cakras or Padmas, which are the seat of Śakti (Energy) inside the Meru or the spinal column. These are—(1) Mūlādharma, (2) Svādhiṣṭhāna, (3) Manipūra, (4) Anāhata, (5) Viśuddha and (6) Ājñā.

The Mūladhara Cakra is the first lotus which is at the spinal centre of the region between the genitals and the anus. It is the root of the Suṣūmṇā Nāḍī. Above the Mūlādharma, at the spinal centre of the region above the genitals, is the Svādhiṣṭhāna Cakra, the second lotus. Above it, at the spinal centre of the region of the navel, is the lotus Manipūra (Nābhipadma). Above the Nābhipadma is the Anāhata which is in the region of the heart. Next above it, is the lotus Viśuddha, in the region of the throat. Above the Viśuddha, at the centre of the region between the eyebrows, is the lotus Ājñā.

Read अधगुण for सधगुण, as अ and स are often confused. Tib. ḥog (=Skt. अधः).

adhaguṇa—adhoguṇa

अधोगुण = तमोगुण which is the Suṣūmṇā Nāḍī. Cf.—सुषुम्णा तमोगुणमयीति ।—Commentary on the *Śaṭcakraṇirūpaṇa*.

Read जुत्तु for जुत्तु,

juttao—जुत्तउ—yuktaka.

अधगुण जुलओ—United with the Suṣumṇā Nāḍī.

uṭhao—uṭhau—uṭṭhau—uttiṣṭhātu—Imperative mood, third person, singular number.

Sāsu—śvāsa—This form is Nom. singular.

Read गलजन्त for गलजन्त.

गलजन्त—Combination of गल and पर्यन्त. Tib. mgrin. paḥi. bar. du.

उठओ सासु गलजन्त—Let the wind pass from the Mūlādhāra Cakra to the throat i. e., the Viśuddha Cakra.

ह—It is a particle used for emphasizing the preceding word. We find the frequent use of this word even in the Rīgveda, Brāhmapas and Sūtras. It is translatable by 'indeed', 'verily', etc. It is derived from च = indeed, verily, etc. (= Gk. re), Cf. —

अपणा मांसं हरिणा वैरी ।

खनह न काडअ भुक्कुअ हेरि ॥

—ACV. 6, 2.

सहजं निश्चलं येन कियं समरसे निश्चमणं राअ ।

सिद्धं सो पुणं तक्खवणं गाउ जरसरणहं स भाय ॥

—DKK. 19.

tihavaṇa—tribhuvana.

Read दीवोपम for दीवोपमे, as there is a slight difference between the signs of अ-कार and ए-कार.

juha—yatha.

O—U—This particle is used here as an ornament of speech.

सवरौ—Combination of स and पर.

Read येमन्ती for येमन्त. Tib. ḥdra.

Yemanto—yemanta—ye-manta—ye-mant. Cl. एमन्त, नेमन्त, etc.

jāva—yāvat.

Saśī—śaśī. This interchange shows that there must have been one sound for the three sibilants (श, ष and स) and that is palatal and this is due to Māgadhī influence. Śaśī (Moon)—the feminine, or Śakti-rūpā Nāḍī Iḍā, on the left.

bhinni—bhinnu—binnu—bindu. Tib. thig. le.

sohaṇo—śobhanaḥ

i—hi

Read मल for मयु. Tib. snags.

ivara—iara—itara—Here Va-Śruti has taken place.

manto—mantrah.

ti—iti. Pischel § 92 and 143.

भणो—Imperative mood, second person, singular number.

जनइ—janayati.

juani—yoginī—Acc. singular.

पुणो द्वय भनिअं भइ धीयणो मारणु जीवणो दायणो हि ।
 पास द्वि भिन्नि ठइअ मत्थ आहु भिन्नि
 यवग्घ सनठइओ वीओ अन्तो ॥
 वाहणो महण बोइ माग्गइ इअं सुचरनीहि वीअं
 आआरकहन्नाभरणो दसोसकहलाधर ठइअ रवइ भोरणो ॥

पुनर्द्वयं भनितं भवति ध्यानं मारणं जीवनं दानं हि ।
 पार्श्वे द्वौ विन्दू स्थितौ, मस्तेऽथवा विन्दुः (स्थितः)
 य-वर्ग-संस्थितं वीजमन्तम् ।
 वाहनं महाबोधिमार्गस्येदं शूकरीबीजम् ।
 आ-कार-कर्णाभरणं पौडशकलार्द्धस्थितरव्याभरणम् ॥

पुणो द्वेय भनिअं' भइ धीयणो', मारणु जावणो दायणोहि ।
 पासद्वि भिन्नि ठइअ मत्थनाहु' भिन्नि,
 यवग्घसन ठिइओ' वीओ' अन्तो ॥
 वाहणो महण' बोइ माग्गइ, इअं सुचरनाहि वीअं,
 आआरकहन्नाभरणो हसेसि' कहल धिरठइ रवइ भोरणो ॥

1. N. भनिअ.

2. N. धीयनो.

3. N. मधोनाहु.

4. N. ठिइउ.

5. A. N. वीओ.

6. N. गहन.

7. N. हससि.

slar gan sa bon gn̄is pa^hbrjod /
gyas pa n̄i ma bskyed pa ste /
logs su gn̄is phyę mgor thig te /
aa śn̄ch̄i mthah̄ gi sa bon no /
byan̄ chub sems chen lhab lam mo /
lud̄i n̄i phag moli sa bon giu /
ā gi gi ges mthar rgyan pa /
ben drug jla phyed n̄i mas rgyan //

NOTES

pup̄o—punar.

Read दय for द्वय.

bhaniam—bhapitam. Here न is used for ण. We find many other similar instances in the present work. This shows that the cerebral ṇ sound was lost.

भव—bhavati.

dhīyaṇo—dhyāna.

māraṇu—māraṇa.

Read जीवन्तो for जावन्तो. Tib. bskyed pa.

dāyaṇo—dāna.

ह्रि—It is a particle denoting—indeed, surely,

pāsa—passa—pāśva. Skt. पार्श्व is derived from पश (a rib). Cf. —

कारं पानं हूनं नहिं पां ३ ।

काशंरो पासं नहिं जां ३ ॥—SK, p. 64.

आश्वा दिनं भवन्तो पाहिलां तूष्णि आश ।

वरं पाहिलां ङणं तूष्णि सतं नाश्वरं पासं ॥—GV, p. 21.

bhinmi—bindu.

ठाद्वय—sthita.

Read मत्थ for मथय.

mattha—masta—on the top.

Read आहु for नाहु.

iḥu—athavā.

bhinmi—bindu.

Read वग्घ for वध्व.

vaggha—vaggaha—varga.

Read ठडओ for डिडओ and सन-ठडओ as one word.

सनठडओ—सनठडउ—saṇṭhita.

bīo—bīu—bīja.

यवग्घ सनठडओ बीओ अन्तो = व-कारः.

mahaṇa—mahān. Tib. chen.

māgga magga mārga.

māggaha —Gen. singular of—a base.

laṇ—idam.

Read सूचरनीहि for सूचरनाहि.

sūcaranī—sūkariṇī. We do come across with such a feminine form in Sanskrit.

In Sanskrit the feminine of sūkara is sūkari.

sūcaranīhi —Ge. singular.

sūkari bīja = vārahī bīja = ta-kāra.

Read दसोस for हससि.

दसोस—Combination of दश (ten) and षट् (six) = Skt. षोडश. Tib. bcu drug.

Read कहलाधर for कहल धिर.

दसोसकहलाधर = षोडशकलार्द्ध. Tib. jla phyed. षोडशकल is the name of Candra (the moon) and अधर—अरध—अर्द्ध.

Read ठडअ for ठड.

ठडअ—स्थित.

Read रवइ for रवह.

रवइ—रवि—The sun. The sun-disk represents bindu.

दसोसकहलाधर ठडअ रवइ = चन्द्रबिन्दु—Moon-like spot, the sign for the nasal ७.

भोरणो—आभरण. Tib. rgyan.

यवग्ग पहिअं बीअं हेरणो भुअणगुण जोइ,

दसतेअ सरभूसणो सुअल पहअ कल हु ।

तिल सहिअ दीयन्नानन्द चउत्थइ ॥

यै-वर्ग-प्रथमं बीजं हेरम्बभुवनगुणयोगि,

त्रयोदशस्वरभूषणं शुक्लपक्षककला खलु ।

तिलसहितदीप्यमानानन्दश्चतुर्थो हि ॥

यवग्ग पहिअं बीअं हेरणो भुअणगुणं जोइ,
दसतेअ सरभूसणो सुअल पेहअ कलहु ।
तिल सहिअ दीयन्नो नन्द चउत्थइ ॥

1. A. N. पहअ. 2. N. चत्थइ.

ya siñhi dañ poñi sa bou ni /
shyor has sa gsum rluñ you tan /
dhyañs kyī beñ gsum pas rgyan gdab /
dkar poñi phyogs kyis ngo bor rgyan /
thig le dañ ni beas pa lbar /
dgah ba bshi pa dag pa ho //

NOTES

यवग्ग पहिअं बीअं = य-कार.

हेरणो—हेरम्ब—The wing, Tib. rluñ. I think Skt. 'Heramba', also written as 'Herambha' (=Name of Gaṇeśa) has come from the Tibetan word, bhe. ram. bha,' meaning 'a name of the wind.' In the Ṛigveda we find that Maruts are the Gaṇas of Rudra. Gaṇeśa (=Lord of Gaṇas = Lord of Maruts) is a title of Śiva who is known as Rudra. Therefore Gaṇeśa, an epithet of Heramba, must have some connection with the wind. This justifies the origin of the word, 'Heramba' or 'Herambha', from the Tibetan word, 'bhe. ram. bha.' And I discard the theory of the origin of this word (i. e. Heramba) from the Dravidian language.

joi—yogi.

हेरणी भुअणगुण जोइ—has the connection with the qualities of the wind (हेरम्ब) and the earth (भुवन), i. e. it is connected with the Anāhata Cakra as well as the Mūlādhāra Cakra.

दसतेअ = तयोदश. Tib. bcu gsum pas.

सर—स्वर—A vowel.

दसतेअ—सर—the thirteenth vowel i. e., o.

suala—sukala—śukla.

pahaa—pakṣāka. 99P. § 489.

kala—kalā—The ā of the feminine sign is shortened here.

hu—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

तिल is here बिन्दु—The nasal sound which is marked by a dot above the line (अनुस्वार).

Read दीयन्नानन्द for दीयन्नो नन्द.

दीयन्नानन्द—Combination of दीयन्न which is the Present Participial form and आनन्द.

cauttha—caturtha.

There are four kinds of ānandas—(1) ānanda, (2) paramānanda, (3) saḥajānanda, and (4) viramānanda—AS. p. 32.

आनन्द चउत्थ = विरमानन्दः ।

i—hi.

यह वग्गहन्तोइ सुहरूअ उसर सनिरूहण जुत्तओ
चन्दभिन्न सेस लगन जारूओ अ दिहसइ ॥
सवरक्खरो अनाहो रइसन सनठिअ चउसरगिहो
कहणदेश हओ कलेरद चन्दभिहिना
भूसउ मत्थअ रागहन्तो सहाव ॥

य-स्य वर्गस्यान्तं हि सुखरूपम् उ-स्वर-संरोहण-
युक्तं चन्द्रबिन्दुः (तस्य) शीर्षे लघो ज्वाल-
यतु च दिवसं हि । स-पराक्षरम् अनाहो
रव्यासनसंस्थितं चतुर्थस्वरग्रहः कर्णदेशो
भवतु, कलार्द्धचन्द्रबिन्दुना भूषितं मस्तकं रागस्यान्तः स्वभावः ।

पहवग्गहन्तोइ^१ सुहरूअ, उसण^२ सनिरूतण^३ जुत्तओ^४ ;
चन्दभिन्न सेस लगन जारूओ^५ अदिहसइ ॥
सवरक्खरो अनाहो^६ रइ ; सन सन^७ ठिअ ; चउसरगिहो
कहण^८ देश^९ हओ^{१०} कलेरद^{११} चन्दभिहिना
भूसउ मत्थअ^{१२} रागहन्तो सहाव ॥

1. A. N. यह०.

7. N. मर.

2. N. उसन.

8. N. कहन.

3. N. सनिरूतन.

9. N. देस.

4. N. जुत्तउ.

10. N. हउ.

5. N. जारूउ.

11. N. कोरलद.

6. N. नाहो.

12. N. मठअ.

ya snehi mthaḥ ma bde baḥi gungs /
o yi yi ge shon lan pa /
mgo bor zla phyed ṇi mas muan /
sa yi pha rot gshom med pa /
ṇi ma yi ni gdan la gnas /
dbyangs kyi bshi pa rna drun bzun /
mgo bor zla phyed thig tes rgyan /
bdod chags mthaḥi ran bshin no //

NOTES

यह—Gen. singular of ya-kāra.

वग्गहन्ती—Combination of वग्गह (Gen. singular of vaggā -varga) and अन्ति—hi.

suha—sukha.

rūa—rūva—rūpa.

सुहृद्—Embodiment of bliss. Sukha is used here as the equivalent of Ānanda, meaning Spiritual Bliss.

Read उसर for उमस as the latter does not give any sense.

उसर—The vowel उ.

Read सनिरुहण for सनिरुहण as त and ह are often confused.

सनिरुहण—संरीहण. Tib. Shon.

उसर सनिरुहण जुतञ्ची = उ-स्तरारुदम् ।

canda—candra

bhinna—bindu.

sesa—śīsa—śīrṣa. Tib. mgo bor.

jāru—jārau—jvālayatu—Imperative mood, third person, singular number.

a—ca—Pischel § 184.

dihasa—diasa—divasa.

सवरक्खरी—combination of स, पर and अक्खरी.

अनाहो—Without any obstruction. Tib. gshom med pa.

रइसन—combination of रइ (रवि) and आसन.

sanathia—saṁsthita.

चउ = चतुर्थ. Tib. bshiṅpa.

चउसर = चतुर्थसर—The vowel ई.

giho—graha.

kahaṇa—kahṇa—kaṇṇa—karṇa. Tib. rna.

hao—haū—Imperative mood, third person, singular number.

kalarada—kalārdḍha.

bhihinā—bhihinā—bhinminā—binninā—binnunā bindunā—Inst. singular.
Tib. thig les.

भूसउ—bhūṣita.

Read मल्यञ्च for मयञ्च.

matthaa—mastaka.

सवरक्ष्वरी.....भूसउ मल्यञ्च—This gives the bījāmantra, ह्रीं.

रागयन्त्री—combination of रागह (=Gen. singular of राग) and अन्त.

sahāya—svabhāya.

जानकूखरो भिन्नि गुनिअं सहार टहरो जवो ।

अध उध ठइओ नाहो गहन संभोगइ ।

धनविहिना युइओ सन्तासनइ भोओ ।

फ फ अण्ठे इउ पुणो वि भनिअभं ।

उतिइ जालह पुरह रन्दइ वोउ ।

जहव चण्डावइ पूरिह तिहुअण बोहिचित्त हइ ।

ज्ञानाक्षर द्विगुणित सम्भरदहरजातम् ।

अधोर्ध्वस्थितं (बीजम्) नाथग्रहणं सम्भोगो हि ।

धनविधिना युक्तं सन्त्रासनीबीजम् ।

फट् फट् अन्तयिति पुनरपि भणितव्यम् ।

द्युतिं हि ज्वालय (सा द्युतिः) पुरस्य रन्ध्रे वहतु ।

द्योतस्व चण्डावति पूरय त्रिभुवनम् (तत्र) बोधिचित्तं भवति ।

ज्ञानक्खरो' भिन्नि गुनिअं सहार दहरो' जवो ।
 अथउ धडइओ' नाह गहन संभोरुइ ।
 धनविहिना युइओ सन्तासनेइ भीओ ॥
 फफसण्ठेइउ पुणो विभनिअमं ;
 उतिइ जालह पुरइ रन्दह वोउ ;
 जहव चण्डावइ पूविह तिहुअण' बोहिचित्त हइ ।

1. A. N. जानक्खरो.	3. N. ०ठइओ,
2. N. टकहर.	4. A. तिहुअण.
	N. तिहुअन.

*ge śes sa bon nīs hygar dbye /
 spro ba dañ nī bsdū bas skyes /
 hog dañ steñ du gnaś pa gi /
 mgon pa loñś spyod rdzogs hūdzin pa /
 snīñ kha dañ nī chu skyes su /
 don gyi cho ga goñś rdzogs pañi /
 goñś su skrag byed ma sa bon /
 ba nthahi gi ge bzun nas nī /
 star gañ de bshin brjod par bya /
 dbu rgyan hbar ba hūdzin grōñ gi /
 bu gar gtum mo spor ba ho /
 byañ chub sems kyis sa gsum hyeñś //*

NOTES

Read जानक्खरो for ज्ञानक्खरो.

जानक्खरो—Combination of जान (—ज्ञान) and अक्खरो (—अक्षर).

ज्ञानाक्षर = ज्ञानबीज = ए-कार.

bhinñi—binñi—dvi—on the analogy of tinnī (-trīṇi) where the doubling is legitimate.

guniaṃ—gunītam.

sahāra—sambhara—other forms are सस्वर, शस्वर, संवर, meaning माया (sorcery).

ṭaharo—ṭahara—dahara—dahra—dabhra.

In the *Chāndogya Upaniṣad*, VIII. 1, 1.—

অথ যদিদমস্মিন্ ব্রহ্মপুরে হৃদরং পুণ্ডরীকং ব্রহ্ম দহরীঃস্মিন্নল্লরাকাশস্মিন্ যদন্তসদন্তেষ্ব্যং তদ্বাব
ব্রিজিগ্নাসিতব্যমিতি ॥

javo—jāta.

Read অধ উধ ঠহা for অধ উ ধহা.

adha—adhah.

udha—ūrddhva.

Cf.—

অধে উধে এড়ি গেলা চন্দ্র সুরজ ।

ঠাঠা বাবুর মৌখ্যে সিংহে করে জুজ ॥—GV. p. 120.

adhobīja—au-kāra.

ūrddhva-bīja—an-kāra.

In the *Sūadhanamālā*, p. 445—

খী অ' বীজ পুনরপি কথিত অধৌর্হবাসিন্য: ।

nāho—nātha—কাযবাক্চিৎপ্রমু: ।

gahana—grahana.

Read সমীহ for সমীহ, as the latter does not give any sense. Tib. loñs spyod.

i—hi

ধনবিহিমা—Inst. singular.

Read যুহা for যুহা.

yuitta--yukta.

Read সন্তাসনহ for সন্তাসনেহ.

সন্তাসনহ—সন্তাসনী.

bhīo—bhīu—bīja.

Read ফা অফে ইউ for ফাসফেইউ which gives no sense at all.

pha—phaṭ.

anṭhe—anṭe—ante—Loc. singular.

iu—ia—ita—iti. Pischel § 116.

vi—pi—api. Pischel § 143.

bhaniabhaṇ—bhaṇiavvaṇ—bhaṇitavyaṇ.

Cf. হু হু সন্তাসনী শিখায়াম্, ফট্ ফট্ চণ্ডিকা সর্বাঙ্ঘ্রস্বস্ম—S. M. p. 441.

uti—dyuti—Acc. singular of -i base in the feminine gender.

jālahā—jvālaya—Imperative mood, second person, singular number.

Read पुरह for पुरड.

पुरह—Gen. singular of -a base.

Read रन्दइ for रन्दह.

randa—randhara. रन्दइ—Loc. singular.

vou—vahatu—Imperative mood, third person, singular number.

jahava—dyotasva—Imperative mood, second person, singular number.

चण्डावड—Voc. singular of -ā base.

Read पूरिह for पूविह which gives no sense at all. Tib. ḥgeis.

pūriha—pūraya—Imperative mood, second person, singular number.

tihuaṇa—tribhuvana—Acc. singular.

bohiccita—bodhicitta—Nom. singular. 'bodhicitta' symbolizes 'śukra'.

हड—bhavati.

बोहिचित्त हड—बोधिचित्त जायते = गक्रमन्पयते ।—The Commentary on DKK. 7.

V

आइ ठिइ वैरोयनो सहाउ धम्मधाउ काजह रुवइ ।

त सनठइउ पनचउ अकूखरु

पनचम वधि नभह विसूउ जुवन रुअ ॥

पहन्तो बीओ ओसर जुत्तओ

मोअनासनइ जुवविन्द फुरन्तओ ।

तसु पुन वगूगह भीओ चतुत्थ तिहुयण वापइ जुविणि विसू ॥

आदिस्थितिवैरोचनः स्वभावो धर्मधातुः कार्यस्य रूपं हि ।

त-(वर्ग)-संस्थितं पञ्चमाक्षरं, पञ्चमवर्गो नभसो विश्रयो योगिनीरूपम् ।

प-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् ओ-स्वरयुक्तकं मोहनाशनं हि

योगिनीवृन्दं स्फुरति च । तस्य पुनर्वर्गस्य

बीजं चतुर्थं त्रिभुवनं व्याप्नोति योगिनीविश्रयः ॥

आइ ठिइ^१ वैरोयनो^२, सहाड धम्मधाउ काज्जह^३ रुवइ ;
 तमसन ठईउ^४ पनचउ^५ अत्तरु^६ ; पनच सवधि नभह विससउ जुवन रुअ ॥
 पहदन्तो बीओ ; ओस जुतुओ^७ ; मोअना सनइ^८ जुवविन्द हरन्तओ^९ ;
 तसु पुन वग्गह भीओ^{१०} वतुषु तिहुयण वापइ । जुविणिविस्सि^{११} ॥

1. N. थिइ.

2. A-N. वैरोचनो.

3. N. काज्जह.

4. N. ठउ.

5. N. पनयचउ.

6. A-N. अक्खह.

7. N. जुत्तउ.

8. N. ०सइ.

9. A-N. फुरन्तओ.

10. N. बिउ.

11. A-N. विस्स.

*thog mar rnam suan phyag litshak ba
 chos kyi dbyāns ni bya baḥi gzugs /
 ta sdeḥi lña paḥi yi ge ni /
 lña pa yi ni sde mtshan no /
 rnal lhyor ma gzugs nam mkhaḥ rten /
 pa mthaḥi sabon o dbyāns ldan /
 giṅ meṅ hjomṣ par byed ma ste /
 rnal lhyor maḥi tshogs spro ba ḥo /
 de yi bshi paḥi sa bon ni /
 sa gsum du ni khyah pa yi /
 rnal lhyor ma ni spra ba ḥo //*

NOTES

āi—ādi.

thii—sthiiti.

आइठिइ—Who stands first.

sahāu—svabhāva—Literally it means own nature. The Ādi-Buddha is called Svabhāva by the Svābhāvika sect. Again Vairocana is the Ādi-Buddha and so Vairocana is also Svabhāva.

The word svabhāva is interpreted by Śaṅkara to mean Jñāna which is the Paramātmā, or, in other words, divine or spiritual knowledge.

dhammadhāu—dharmadhātu. The lucid meaning of धर्मधातु is given in the *Prajñopāyaviniścayasiddhi*, p. 5 :—

तदेव सर्वबुद्धानामालयं परमाद्भुतम् ।
श्रेयःसम्पत्करं दिव्यं धर्मधातुं प्रकीर्तितम् ॥

kāja—kajja—kārya.

kājaha—Gen, singular.

ruva—rūpa.

काजह रूप—The essence of action.

Read त सनडइउ for तमसन डइउ.

त = *Ta* class.

śanaṭhaiu—saṁsthita.

panacau—panacava—panacavā—panacama—pañcama.

akkharu—akṣara.

त सनडइउ पनचउ अक्खरु—The fifth letter of the *Ta* class—i.e., the *Na*.

Read पनचम वधि for पनच सवधि.

panacama—pañcama.

vaghi—varga.

nabhaha—Gen. singular.

vissau—viśraya.

juvana—yoginī. Cf. Tib. rnal ḥbyor ma.

rūa—rūpa.

Read पहन्तो for पहदन्तो which gives no sense at all. Tib. pa mthaḥi.

पहन्तो—Combination of पह (= Gen. singular of *Pa*) and अन्तो.

पहन्तो बीओ—The last letter of the *Pa* class—i.e., the *Ma*.

Read ओसर for ओस. Tib. O dbyaṅs.

पहन्तो बीओ ओसर जुत्तओ = मो.

Read मोअनासनइ together.

moa—moha—Here we find the loss of aspiration.

moanāsana—mohanāśana.

i—hi.

juva—yoginī.

vinda—vṛnda.

Read फरन्त for हरन्त. Tib. spro ba.

फुरन्—Here the suffix **अन्** is not a present participial suffix. But it is a suffix of the finite verb, in the third person, singular number, present tense, though really speaking it is a form in the plural number. It is derived from the suffix **अन्ति** which has come from **अन्ति**—Skt. **अन्ति**, a suffix of the finite verb in the third person, plural number, present tense. In OB. and MB. we find the forms, such as, **नाचन्ति** (with the suffix **अन्ति**), **नाचन्** (with the suffix **एन्**) and **नाचन्** (with the suffix **अन्**), used in the same sense and similarly, **आहन्ति**, **आहन्** and **आहन्**; **चलन्ति**, **चलन्** and **चलन्**, *etc.* NB. finite verbal forms, such as, **नाचेन**, **आहेन**, **चलेन**, *etc.*, are derived from **नाचन्**, **आहन्**, **चलेन**, *etc.*, respectively. And also, NB. finite verbal forms, such as, **हन**, **नेन**, *etc.*, are derived from **हन्** or **हन्ते** (with the suffix **अन्**), **नेयन्** (with the suffix **अन्**), *etc.*, respectively.

ओ—And.

तसु—Gen. singular of the pronoun of तद्.

Read चउत्थ for चतु. Tib. bshi pañi.

चउत्थ—चतुर्थ.

आपद्—present tense, third person, singular number.

जुविणि—योगिनी.

विष्म—विष्मउ—विश्वयु.

पहइयस्स तिइज छयगइ नठओ कारणु त्रायण चक्कु ।

बोहि बीयु ज वघहन्तो ।

पनचह पहिअं तथतह बीओ

इसर मत्थइ लघइ जालह अक्खरु

सचइओ सवह कारणु भाओ ॥

चवग्गह मजठिअ गहइअं रयइ ओसम जुत्तओ

जहलेओ कम्म विसेसु ॥

प्रथमस्य तृतीयं (बीजम्) पङ्गतिनष्टकारणं तायिनीचक्रम् ।

बोधिबीजं य-वर्गस्यान्तम् । पञ्चमस्य प्रथमं (बीजम्) तथताया

बीजम् इ-स्वरो मस्ते लगति, जलस्याक्षरम् सञ्चितं सर्वस्य कारणभावः ।

च-वर्गस्य मध्यस्थितं (बीजम्) गृहीतं रव्यासयुक्तकं जलितकर्मविशेषम् ।

पहइ यस्म^१ ; तिहसु ऋयगहनठओ कारणु त्रायण^२ चक्कु ; बोहि बीवुज वघहन्तो ॥
 पनचह पहिअन्त^३ तथह^४ बीओ ; ईसरमथह लघइ ; जालह अक्खर ।
 सठइओ ; सठह^५ कारणु भाओ ॥

चवग्गइ मजठिअ गहइअ^६ रयहओ^७ सन जुतुओ^८ ; जहलेओ^९ कम्म विसेसु ॥

1. N. ०यसो.	4. N. ततथह.	7. N. रयहउ.
2. N. त्रायन.	5. N. सथह.	8. N. जुत्तउ.
3. N. पहिअं.	6. N. हइअं.	9. N. जाहउ.

thog mahi sde gi gsum pa ste /
hgro ba drug nams byed pahī /
mkhaḥ hgro ma gi hkhor lo spro /
ga suchi mthaḥ mahi sa bou ni /
byan chub sems kyi ran bshin no /
lta pahī sde gi thog ma ste /
de bshin niḥ kyi sa bou te /
i gi dbyans kyis ngo la reg /
chu gi gi ge goṇs bsags pa /
thams cad byed pahī ran bshin no /
tsa sdeḥi dbus gnas bzun nas ni /
ni ma gi ni gdan ldan pa /
las kyi dus su khyad par ldan //

NOTES

Read पहइयस्म for पहइ यस्म.

pahaiya—pahaia—pahaya—pahaa—pahava—pahavā—pahama—prathama.

Skt. prathama—pra-tama where 'tama' is the suffix of the superlative degree.

पहइयस्म—Gen. singular.

Read तिइज for तिहसु. Tib. gsum pa.

tuja—tṭiya.

Read ऋयगइ for ऋयगह. Tib. hgro ba drug po.

Chaya—cha + ka—śa—ṣa—ṣaḥ.

गइ—गति,

छयगई—The six kinds of moving beings—(1) देव (the gods) ; (2) असुर (the demons) ; (3) मनुष्य (humanity) ; (4) तिथेच् (beasts, etc.) ; (5) घेत (the ghosts) ; (6) नरक (hell-beings).

naṭhao—naṭhau—naṭṭhau—naṭṭhaa—naṣṭaka.

trāyaṇa—trāyaṇi—tāyini. I I P. 357. This word is used here in the sense of खेचरी. cf. Tib. mkhalḥ ḥirgo ma. The meaning of the word तायिनी is a female protector.

cakku—cakra.

bīvu—bīu—bīa—bīja.

ja—ya—This shows the pronunciation of य=ज as in Bengali. Cf. Tib. ya sieḥi.

vagha—vagga—varga.

vaghahanto—combination of vaghaha (Gen. singular) and—anto.

panaco—panacaa—panacava—panacava—panacama—pañacama.

panacaha—Gen. singular.

पनचह पहिअ—The first letter of the fifth group, i. e. त.

Read तथतह for ततथह.

tathata—tathatā. In the *Dvikaḥparāja*, we find the following interpretation of तथता :—

“सर्वेषां खलु वस्तूनां विशद्विस्तथता मता ॥”

तथतह—Gen. singular.

Read इसर for ईसर. Tib. i yi dbyaṅs.

इसर—The vowel इ.

Read मत्थइ for मथइ.

मत्थइ—Loc. singular.

laghai—lagati—Present tense, third person, singular number.

jāla—jala. Tib. chu.

जालह अक्खर—the bīja of water. The following are the bījas of water:—अह, क, भ and व.

Read सचइओ for सउइओ. Tib. yoṅs bsags pa.

sacaio—sacaiu—saccaia—sañcita—I I P. 529.

जालह अक्खर सचइओ—All the bījas of water taken together.

Read सवह for सउह. Tib. thams cad.

सवह—of all.

bhāo—bhāu—bhāva.

कारण साथी—The appearance of cause.

Read चवग्गह् for चवग्गइ.

चवग्गह्—of the *ca* class—i. e. the group *ca, cha, ja, jha* and *ṇa*.

चवग्गह् मज्झिम्—the middle *bīja* of the *ca* class—i. e. *ja*.

गह्गइ—याहित.

Read रयइ for रयह् as the latter does not give any sense.

rayai—ravai—ravi.

रयइ—रवइ—रवि.

juttao—juttai—juttaa—yuktaka.

jahaleo—jahaleu—jalita, covered.

— — —

वरउ बीओ अआर कन्नइ लधु ।

तिहुवण जाण सहाउ पमेज ॥

अग्गिअ बीओ भिन्नि सर जुत्तओ ।

संसरह् कमह सहाव ॥

सवरो इसरग लगइ सेस ।

सधा भहमसहाइ दिस्स ॥

भिनि सर गहिअइअभं ।

त्रावणि रुअ सत उतारणो जिम्म ॥

वाराही-बीजम् अ-कारः कर्णे लगतु त्रिभुवन-ज्ञान-स्वभावप्रमेयम् ।

अग्निक-बीजं द्वितीयस्वरयुक्तकं संसारस्य कर्मणः स्वभावः ।

स-परम् (बीजम्) इ-स्वरको लगति शीर्षे सदा ब्रह्मस्वभावो दृश्यते ।

द्वितीयस्वरो ग्रहितव्यः तायिनीरूपं सत्त्वोत्तारणं यथा ।

वरउ चीओ^१ अआरकन्नइ लघु । तिहुवण^२ जाण^३ सहाउ पमेजु ॥
 अग्गिअ वीओ^४ भिन्नि सर जुतुओ^५ ; संसरह कमइ सहाव ॥
 सवरोइ सरग लगइ सेस ; सधोभह मसहाइ दिस्स ॥
 भिणि सर गहिअ इअभं ; त्राव णिरूअ ; सतउ तारणो जिम्म ॥

1. A. बीओ.	4. N. बिउ.
N. बिओ.	5. A. जुत्तओ.
2. N. तिहुवन.	N. जुत्तउ.
3. N. जान.	

phag mo yi nā sa bon nā /
a yi yi ge rna ba reg /
sa gsum ye ses rañ bshin mñam /
me yi sa bon dbyaṅs gñis ldan /
ḥkhar baḥi las kyī rañ bshin no /
sa mthahī ngo la i dbyaṅs reg /
rtaḡ tu tshaṅs paḥi rañ bshin blta /
dbyaṅs kyī gñis pa bzun nas nā /
de ltar mkhaḥ ḥgro ma yi gzugs /
sems cau sgrol bar byed paḥo //

NOTES.

varau—vārāhī ; Vārāhī is one of the sixty-four Yoginīs.

bīo—bīu—bīa—bīja.

varau bīo—the bīja of Vārāhī—i.e. *ta-kāra*.

कन्नइ—Locative singular.

लघु—(Tib. reg)—Imperative mood, third person, singular number.

jāṇa—jñāna.

sahāu—svabhāva.

pameja—prameya.

aggia—agnika.

aggia bīo—the bīja of Fire which is either *i-kāra* or *ai-kāra*.

saṃsara—saṃsāra.

saṃsaraha—Gen. singular.

Read कमह for कर्मइ.

कमह—Gen. singular of कर्मम्.

saraga (Tib. dbyaṅs)—svaraḥ—a vowel.

सगइ—Present tense, third person, singular number.

सेस—Locative singular of शीर्ष (Tib. mgo la) —on the head.

sādhā (Tib. rtag tu)—sādā.

bhahama—bhahma—bahma—brahma.

sahāi (Tib. bshin)—svabhāva.

दिस्स—Passive voice, third person, singular number, present tense.

bhiṇi—bhiṇṇi—biṇṇi—dvi.

gahiaibhaṇ—grahitavyam.

trāvaṇi—tāyini. Both त्रावाण and त्रायाण are the same and signify खेचरी (Tib. mkhaḥ hgro ma).

sata—satta—sattva.

utāraṇo—uttāraṇa—deliverance.

जिम्ह = यथा.

ज ठइओ र जुत्तओ असर पुन एभ इ धातह तिन्नि फहन्तो जुन्न

छट्ठह वग्गस पहिअं जुविनिमन्तो सयल सखअ ॥

र ठइओ असरजुत्त मरह दुठ सत्त कारण भुतु

जआर पहिगहिअइ इसर माया भाइ सजुओ ॥

य-(वर्ग) स्थितो र-(कारः) युक्तक-अ-स्वरः पुनरेव

इ-(स्वर-युक्तः) धातवस्त्रयः, (तेन) स्फुरति योगिनी ।

षष्ठस्य वर्गस्य प्रथमं (बीजम्) योगिनीमन्त्रसकलस्वरूपम् ।

र-स्थितम् (बीजम्) अ-स्वर-युक्तं मरस्य दुष्टसत्त्वकारणं भवतु ।

ज-कारः परिगृह्य इ-स्वरं मायाभावसंयुक्तः ।

जठइओ^१ रजुन्तओ^२, असरपुनो एभइ धातह भिन्नि ; फहन्तो जुन्न ॥

कृठइ वग्ग सपहिअं, जुविनिनन्तो, सयल सरूअ ॥

रठइओ सुसरजुतु^३, मरह, दुठ स तु कारण भुतु ;

जआर गहि हिअइ^४, ईसर^५ माया^६ भाव सजुतु ॥

1. N. जाठइओ ।	4. A.-N. गहिगहिअइ ।
2. N. र जुन्तउ ।	5. A. N. ईसर ।
3. A. N. असरजुत्त ।	6. A. N. मायाइ ।

ga giḡ guas pa ra dān lān /
star gan i yi dbyāns sbyar ro /
khamṣ gsum rnal lbyor ma spro ho /
drug paḥi ste yi dān po ni /
rnal lbyor ma suags kun ran bshin /
ra guas pa ni a dbyāns lān /
sdañ paḥi sems can gsoḍ byed lbyor /
dza yi gi ge goṅs bzun ste /
i giḡ dbyāns dān gan dag lān /
sgyu mahi ran bshin goṅs lān paḥo //

NOTES

ja (Tib. ya)—ya : this shows that the pronunciation of य = ञ as in Bengali.

In Bengal, at the present day, even in pronouncing Sanskrit words,

Paṇḍits pronounce य as initially, and also medially in compounds.

Read एभ and इ separately.

ebha (Tib. yañ)—eba—eva.

इ (Tib. i, yi, dbyāns)—The vowel इ.

dhātaha—It is used here as the predicate, plural of—u base in masculine gender.

Read तिन्नि for भिन्नि.

tinni (Tib. gsum)—trīṇi—three.

phahanto (Tib. spro) = Skt. sphurati.

junna (Tib. rnal lbyor ma)—yoginī.

Read कृठइ for कृठइ.

छट्ठइ—of the sixth.

वर्गस—of the varga or group.

छट्ठइ वर्गस पहिअ—The first bīja (letter) or the sixth varga—i. e. the first letter of the *Pa* class—i. e. *Pa-kāra*.

Read जुविनिमन्ती for जुविनिमन्ती.

जुविनिमन्ती (Tib. rnal lbyor ma shags) = योगिनीमन्तः

duṣṭha—duṣṭha—duṣṭa.

Read सत्त for स तु.

satta (Tib. sems can)—sattva.

भुत—Imperative mood, third person, singular number.

bhutu—भउतु—bhavatu.

Read पहिगहिअइ for गहि हिअइ.

pahigahiai (Tib. yonś bzun ste) = pangṛhya—HP. : 356. This is a Gerund form.

Read इसर for ईसर.

इसर (Tib. i yig dbyaṅś)—The vowel इ.

bhāi—bhāva.

Read सजुत्त for सजुत्त.

sajutta (Tib. yonś. ldan. paḥo)—saṃjuktā.

दन्तह बीओ एसरह लग्गइ कन्नइ भिन्न रोअ महन्तु अह ।

ओकरहु धाउ सभु जान विशेषो मन्तु ॥

ल ओ जुत्तओ लोअह धारु बोइहि कारण धम्म ।

कपूव यसन जुत्तओ न हुमरणो सहाओ अभिन्नु ॥

दन्तस्य बीजम् ए-स्वरोहं लगति कर्णे भिन्नम् उरगमन्त्रोऽदः (बीजम्)

ओ-कारः खलु धातुः सर्वः, ज्ञानविशेषमन्त्रः ।

लश्च युक्तको लोकस्याधारो बोधेः कारणधर्मः ।

क-पूर्वं (बीजम्) य-आसनयुक्तकं न खलु मरणस्वभावाभिन्नम् ।

दन्तओ^१ बीओ^२ ; एसरह लग्गइ ; कन्नह भिन्न ; रोअ महन्तु, भम ।

ओकर ह्रइ^३ धाउ सभु ; जान विशेषो मन्तु ॥

लओ जुतुओ लोअह धारु ; बोइहि कारण धम्मु ;

कप्पु वय सन जुतुओ ; न्भु सरणो^४ सहाओ अभिन्नु^५ ॥

1. A. N. दन्तह ।

3. N. ओकरहु ।

2. N. बिउ ।

4. A. N. सरणो ।

5. N. अभिन्न ।

*so yi sa bon rna ba la j
c hi dbyans kyis reg pas dbye /
klu yi snags ni sbyar bya ste /
o yi yi ge sa gsum kun /
ye ses kyi ni khyad par snags /
la yi yi ge mo dan ldan /
hjiy rten ruoms khi rten hin te /
byan chub byed pañi don gin no /
thog mahi ka ni ya sten ldan /
khi dan than skyes dbye ba med /*

NOTES

दन्तह बीओ—the *bīja* of *Danta*—i. e. *O-kāra*

ह in एसरह is a particle for emphasizing a preceding word.

लग्गइ (लगति)—where the double consonant is due the change of conjugation, लग्ग being regarded as of the 4th. class. According to the *Nirukta* of Yāska, iv, 10, this root is also regarded as of the 4th. class.

Read कन्नइ for कन्नह.

कन्नइ (Tib. *rna ba la*)—Locative singular.

भिन्न—used here as an adverb, meaning separately.

roa (Tib. *klu*)—*uraga*—the serpent.

mahantu (Tib. *snags*)—*mantu*—*manta*.

रोअ मइनु (उरगमन्तु)—A Mantra dealing with a particular form of Tāntrik Yoga named *Kuṇḍalī* (the serpent) Yoga. When *Kuṇḍalinī Śakti*, or Supreme Power in the human body is aroused, this yoga is achieved. This Power is the Goddess (*Devī*) *Kuṇḍalinī* which is

the Divine Cosmic Energy in bodies. In the following two verses (10 and 11) of the *ṣaṭcakranirūpaṇa* (Description of the six Centres), we find the description of the Kuṇḍalinī Śakti :—

तस्योहं विसतन्तुसोदरलसत्सुखा जगन्मोहिनौ
 ब्रह्मद्वारमुखं मुखेन मधुरं संकाश्यन्ती खयम् ।
 शङ्कावर्त्तनिभा नवीनचपलामालाविलासास्यदा
 सुप्ता सर्पसमा शिवोपरि लसत्सार्द्धविभ्रताकृतिः ॥
 कृजन्ती कुलकुण्डली च मधुरं मत्तालिमालास्फुटं
 वाचं कीमलकायबन्धरचनामिदातिमिदक्रमैः ।
 आसीच्छ्वासविभन्ननेन जगतां जीवी यथा धार्यते
 सा मूलास्त्रजगह्वरे विलसति प्रोद्दामदीप्तावलिः ॥

Read अह for अभ as the latter does not give any sense.

अह—Nominative, singular of the pronoun अद्स् in neuter gender—‘धनषि वा’, SBC, I, 1, 32.

Okāra (Tib. o yi yi ge)—o-kāra.

hu—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

dhāu—dhātu.

sabhu (Tib. kun)—sabba—savva—sarva, all.

धाउ सभु—All the elements which are eighteen in number—six indriyas, six viśayas and six vijñānas.

jāna (Tib. ye śes)—jñāna.

viśeso (Tib. khyad par)—viśeṣa.

ज्ञान विशेषो मन्तु—A special Mantra of knowledge.

ल (Tib. la yi yi ge.)—the letter la.

३—and.

loa—loka.

loaha—Gen. singular.

dhāru (Tib. rten)—ādhāra—Here the loss of the initial vowel is due to the accent on the second syllable.

लोकस्य धारु—The support of the universe.

boi (Tib. byañ chub)—bodhi.

boihi—Gen. singular.

kāranu—kāraṇa.

कारण धम्मु—Causal property.

कपपुव—Here the doubling is due to the accent.

puva—pūva—puvva—pūrva.

य (Tib. ya)—the letter Ya.

sana (Tib. stan)—āsana—Here the loss of the initial vowel is due to the accent.

Read हु for भु as ह and भ are often confused.

hu—khu—khalu, Indeed,

sahāo—sahāu—svabhāva.

न हु मरणी सहाणी अभिनु—इदं बीजं मरणस्वभावाभिन्नमिति न—i. e. it is quite different from the nature of death.

पहन्तो सरअ संठइओ तिहुअन माति सरूव ॥

तकूखरु एआर ओसिअओ सुह अवइओ

पुणु पहन्तो मज्ज सहज सरूअ अपमाणु ।

सवरो ई अ जत्तओ वजसटु अनाह जान ॥

ईसर जुत्तओ जवग्गहन्तो विइनठइओ अजान सरूअ ॥

प-स्या (वर्गस्य)न्तं स्वर-अ-संस्थितं त्रिभुवन-म-अतिस्वरूपम् ।

त-अक्षरम् ए-कार-भूषितकं सुखावधृतम्,

पुनः प-स्यान्तं मध्यं सहजस्वरूपप्रमाणम् ।

स-परम् (तत्र) ई-(कारः) च-युक्तकः वज्रसत्त्वानाशज्ञानम् ।

इ-स्वर-युक्तकं य-वर्गस्यान्तम् (तेन) विनष्टकम् अज्ञानस्वरूपम् ।

पहन्तो सरअ संठइओ ; तिहुअन माति सरूव ॥

तकूखरु एआरओ सिअओ^१; सुहअ वइओ

पुणु पहन्तो^२ मज्ज सहज सअरूअ पमाण^३,

सवरोई अजुत्तओ^४, वज सटुअ^५ नाह जान ॥

ईसर^६ जुत्तओ^७, जवग्गहन्तो, विहन ठइओ^८ अजान सरूअ ॥

1. N. एआर उसिअओ.

5. A. मर.

2. N. पहन्तो मन्त .

N. सपुत्त.

3. A. N. पमाण.

6. N. इसर.

4. N. अजुत्तओ.

7. N. जुत्तउ.

8. A. विइनठइओ, N. विइनठइउ.

pa yi sde yi mthah ma la /
a yi yi gehi dbyans sbyar bya /
sa gsum gyi ni mr ran bshin /
ta yig e yi yi ges brgyan /
bde ba hdzin par byed pa ho /
star yan pa sdehi mthah ma ste /
tshad med pa yi lhan skyes kyis /
dbus na bshugs pañi ran bshin no /
sa yi mthah ma i dan ldan /
rdor sems ye ses gshom med paño /
yañi sdehi mthah ma i dbyans ldan /
ni ses ran bshin hjomis byed paño //

NOTES

पद्मलो (बीओ)—*ma-kāra*.

मातिसूत्र—Combination of म and अतिसूत्र.

म = Maṇḍala. In mysticism, it is also the symbol of the want of attachment.
Cf. Tib. ma ni chags pa med pañi sgo rtog pa med pas thams
cad grol (Bkañ hgyur rgyud. w. 43).

अतिसूत्र—Beyond all forms.

तकखर—Combination of त and अकखर.

अवदओ—*avahiu—avadhīta*.

Read सूत्र for सूअर and separate the final अ from सूअरअ.

सहज सूत्र—the doctrine of Sahajiyā.

Read अपमाणु for पमाणु. Tib. tshad med pa.
apamāṇu—apramāṇa.

a—ca. Pischel § 184. Tib. dan.

vaja—vajja—vajra.

sañhu—sattu—sattva.

वजसतु—वजसत्त्व. Tib. rdor sems.

वजसत्त्व = वज = बोधिविच = अद्वय = सम्बुद्ध = बोधि = प्रज्ञापारमिता = समता.

Cf. एतदद्वयमित्युक्तं बोधिविचमिदं परम् ।

वजं श्रीवजसत्त्वञ्च सम्बुद्धो बोधिरिव च ॥

—*Prajñopāyavinīścayasiddhi*, p. 17.

anāha—anāsa—anāśa. Pischel § 262—undestroyed. Tib. gshon med paḥo.
 ja—ya. जवग्ग—य-वर्ग. Tib. yaḥi sdeḥi.
 vunaṭhajo—vinaṣṭaka. Pischel § 598.

द्ये मन्तो धम्म सहाओ वपइ सअल सहाअ ।
 मआरो वहइ रन्द । वहण बीओ रवि जुत्तओ
 मअरन्द सहाओ मन्त । प-चउत्थ थिअउ
 सर ऊआर सन्नइ भजह नठअ ओ ।
 त मन्तो नासइ सत्तु पुणो पस चउत्थु महउ रवरवइ

त्ये-मन्त्रो धर्मस्वभावो व्याप्नोति सकलस्वभावम् ।
 स-कारो वहति रन्ध्रात् । वहन-बीजं रवियुक्तकं
 मकरन्दस्वभावमन्त्रः । प-(वर्ग)-चतुर्थस्थितकं
 (बीजम्) स्वर 'ऊ'-कारासनं हि भयस्य नष्टकञ्च ।
 त-मन्त्रो नाशयति शत्रुम्, पुनः प-(वर्ग)-स्य
 चतुर्थ (बीजम्) महत् रवरवायते ।

द्येमन्तो^१ धम्म सहाओ ; वयइ^२ सअल सभाअ^३ ,
 सआरो वहइ रन्द ॥ वहण^४ बीओ रवि जुत्तओ,
 मअरेन्द सहाओ मन्त^५ । पनचउत्थ^६ थिअउ ॥
 सर उआर^७ सन्नइ ; भजह नठ मओ^८ ॥
 तमन्तो नासइ सत्तु^९, पुणोपस चउत्थु ; सहउ^{१०} रवरवइ ॥

1. A. N. द्ये.	6. A. प-चउत्थ.
2. A. N. वपइ.	N. पथचउत्थ.
3. A. N. सहाअ.	7. A. G. ऊआर
4. N. वहइ	8. N. नठअओ.
5. A. N. मन्त.	9. A. N. सत्तु.
10. A. N. महउ.	

tye snags chos dbyiñs rañ bshin te /
thams cad rañ bshin du khyab pañ /
bu ga rnams nas hlzags sa ya /
hbab pañi sa bon ni ma ldan /
chu srin dbaṅ po yi ni snags /
pa sdeñi bshi pañi sa bon ni /
ñ dbyaṅs stan dan ldan pa ste /
hkhor bañi hjijs pa ñams byed pa /
ta yi snags kyis dgra ñams byed /
star yañ pañi sdeñi bshi pa ni /
sgra chen po ni sgrogs pa ho //

NOTES

dye—tye. Tib. tye.

dhamma—dharma. Cf. धम्म—GCG p. 41, 68.

वपइ—Present tense, third person, singular number.

saala—sakala.

sahūa—sabhāva.

वहइ—Present tense, third person, singular.

randa—randha—randhra. This form is Abl. singular, Tib. bu ga rnams nas.

vahaṇa—vahana, meaning 'taraṇi' (a boat) So 'vahana-bīja' is 'taraṇi-bīja'
 i. e., na-kāra.

घहण बीओ रवि जुतओ—नृ.

Read मअरन्द for मअरन्द.

maaranda—makaranda, Cf,

एवं काल बीअ लइ कुमुमिअ अरविन्द ।

महअरुण सुरअवीर जिघअ मअरंदतए ॥

—Kṛṣṇācārya's *Dohākosa*, Sl. no. 6.

यिअउ—स्थितक.

Read—ऊआर for उआर Tib. ñ dbyaṅs.

sanna—āsana. Tib. stan.

bhaja—bhaya.

भजइ—Gen. singular.

sattu—śatru.

पस—Gen. singular of प Tib. paḥi sdeḥi.

महउ—This is an adverbial form.

रवरवद्—Present tense, third person, singular number.

पहनह बीओ अकर सह लघु मन्तो नह मनउ ॥

अपउ कहननु गहइओ माइरुअ ॥

सवरो एआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥

पहन्तोइ मज्ज सरुअ सवर अआर जुत्तओ विसमितधम्म ॥

पवनस्य बीजम् आ-कारेण सह लगतु, मन्त्र इव मणिः ।

अप्यं (बीजम्) कर्णे गृहीतं मायारूपम् ।

स-परम् ए-कार-युक्तकं हेतुस्त्रिभुवनभ्रान्ते ।

प-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) मज्जास्वरूपम्,

स-परम् अ-कार-युक्तञ्च विस्मितधर्मः ।

पहनह बीओ अकरनह^१ लघु सन्तोह^२ मनओ^३ ॥

अपउ कह ननु ; गहइओ, माइ रुअ ॥

सवरो एआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥

पहण तोइ^४ मज्ज सरुअ, सवरो अआर जुत्तओ ॥

विसमितधम्म ॥

1. N. अकरणह.

3. N. मनउ.

2. A. N. यन्तो नह.

4. N. पहन्तोइ.

rluñ gi sa bon ñe yiḡ reg /
 snags ni nor bur ḥbab bshin paḥo /
 chu yi sa bon rnar bzun pa /
 sgyn ma yi ni rañ bshin no /
 sa yi pha rol e yiḡ ldan /
 sa gsum gyi ni ḥkhrul ḥjoms rgyu /
 pa sdeḥi mthaḥ ma rkañ rañ bshin /
 sa yi pha rol a dan ldan /
 no mtshar che ba yi ni chos //

NOTES

pahana—paana—pavana. Tib. rluñ.

pahanahaa—Gen. singular Tib. rluñ gi.

पहनह बीओ—प-कार.

akara—ā-kāra. Tib. ā yig.

Read सह for नह as the latter does not give any sense.

सह—With.

laghu—lagatu. Tib. reg ; Imperative mood, third person, singular number.

Read नइ for नह.

नइ=इव. Tib. bshin pa. See SBC. p. 278.

सनउ—सनइ—mañi ; a jewel. It represents Buddha and his doctrine.

अपउ—appu—appi—apya. Pischel § 594.

अपउ—Connected with water. Tib. chu. There are four bijas of water, namely, ञ, क, भ and व.

kahananu—kahnu—kannu—karṇa. This is an extended form.

कहननु—Loc. singular. Cf. Tib. 'rmar' which is an abbreviated form of 'rna bar', meaning 'in the year'.

māi—māyā. Tib. sgyu ma.

juttao—juttau—yuktaka. Tib. ldan.

हेतउ—hetu ; cause.

tihuyāṇa—tihuāṇa—tribhuvana. Here 'व'-श्रुति has taken place.

bhanati—bhrānti ; Gen. singular.

majja—majjā.

visamita—vismita.

जवग्गसहन्तोइ पमह अक्खरु बीओ ॥

चवग्गस मज्ज बीओ रस मत्थथिओ

एआरु तसु परल्लघु देवहसुरह सहाव ॥

एअं मन्तो छयपदइ जुवणविन्द ओ

सव्वभ कम्म सरुअ चक्कु ॥

य-वर्गस्यान्तं हि पद्माक्षरबीजम् ।
 च-वर्गस्य मध्यबीजं र-(कार)-स्य मस्तस्थितम्
 ए-कारस्तस्य परे लगतु, देवस्यासुरस्य स्वभावः ।
 एवं मन्त्रषट्पदं हि योगिनीवृन्दञ्च सर्वकर्मस्वरूपं चक्रम् ।

जवग्ग' सहन्तोइ, पमह, अक्खरु भाओ^२ ॥
 चवग्ग समज्ज बीओ, रसमत्थ^३, थिओ,
 एआरु तसु परल्लघु ॥ देवह^४ सुरह सहाव ॥
 एअं मन्ती ळ्यपदह, जुवण चिन्दह^५,
 सव्व कम्म सरुअ चक्कु ॥

1. N. यवग्ग०.	3. N. सरमत्थ.
2. A. बीओ.	4. A. N. देवह.
N. भावओ.	5. A. N. विन्दओ.

ya gi sde yi mthah ma ni /
pa dmahī sa bon mchog yi ge¹ /
tsa yi dbus mahī sa bon ni /
ra ni mga la gnas pa ste /
e giḡ giḡ ni phye ba ni /
lha dan lha min ran bshin no /
de ltar snags tshig² drug po³ ste /
rual hbyor ma yi tshogs spro ba /
las kun ran bshin hkhor lo ho /

1. x. go. 2. x. tshigs. 3. x. pa.

NOTES

- pamaha—pamha—pamma—padma.
 चवग्गस—Gen. singular of चवग्ग (—च-वर्ग).
 majja—majjha—madhya.
 रस—Gen. singular of र-कार.
 mattha—masta; the head.
 thio—thiu—sthita.
 तसु (≡ Skt. तस्य)—Gen. singular.

परङ्गु—The doubling is here due to emphasis.

चवग्गुस.....परङ्गु = अं.

देवङ्गसुरङ्ग—Combination of देवङ्ग and सुरङ्ग. Tib, lha dan lha min, eam—evam.

chaya—cha + ka ; cha—sa—sa—saṭ,

ex ah; iye a.

juvaṇa—yoginī. Tib, rnal lbyor ma,

vinda—vinda.

sabbha—savva—sarva,

cakku—cakra,

VI

यवग्गहन्तोइ बोइ सहाओ भिन्नि जिअम्मु रेह

जुत्तओ असर पतिअत्त जोअण मन्तो ॥

साठइअ अचलउअ ॥ न ए जुत्तइ सअउत्त अन निओ ॥

आइ ठिअ सरो पहिअ गुणनाहो भिजिह्मा

इसर मउत्थइ लघो तिहुवनधाअ सरूवओ ॥

य-वर्गस्यान्तं हि (बीजम्) बोधि-स्वभावः, द्विजिह्वारेखायुक्तश्च

आ-स्वर-पतित्वं योगिनीमन्त्रः ।

स-आस्थितम् (बीजम्) अचलका ।

न-(कारः) ए-(कारः)-युक्तो हि सत्त्वान्यनिमित्तम् ।

आदिस्थितः स्वरः प्रथमगुणनाथः, द्विजिह्वा

इ-स्वरो मस्ते लगतु, त्रिभुवनधातुस्वरूपश्च ।

यव गहन्तोइ^१ बोइ सहाओ ; भिन्निजिअ^२

मुरेह जुत्तओ, असर पुतिअओ, जोअण मन्तो ॥

साठइअ^३ अचलउअ ॥ न ए जुत्तइ सअउ ओअन नित्त ॥

आइ ठिअ^४ सरो पहिअ^५ गुणनाहो^६; भिजिघघो^७

इसर मउत्तह लघो, त्रिहुवरधाअ^८ सरूवओ ॥

1. A. N. यवग्ग०.

2. N. ०जिअ.

3. N. साधिअ.

4. N. ०धिअ.

5. N. पहिअ.

6. N. गुन०.

7. A. N. भिजिह्मा.

8. A. त्रिहुवनधाअ.

N. तिहुवनधाय.

ga sdehi mthaḥ yi sa bon ni /
byaṅ chab sa bon ran bshin no /
lee gñis yi ger yi ge ldan /
rnal ḥbyor ma snags a yig dbaṅ /
sa gnas pa ni mi gyo baḥo /
na yi yi ge e dan ldan /
sems can kun sprul rgyu mtshan no /
thog gnas dbyaṅs ni thog maḥi ngon /
lee gñis i dbyaṅs ngo la reg /
sa gsum khamis kyī ran bshin no //

NOTES

bhinni—binni—vinni—dvi. Tib. gñis.

जिञ्च' and सुरेह should be read as जिञ्चम्बु and रेह.

jiammu—jihvā. Tib. lee. जिह्वा-बीज is the vowel ई.

reha—rekhā. रेखाबीज is ए.

असर—According to Tib. it is आसर (—ā-svara). ā is here shortened.
 patiatta—patitva.

joaṇa—yoginī. Tib. rnal ḥbyor ma.

साठइञ—Combination of स and आठइञ. Tib. sa. gnas. pa.

āṭhaia—āsthita.

acalaua—acalakā—One of the ten degrees which are to be ascended by a
 Bodhisattva before attaining Buddhahood.

न—the letter न.

ए—the letter ए.

सञउ and बीञन should be read as सञउत्त and अन्न.

saautta—sattva. Tib. sems can.

ana—anna—anya.

nitta—niittva—nivitta—निवित्त—nimitta.

bhi—bi—vi—dvi. Tib. gñis.

jihmā—jihvā. Tib. lee.

सउल्यइ—Locative singular. Tib. mgo la.

dhāa—dhātu. Tib. kham.

त ए षह जुवइ । पहम वग्ग पहिअं जुवनतत्त सरूवइ ।
यस्स चउत्थ ठिअ बीओ सअलह नाइ सहाइ ।
अट्ठअह पहिअं सूनह ऊसिअओ सुक्कधातअओ ।
भिन्नि वग्ग ठइअ पहिअं कक्क भिण ठइअ ।

त-(कारः) ए-(कारेण) सह युक्तो हि ।
पञ्चमवर्गप्रथमं (बीजम्) योगिनीतत्त्वस्वरूपं हि ।
य-(वर्ग)-स्य चतुर्थस्थितबीजं सकलस्य नारी-स्वभावः ।
अष्टमस्य (वर्गस्य) प्रथमं (बीजम्) शून्यस्य भूषितञ्च शुक्रधातवश्च ।
द्वितीयवर्गस्थितं प्रथमं (बीजम्) कङ्कालबिन्दुस्थितम् ।

त एषह जुवइ ; पहन वग्गपत्रिअं,
जुवनतनु सरूवइ यस्स चउत्थ विअ बीओ ;
सअलइ नाइ सहाइ ॥ अट्ठअह पतिअं
सूनह ऊसिअओ । सुक्कधातअओ । भिन्नि वग्ग
ठइअ पत्रिअं ; कक्क' भिण' रइअ" ॥

1. N. कक्क.

2. N. मिहा.

3. A. ठइअ.

ta yi yi ge e dan ldan /
lha pa yi ni thog ma ste /
rnat lhygor ma yi ran bshin no /
ya sde bshin gnas pañi sa bon /
kun gyi gtso moñi ran bshin no /
brgyad pañi sde yi thog sa bon /
ston pa yi ni rgyan pa ste /
kha bañi khams kyi no bo ñid /
gnis par gnas pañi thog ma ni /
keu rus thig le ldzin pa ho //

1. x. yis.

NOTES.

saha—saha—This interchange shows that there must have been one sound for the two letters (ष and स). In Bengali, as a descendant of Māga-dhī, the palatal sound only obtains. For this reason the three sibilants are interchangeable.

juva—jua—yuta. Tib. Idan. Here 'व' युति has taken place.

Read पद्म for पद्म ।

pahama—pañcama. Tib. lña pa.

Read पञ्च for पञ्च ।

pahiam—prathamam. Tib. thog ma.

prathama—pra-tama.

juvana—yoginī. Tib. rnal lhyor ma.

यस—Of ya-varga.

Read त्रि for त्रि. Tib. gnas pañi.

thja—sthita.

Read सचल for सचल ।

सचल (सकलस्य)—Gen. singular. Tib. kun gyi.

nāi—nāri. Tib. gtso moñi.

sahāi—svabhāva. Tib. rañ bshin.

Read अट्ट for अट्ट ।

अट्ट (अष्टस्य)—Gen. singular.

aṭṭhaa—aṭṭhava—अष्टवै—aṣṭama.

sūna—sūnya.

kakka—kañkāla. Tib. keñ rus.

bhiṇa—bindu. Tib. thig le.

Read ठि for ठि ।

thaja—sthita.

यवग्गह भिन्नि बीओ इसर जुत्तओ वज्जह अगि ठिअ नाह ॥

तहन्तो एआरभरणो जुन सुमण्डिअओ ॥

त रवइ जुत्तओ जवरह अध्वह राओ ॥

भ रइ जुत्तओ अओरमण्डिअओ नाहिइ कुण्डइ ठिइओ ॥

य-वर्गस्य द्वितीयं बीजम् इ-स्वर-युक्तञ्च वज्रस्याग्निस्थितो नाथः ।

त-स्यान्तम् (बीजम्) ए-काराभरणं योनि-सुमण्डितञ्च ।

त-(कारः) रवि-युक्तश्च ज्वरस्य ध्वंसराजः ।

भ-(कारः) रवियुक्तश्च ए-कार-मण्डितश्च नाभेः कुण्डे स्थितः ।

यवग्गहा मिन्नि बीओ, इसरजुतुओ ; वज्रह अग्नि ठिअ नाह ॥

तहन्तो एआरभरणो जुन सुमण्डिअओ ॥

तवरइ जुतुओ जननहा^१ अध्वइ^२ राओ ॥

भरइ जुत्तओ ; अआरमण्डिअओ ; नाहिइ, कुण्डइ ठिइओ ॥

1. N. जवरहा. 2. N. अधवइ.

ya sle gñis pahī sa bon ni /
i yi dbyāns dan ldan pa ste /
edo rje sñin quas^१ ngon po ho /
ta thā e yi yi ges rgyan /
skye quas ta ni spras pa ho /
ta yig ñi ma dan ldan pa /
rims hjom pa yi rgyal po ho /
bha ni ñin ldan e yig rgyan /
He bahi thab to quas pa ho /

I. x. nas.

NOTES.

Read यवग्गह for यवग्गहा.

aggi—agni. But in Tib. 'sñin' has been used, meaning सार or हृदय.

agni (fire) may be regarded as the essence (सार) or heart (हृदय) of vajra (thunderbolt, diamond).

juna—yoni, vagina. In mystic language it represents 'the source of all things and from which the whole world was manifest'.

Read रवइ for वरइ. Tib. ñi ma.

ravai—ravi.

Read जवरइ for जननहा. Tib. rims.

जवरइ—Gen. singular.

javara—jvara. This is due to anaptyxis.

Read अध्वइ for अध्वइ.

adhvaha—dhvamsa. Tib. hjoms pa. This is due to prothesis.

rāo—rāu—rāa—rāja.

Separate भ from रइ.

rai—ravi.

नाहिइ—Gen. singular of-इ bases in the feminine gender.

कुण्डइ—Loc. singular of-अ bases.

नाहिइ कुण्डइ—In the cavity of the navel.

पहन्तोइ मम्मरूओ टहन्तोइ कषणभावओ इ मण्डिअओ ॥
 विसोसणिअ मन्त येमन्त चअनइ सरूअ महणिहि बीव ॥
 रह ओआर ओसिअअं रुठ्ठइ नाइ सहावइ ॥
 सस भिन्नि बीवु हेयइ रूओ ॥

प-स्यान्तं हि (बीजम्) मर्मरूपम् , ट-स्यान्तं हि
 (बीजम्) कर्षणभावश्च इ-मण्डितञ्च ।
 विशेषणीयमन्त्रो यथा चतुरानन्द-स्वरूपं महानिधि-बीजम् ।
 रवि- (बीजम्) ओ-कार-भूषितकं रुष्टि-नाडी-स्वभावो हि ।
 श-(वर्ग)-स्य द्वितीयं बीजं हृदयस्य रूपम् ।

पहन्तोइ, मम्मरूओ ; टहन्तोइ कषणभावओ' ॥ इमण्डिअओ ॥
 विसोसणिअ^२ मन्तय सओ^३, चअनइ सरूअ ; महणि हि^४ बीव ॥
 रहओ आरओ सिअअ^५ ; रुठ्ठइ नाइ^५ सहावइ ॥
 ससभिन्नि बीवु ; हेय हरूओ ॥

1. N. कसन०.	3. N. मन्त यमन्त.
2. N. विसोसणिग.	4. N. मणिहि.
5. N. नइ.	

pa sdehi mthaḥ ma gnas ran bshin /
 ta mthaḥ gi giṣ rgyan pa ni /
 ḥguṣ pa gi ni ran bshin no /
 bi ṣoṣṣ ṣi śnags bshin ste /
 dyaḥ ba bshī gi ran bshin gyi /
 gter chen po gi sa bon no /

ra yig o yi yi geḥi rgyan /
rtsa drag po yi ran bshin no /
śa yi gñis paḥi sa bon ni /
śmīn po yi ni gzygs su ho //

NOTES

mamma—marma.

rūs—rūu—rūa—rūpa.

kaṣaṇa—karṣaṇa.

visosaṇa—viśosaṇīya.

Read मन्तो येमन्त for मन्तय सन्तो. Tib. śnags bshin.

येमन्त = यथा.

चञ्चनद्—Combination of चउ (—चतुर्) and आनद् (—आनन्द). Tib. dgah ba bshi.

There are four kinds of आनन्द, such as, (1) आनन्द. (2) परमानन्द, (3) सहजानन्द and (4) विरमानन्द. AS., p. 32.

Read महणिहि for महणि हि.

mahaṇihi—mahāmidhi.

bīva—bīu—bīja. Tib. sa bon. Here 'व' स्तुति has taken place.

rai—ravi.

osiao—osioṭi—osiaa—usiaa—ūsiaa—hūsiaa—bhūṣitaka, decorated.

ओआर ओसिअअ—Decorated with the vowel ओ.

Read रुट्ठइ for रुठठह.

ruṭṭhai—ruṣṭi.

nāi—nāḷi. Tib. rtša.

सस—Gen. singular of श.

bīou—bīja.

सस भिन्नि वीव—The second letter of the श class—i. e. व.

heya—hiya—hiyā—hiyaa—hīaa—hīdaya. In the mystic language, हृदय represents ज्ञान (knowledge). JS., XV., p. 81.

हेयह—Gen. singular.

णिआर सरुवइ गहिअओ जुवणि तत्त सरुअ ॥

करओ सञ्जोवइ अक्खरु धूहल नाइ रहइ भावइ ॥

तपज्जठिअओ गहइ पुण्णइन्दइक अट्ठपइ सहधनाइनि रुअ ॥

तहन्तो इआर उसिअओ कपहलह मज्ज नाइनि रुअ ॥

णि-कारः स्वरूपेण गृहीतश्च योगिनीतत्त्वस्वरूपम् ।
 क-र-अ-संयोगं हि अक्षरं दूरनाडीरसस्य भावोहि ।
 त-(स्य) प-(स्य) मध्यस्थितश्च (बीजम्) गृहीत्वा
 योगिनीवृन्दकम् अष्टपदं साधनाया एव रूपम् ।
 त-(वर्ग)-स्यान्तम् इ-कार-भूषितश्च कपालस्य मध्यनाडीरूपम्

णिआर सरुवह गहिअओ ; जुवणि, तन्त'सरुअ ॥
 करओ सञ्जोवहइ अक्खरु, धूइल लहरहह भावइ ॥
 तपज्जठिअओ ; गहइ जुवण विन्दइ कअठ्ठपइ सहसधनाइ^२ निरुअ ॥
 तइ हन्तोइ^३ आरउ सिअओ ; कपहलइ लज्जनाइ निरुअ ॥

1. A.-N. तत्त. 2. A. सहधनाइ.

3. N. हइन्तोइ.

*ni' giḡ rañ bshin gyis gzan' ba ,
 rnal' hbyor ma gi' de ñid do |
 ga' giḡ ra' giḡ a' giḡ ldan |
 dbu ma rgyan' ma ro' rañ bshin |
 ta' pañi bar' gas' bzun' bar' bya |
 rnal' hbyor ma gi' tshogs kyi' ni |
 rkan' pa' brgyad pa' sgrub rañ bshin |
 ta' sdeñi mthah' ma i' giḡ rgyan' |
 thod' pañi dbus kyi' rtsa' rañ bshin //*

NOTES

Read सरुवह for सरुवह. Tib. ran bshin gyis.

सरुवह—Instrumental singular.

juvani—yoginī.

o from a. Tib. a' giḡ.

Read सञ्जोवह for सञ्जोवहइ.

sañjova—sañjoa—saṃyoga. Tib. ldan.

dhūila--dūra. Tib. rgyan' ma.

Read नाइ for लह. Tib. dbu ma.

nāi—nāñi.

raha—rasa.

rahaha—Gen. singular.

तपञ्ज—Combination of त (वर्ग), प (वर्ग) and मञ्ज (—मञ्ज) The middle letters of त and प classes—i. e. द and व.

गहइ—This is a gerundial form.

juvaṇa—yoginī.

Read विन्दइक as one word.

vindaika—vīṇḍaka.

Read—अट्ठ for अठ्ठ.

aṭṭha—asta.

pai—pada, Tib. rkan pa.

सहधनाइ—Gen. singular of साधना.

नि=एव.

ni—nai, ṇai (SBC., p. 144)—nvai (=‘nu vai’ as found in the Padapāṭha of the *Taittirīyasaṃhitā*), meaning ‘eva’ (indeed). The indeclinable word, nvai, occurs frequently in the Brāhmaṇas in the sense of ‘indeed.’ तवनि, तवनि, तवेनि, etc., are also found in GCG. In the East Bengal dialect we also find the use of ‘ni’ in the sense of ‘eva’. Cf. आमिनि, तूमिनि, etc.

rūa—rūpa.

Read तहन्तो for तइ हन्तो and also read इअर as one word.

तहन्तो—The last letter of the त class—i. e., न.

Read उमिअ as one word.

तहन्तो इअर उमिअओ—And the last letter of the त class (i. e., न) is decorated with the vowel इ—i. e., नि.

kapahala—kapāla. Tib. thod paḥi.

kapahalaha—Gen. singular.

majja—majjha—madhya.

nāi—nāḍī. Tib. rtsa.

नि=एव.

क गहइअओ कम्म खहन्तइ सोउ ॥

र अआल गहओ सिरयि मज्जा महराउ मुज्ज ॥

पाथिअ बीओ इअर जुवइ तिकनह मजि ॥

तहन्तइ निमनहउद्ध इ ओसिअओ ॥

क-(अक्षरम्) गृहीतञ्च कर्म क्षयति तच्च ।

र-(अक्षरम्) अ-कार-गृहीतं (तेन) शिरसो मध्यात् महारावो मुज्यः ।

पार्थिव-बीजम् इ-कार-युक्तं हि त्रिकोणस्य मध्ये (तिष्ठति) ।

त-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) निर्माणाधऊर्द्ध्वं (तिष्ठति) इ-(कार)-भूषितञ्च

कगहइ अओ, कम्म खहन्तइ सोउ ॥

रअआले अइओ ; सिरयि मज्ज^१ ; महाराउ सूज्ज ॥

पाथिअ^२ बीओ, इआर जुवइ ; तिकनह मज्जि ॥

तदन्तइ^३, निम नह उद्धइ ओसिअओ ॥

1. N. मज्जा.

2. N. पथिअ.

3. N. तदन्तइ.

ka ru nān brjod bzun bar bya /
de gis las rnamz zad par byed /
ra yig a yi yi ges gzun /
ngo bañi dbus nas sgra chen ldeag /
sa yi sa bon i yig ldan /
gru gsum ggi ni dbus su ho /
ta yi nthah ma is rgyan pa /
sprul pañi ston dan hog du ho //

NOTES

Read गहइअ as one word.

गहइअ = गृहीतम्. Taken.

khahantañ—khahanti (=चयति). Destroys. Present tense, third person, singular number. Really speaking, the suffix अन्ति is plural ; but in OB and MB, it is used as singular.

सोउ—And it. Tib. de yis.

u (and)—ua—uta. Cf. उ (and) in SK., p. 92, 211.

Read अआल for अआलि.

aāla—aāra—a-kāra.

Read गइओ for चइओ which gives no sense. Tib. gzun.

gaiṣ—gaiu—gahiū—gṛhīta.

सिरयि—Gen. singular of सिर (=Skt. शिरम्). Of the head,

सञ्जा (=Skt. सञ्जात्)—Abl. singular.

Read मुञ्ज for सञ्ज.

mujja—mujya—Causal potential participle of rt. मुञ्ज—to sound.

pāthia—pārthiva.

pāthia bia—क.

जुव=युक्त (joined). Tib. ldan.

पाथिअ बीओ इअर जुवइ—i. e., कि.

tikana—trikoṇa ; triangle. The tri-koṇa is the symbol of the Tri-ratna, and, according to the secret doctrine of certain sects, represents the yoni, 'from which the world was manifest', the source of all things. The triangle is often found in the Nepalese temples dedicated to the Buddha-Saktis and figures in the Garbhadhātu-maṇḍala immediately above the five-leaved lotus enclosure. The Japanese look upon the triangle as a flame-symbol—'body of fire' (third element)—which destroys all that is impure.

The Buddha, according to Beal, once 'discoursed on the symbol "I" with three dots . . . arranged as a triangle resting on its base', and 'used the triangle as a symbol of the embodied form of the Tathāgata.'

When seated in dhyāna-mudrā the Buddha forms a perfect triangle resting on its base, and it is believed by Buddhists to have been his attitude in the womb of his mother. In the Garbhadhātu-maṇḍala the triangle rests on its base, and, according to the esoteric doctrine, is the form which is symbolical of material essence. The triangle with the point below is the symbol of the highest form of spirituality—the spiritual essence of Ādi-Buddha.—GNB., p. 177.

तिक्कनइ—Of the triangle ; Gen. singular.

सञ्जि—Loc. singular.

तहन्त—The last letter of the त class—i. e., न.

निमनइउङ्ग—Combination of निमन (—निर्माण), अह (—अधः) and उङ्ग (—ऊर्ध्व).

— —

त र अ संजोवइ बीओ धम्मघाइकोनओ
तिहुयन उअत्ति ॥ स गहिअइ मधइमि
सहइअ सुक्क । न इ जुअइ जानह हाओ ॥
पहन्तइ अ उसइअओ माइ नाइनि पम्म ॥

त-(अक्षर)-र-(अक्षर)-अ-(अक्षर)-संयोगं हि
 बीजं धर्मधातुस्त्रिकोणञ्च त्रिभुवनोत्पत्तिः ।
 स-(अक्षरम्) गृहीतं हि मध्यमं सहशुक्लम् ।
 न-(कार)-इ-(कार)-युक्तो हि ज्ञानस्य भावः ।
 प-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) अ-(कार)-
 भूषितञ्च मायानाभीपन्नम् ।

तगअ' संजोवइ बीओ ; धम्मधाइ कोनओ ; तिहुयन उअन्ति ॥
 सगहिअइ धूइ निसहइ सुक्क ; नइजुअइ जानह' हाओ ॥
 पहन्तइ ; अउसइ अओ ; माइ नाइ निपम्म ॥

1. A. N. तरअ.

2. N. जिनह.

ta yig ra yig a yig sbyar /
chos kyi dbyñis ni gru gsum ste /
de phyir sa gsum skyed pa ho /
sa brññ dbus ma bcas sa bon /
na yig i dan ldan ran bshin /
pa sdeñi nthah ma a yis rgyan /
sgyu mahi ño bo padmahī rtsa //

NOTES

त र अ—The letters त, र and अ.

samjova—samyoga.

धम्मधाइकोन—Combination of धम्मधाउ (—धर्मधातु) and त्रिकोन (—त्रिकोण). धम्मधाउ + त्रिकोन = धम्मधाउ + इकोन = धम्मधाइकोन.

धर्मधातु—The essence of Reality ; the element of the elements. There are three dhātus :—(1) काम, (2) रूप and (3) धर्म.

tibuyana—tribhuvana.

Read उअन्ति for उअन्ति.

uatti—utpatti.

तिहुयन उअन्ति—Origination of three worlds.

Read मधइमि for धूइ नि which gives no sense.

madhaimi—madhyama. Tib. dbus. ma.

मध्यम—The Middle Path. In Hinayāna, it means a middle course between materialism and the doctrine of an Eternal Soul. And in Mahāyāna it means Relativity which is युक्तता.

Read सहस्र for सहस्र. Tib. bcas.

sahaio—sahita—Together.

sukka—śukra. In the mystic language, शुक्र means वैरोचन. Cf.—

शुक्रं वैरोचनं ख्यातं वञ्चोदकं तथाऽपरम् ।

स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मं वञ्चं पुंसेन्द्रियं तथा ॥

—JS., II. 11.

जानह—Gen. singular of जान (—ज्ञान).

hāo—hāu—bhāva.

पहन्त—The last letter of the प class—i. e., न.

māi—māyā. In the mystic language, माया means प्रज्ञा (knowledge). Cf. माया प्रज्ञा च भग्यते ।—AC., Com. 26.

nāi—nādī.

नि=एव—Indeed.

pamma—padma. In the mystic language, पद्म is a symbol of self-creation. It also symbolizes the female principle (स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मम्).

रइ यट्ठइअओ कन्न सहाइ ॥

टहन्तो बीओ इजुत्तओ निहिभिण

सत्त गहन्तइ नाह ॥ एअं दिसपउमन्तो

चउ जुवह पमाहइ सव्भु ॥

रविः य-स्थितश्च कर्ण-स्वभावः ।

ट-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् इ-युक्तञ्च,

निखिलाभिन्नसत्त्वं गृह्णाति नाथः ।

एवं दशपदमन्त्रः चतुर्युगस्य प्रमाथी सर्वः ।

रइ यट्ठइ अओ, कन्न सहाइ ॥

टहन्तो बीओ ; इजुत्तओ ; निहिभिण सतु^१ गहन्तइ नाह ॥

एअं दिसपउ, मन्तो, चउ जुवह पमाहइ सव्भु ॥

ra gañ quas pa rna rañ bshin /
ta sdehi mthañ ma i dan ldan /
ma lus dbyer med sems can gyi /
kham s hylzin pa yi ngon po ho /
de ltar snags tshig ben brjed de /
dus bshi yi ni tshad can no /
rnañ hbyor ma kun las kyi ni //

NOTES

रइ—ravi. The letter र is the bīja of रवि (sun).

रइ यट्ठइअ—The letter र belongs to the य class.

kanna—karpa. Here कर्ण refers to कर्णपिशाची, a Tantric deity, who is worshipped as the mystic form of डाकिनी.

sahāi—svabhāva.

टहलो बीओ—The bīja which is the last letter of the ट class—i. e., ण.

टहलो बीओ इजुअ—णि.

nihi—nikhila. Tib. ma. lus. Here we find the syncope of *l. II P* § 363.

blhiṇa—abhima. Tib. dbyer med. Here we find the aphaeresis of *a*.

gahantaī—gahanti (=Skt. गह्णाति)—Present tense, third person, singular number.

nāha—nātha.

eam—evam, thus.

disa—daśa. Tib. bcu.

paii—pada.

caü—catur. Tib. bshi.

juva—jua—yuga. Tib. dus.

juvaha—Gen. singular.

pamāhaī—pramāthi(n)—Destroyer.

चउ जुवह पमाइइ—The destroyer of the four ages of the world, such as, (1) कृत or सत्य, (2) त्रिता, (3) द्वापर and (4) कलि.

sabbhu—sarva. It refers to सन्तो (=Skt. सन्त).

VII

प पूवइ रहइ आसनअ पहहिअ धम्मु ॥

तह चउयत्थिअओ एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥

त मज्जठिअओ दीजओ अथु ।

न इ सजुअइ निम्महि विस्सहो ॥

प-पूर्व हि रव्यासनकं प्रथमधर्मः ।

तस्य चतुर्थस्थितश्च (बीजम्) ए-कार-कर्णाभरणं योगिनीमन्त्रः ।

त-(वर्ग)-मध्यस्थितश्च (बीजम्), (तेन) दीयतामर्थः ।

न-(कारः) इ-संयोगो हि निर्माथी विश्वस्य ।

पपूवइ रहइ आसनअ ; पहतिअधम्मु ॥

भगवउ पत्थिअओ ; एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥

तमज्जठिअओ ; दाजओ अथु ; नइसजुअइ ; निम्महि विस्सहो ॥

shon du pa la ra stan no /
thog ma ya ni chos gzung so /
de yi bshi par gnas pa la /
e yi yi ges ruam rgyan pa /
rua hbyor ma ruams kyì snags so /
ta sdehi dbus nas ci h'elod ster /
na giig i yi gi ge ldan /
sua tshogs sprul pa byed pa ho //

NOTES

प—The प class.

pūva—pūvva—pūrva.

rahaī—raaī—ravaī—ravi.

Read आसनअ for आसनअ.

āsanaa—āsanaka.

Read पहहिअ for पहतिअ. Tib. thog. ma.

pahahia—prathama. [Skt. prathama (first)—pra-tama ; 'tama' is the suffix of the superlative degree.]

Read तह for भह. Tib. de yi.

तह—Gen. singular of the demonstrative pronoun तद्. तह refers to the प class.

Read चउयल्यिअओ for बउ पल्यिअओ. Tib. bshi par gnas pa.

चउयल्यिअओ = चतुर्थस्थितच.

तह चउयल्यिअ—The fourth letter of the प class—i. e., भ.

kaṇṇābharammo—kaṇṇābharāṇa.

तह.....कणभरन्नो—i. e., भे.

juvana—yoginī.

mantu—mantra.

त—The त class.

त मज्झठिअ—The middle letter of the त class—i. e., द.

Read दीजओ for दाजओ.

dijao—dijjāi—Pass. Imperative mood, third person, singular number.

athu—atthu—artha.

sajua—samyoga.

न इ सजुअइ—i. e., नि.

nimmahi—nirmāthi(n). Crushing to pieces.

विस्सओ—Gen. singular.

प पपञ्च सहअओ रआर इ सहइओ जुइन चक्रवन्तु ॥

च मज्ज गहइअओ ज जहअ रुअ ॥

पवन संट्ठइओ ए समजुत्तु अहआरु सहाओ ॥

यवगहन्तो इइ तिन्नि बाण सिरसि ओसिअओ

विस्सह मन्तह जान सरुअ ॥

प-(कारः) प्रपञ्च-सहितश्च र-कार इ-सहितो योगिनी-चक्रवान् ।

च-मध्यं (बीजम्) गृहीतञ्च ज-(अक्षरम्) यथारूपम् ।

पवन-संस्थितम् ए-(कार)-संयुक्तम् अहङ्कार-स्वभावः ।

य-वर्गस्यान्तमिति तृतीयस्वरेण शिरसि

भूषितञ्च विश्वस्य मन्त्रस्य ज्ञान-स्वरूपम् ।

पपत्थु^१ सहअओ^२, रआरइ महइओ, जुइन चक्कवन्तु^३ ॥
चमज्जगहइ अओ, जजहअ रूअ ॥
पठअ^४ संठहओ, एसमजुत्तु, अहआर सहाओ ॥
पवणहन्तो^५ इइ^६ ; तिन्नि बाणसिरसिओ^७ सिअओ ॥
विस्सह मन्तइ जान सरूअ ॥

1. A. N. पपञ्च.	4. N. पवन.
2. N. सहअडओ.	5. N. यनहन्तो.
3. A. N. चक्कवन्तु.	6. N. इइ.
7. N. वान०.	

pa yig spros pa dan beas paḥo /
ra yi yi ge i dan ldan /
rnal ḥbyor ma yi ḥkhor lo sgyur /
tse sdeḥi dbas, gnas sa bon gzuñ /
gan la de ltaḥi ran bshin no /
rlun bsags pa ni e yig ldan /
a-ham yi geḥi ran bshin no /
ya yi sde yi mthaḥ ma la /
dbyanḥ kyī gsum pas ngo la rgyan /
sna tshogs ye ḥes snags ran bshin //

NOTES

Read प पपञ्च for पपञ्च. Tib. pa yig spros pa.

प—The letter प.

papañcu—prapañca.

प्रपञ्च = वाक् (expression)—CBN., p. 48. The bīja of प्रपञ्च i. e., वाक् is ई.

Read सहअओ for सहअओ.

saḥa—sahita.

प पपञ्च सहअ—i. e., पी.

Read सहइओ (=सहित) for महइओ which gives no sense.

रआर इ सहइओ—i. e., रि.

juina—yoginī. Tib. rnal ḥbyor ma.

cakkavantu—cakkavanta—cakkavant—cakravat. Pischel § 601.

च मज्ज गहइअओ—And the middle letter of the च class was taken.

ज—The letter ज which is the middle letter of the च class,

jahaa—yathā.

जहञ्च रुञ्च (= यथारूपम्)—not passing beyond the form.

पवन—The bīja of पवन i. e., प.

saṃt̥thaio—saṃt̥thaīu—saṃst̥hita.

samajuttu—saṃyukta.

ahaāru—अहञ्चारु—ahañkāra—The doctrine of अहङ्कार in the Vajrayāna worship is the identification of the worshipper with the deity worshipped.

Read यवगङ्गन्तो for पवगङ्गन्तो. Tib. ya yi sde yi.

यवग—The य class.

ii—iti—Pischel § 116.

बाण = स्वर (vowel)—The Tibetan translation shows that the word बाण has been used in the डाकार्णव in the sense of स्वर, 'vowel' (Tib. dbyaṅs). It seems that the writer in the mystic sense has used the word बाण of which शर (arrow) is a synonym as both बाण and शर mean the number five. The word शर has been confounded with Pkt. सर (or शर in Māgadhi)—Skt. स्वर 'vowel'.

सिरसि—Loc. singular ; on the head.

यवगङ्गन्तो.....ओसिञ्चओ—And the last letter of the य class, decorated on the head by the third vowel—i. e., वि.

विसृष्ट—Gen. singular.

Read मन्तृ for मन्तृ.

मन्तृ—Gen. singular.

jāna—jāāna.

जयोओ उज्जल रुअ मन्तु । यवनु एह जोवु

सव्भ जानह दिट्ठान्तु ॥

चवघह तिइज बीओ ज तेह जुइण रुअ सबोअ ॥

पहन्तो चउत्थथिअ आहनु गुरवो सइलह ॥

ज-बीजम् उज्ज्वलरूपमन्त्रः ।

य-वर्णः (तत्र) ए-(कार)-स्य योगः सर्वयानस्य दृष्टान्तः ।

च-वर्गस्य तृतीयं बीजं ज-(अक्षरम्) तादृशयोगिनीरूपसम्बोधः ।

प-(वर्ग)-स्यान्तं (बीजम्) (तस्य वर्गस्य) चतुर्थस्थितासनं

गुरवः सकलस्य (मन्त्रस्य) ।

जबीओ, उज्जल रुअ मन्तु यधनु एह जोवु ; सव्भ जानह^१ विहान्तु ॥
 चवघह तिइज बीओ, ज तेह जुइण रुअ सबोअ ॥
 पहन्तो^२ चउत्थ थिअ^३ आहनु^४ ; गुरवो सइलह ॥

1. N. जमइ.	3. N. ठिअ.
2. N. पहन्तो.	4. N. आहनु.

dza yi sa bon mthaḥ med par /
ḥbar bar ḥgyur ba yi ni gzugs /
yi ge ya ni e yig ldan /
theg pa kun gyi lta baḥi gzugs /
tsa sdeḥi gsum paḥi sa bon ni /
rnal ḥlyor ma yi gzugs shes bya /
pa mthaḥ de yi bshi pa laḥo /
snags thams cad kyi bla ma-ḥo /

NOTES

ujjala—ujjala.

rūa—rūpa.

उज्जल and रूप are the two terms often used by the Sahajiyās to designate their own doctrine—PCS., pp. 151—155.

Read मन्तु for नन्तु which gives no sense.

mantu—mantra.

Read यवनु for पवन. Tib. yi ge ya ni.

vanu—vaṇṇu—varṇa.

Read एइ for एइ. Tib. e yig.

एइ—Gen. singular of ए-(कार).

jovu—joa—yoga.

Read जानइ for जानइ.

jāna—yāna. Tib. theg pa.

जानइ—Gen. singular.

diṭṭhāntu—dṛṣṭānta—Example.

Read चवघइ for चवघइ.

vagha—vaggha—vagga—varga.

चवघइ—Of the च class.

tiija—tīṭiya.

Read ज तेइ for जमेइ.

teha—taisa—tādīśa. Pischel § 166 and § 262.

juiṇa—yoginī.

saboa—सबोह—samboha—sambodha—Perfect knowledge.
āhanu—āsana. Pischel § 262.

पहन्तो चउत्यथिअ आहन् = अ.

Read सइलह् for सइ लइ.

saīla—saala—sakala. IIP. § 3.

सइलह्—Gen. singular.

तमन्तो तिन्नि बान जुअओ निसहसि बोहण रुअ ॥

उसहामस तिण्णो त आहनइ

तरहवइ सजर लोअ ॥

स्त गहइअओ भुवह चउदशओ रुअ ॥

नि मन्तो जुवन संकिइअतअ ॥

त-मन्त्रस्तृतीयस्वरयोगश्च निःशेषबोधनरूपम् ।

उष्मणस्तृतीयम् (अक्षरम्) त-आसनं हि तारयति सजडलोकम्

स्त-(बीजम्) गृहीतञ्च भुवश्चतुर्दशकरूपम् ।

नि-मन्त्रो योगिनीसङ्केतकः ।

तमन्तो तिन्नि वार^१ जुअओ, निसहसि बोहण^२रुअ ॥

उसहाम सतिण्णो, तआहनइ :

तरहवइ सजर लोअ ॥

स्तगहइ अओ, भुवह चउदशओ रुअ ॥

मिमन्तो जुवन संकि इअतअ ॥

1. N. बान. 2. N. बोहन.

ta sdehi mthah ma dbyaṅs gsum ldan /
ma lus sems can ḥbod paḥi gzugs /
dro baḥi gsum pa ta stan can /
ḥgro dan mi ḥgro bcas ḥgro sgrol /
de bshin * * yi ge bzun /
sa ni bcu bshi paḥi gzugs so /

ni snags rnal hbyor ma rnam s kyī /
brda yis su ni hjuṅ pa ho /

NOTES

बान—बाण = स्वर (vowel).

त मन्तो तिन्नि बान जुञ्च—i. e., ति.

nisahasi—niḥśeṣa.

bohaṇa—bodhana—Knowledge.

usahāma—usahama—uṣma. Tib. dro baḥi.

उसहामस—Gen. singular.

उसहामस तिन्तो—The third letter of the उञ्च class—i. e., स.

उसहामस तिन्तो त आह्नइ—i. e., स.

तरह्वइ—This is a causative form ; cf. Pāli, तारापयति ; तारापित.

sajara—sajaḍa. Tib. mi ḥgro. In the East Bengal dialect ड़ is pronounced as ढ़ ; e. g., घोड़ा (a horse) as घोऱा ; बाढ़ो (a house) as बाऱो ; नड़ा (to move) as नऱा ; पड़ा (to fall) as पऱा ; etc.

भुवह—This form is Gen. singular. In Sanskrit Gen. singular form is भुवः.

भुवह चउदशमो रुञ्च—The fourteenth form of the world.

Read नि मन्तो for मिसन्तो. Tib. ni snags.

juvana—yoginī.

Read संकिञ्चतञ्च as one word.

saṃkiataa—saṃketaka. Tib. brda yis.—Rendezvous.

पहन्तो इओआरु मुडइ लघु

मोक्षरूप अज्ञानह विसूसह ॥

सवरो वज्जसत्त सहाअओ ।

निआरु धम्मो अधम्मु निसेअओ ।

यवगहन्तो जोइनि अंभररूइ ।

ज रहासनुमन्तु उदइ सुक्क चहाइ ॥

प-(वर्ग)-स्यान्तम् (बीजम्) इ-कारो मुण्डे लगतु

मोक्षरूपम् अज्ञानस्य विश्वस्य ।

स-परं (बीजम्) वज्रसत्त्वस्वभावश्च ।

नि-कारो धर्माधर्मनिषेधश्च ।

य-वर्गस्यान्तं (बीजम्) योगिन्यम्बररूपम् ।

ज-(कारः) र-आसनवान् उदयति शुक्रस्वभावः ।

पहन्तोइओ आमुमुडह लघु, मोत्तरूअ^१ अजानइ^२बिस्सइ ॥

सवरो वज्ज सन्त^३ सहाअओ,

निआरु धम्मा अधम्मु निसेअओ ।

पवनहन्तो^४, जाइनि अंभहरूइ,

जरहास नुमन्तु, उदइ सुक्क^५ चहाइ ॥

1. N. मोक्क०.

3. A.N. सत्तं.

2. N. अजनइ.

4. A. यवनहन्तो.

N. यवहरहन्तो.

5. N. सुक्का.

pa sdehi mthah ma i yig reg /
sna tshogs ni šes hdzin po ho /
sa mthar rdor sems rañ bshin no /
ni yi yi ge chos dan ni /
chos min sun hbyin pa yin no /
ga yi sde yi mthah ma ni /
rual hbyor ma ste nam mkhah'i gzugs /
dza yig ra yig stan can ni /
khu bah'i rañ bshin šar ba ho /

NOTES

Read इओआरु for इओ आमु. Tib. i yig.

Read मुडइ for मुडह.

मुडइ—Locative singular.

mūḍa—mūḍa—muḍḍ—muṇḍa —The head. Cf.—

आपन करे हाम

मुड मुडायलू

काहुसे प्रेम बाट्छै—पदकलत्र, पद-संख्या, २७८ ।

And also—

तार पाछे बाउयाईल डिङ्गा तामे शब्दछुड ।

समुद्रेर छुई कुल भाङ्गे पाताले ठेके मुड ।

—मनसांमजल (विजयकुण्ड), १२३ ।

mokka—mokkha—mokṣa—salvation.

वज्रसत् (वज्रसत्त्व) = वज्र = बोधिविज्ञान = बोधि = प्रज्ञापारमिता = समता = सम्बद्ध = अद्वय—PS., IV.

In AS. (p. 24) we also find :—

वज्रं ण गत्यता प्रोक्ता सत्त्वं न ज्ञानमाचता ।

तादात्म्यासनयोः सिद्धं वज्रसत्त्वस्वभावतः ॥

Read धम्मो for धम्मा.

dhammo—dharma.

nisea—niseha—niṣedha.

Read यवग० for पवन०. Tib. ya yi sde yi.

यवगहन्तो—The last letter of the य class, i. e., व.

Read जोइनि for जाइनि.

joini—joginī.

Read अंभर for अंभह. Tib. nam mkha.

ambhara—ambara.

रह्वासनुमन्तु—combination of रह (Gen. sing. of र) and आसनुमन्तु (—आसनमन्त = आसनवान्. Pischel § 601).

उद्दृ (उत् + rt. अय्)—Present tense, third person, singular number.

sukka—śukra.

cahāi—chahāi—svabhāva.

पुणो पवनहन्तइ अआर ओज्जजओ

बम्मह रुअ पम्मोओ ॥ रयइ अ जुगइ

अक्खजु सोउ ॥ सवर तिग्निबान

सिर संट्ठइओ जुवनिसयलइ आवहइ रुअ ॥

मारोइ मज्ज तत्तह रुअ । सवर अआरु भणिअं

जुवनिरुअमुह उआरइ ॥

पुनः पवनस्यान्तं हि अ-कारः ओजोजातो ब्रह्मणो रूपं पद्मञ्च ।

रविः अ-योगोहि अक्षय-स्वभावः ।

स-परं (बीजम्) तृतीयस्वरशिरःसंस्थितं योगिन्याः सकलाया

आवहति रूपम् ।

म-कारो हि मध्यतत्त्वस्य रूपम् ।

स-परम् अ-कार-भणितं योगिनीरूपमुखम् उच्चारयति ।

पुणो^१ पवनहन्तइ^२ अमारओ हेजओ^३.;
 बम्मइ रूअ पम्माओ ॥ रयइ, अजुगइ
 अक्खजु सोउ ॥ सवर, तिन्निबान
 सिरसंठइओ, जुवनि सयलइ नावहइ रूअ ॥
 मा रोइ मज्ज तत्तइ रूअ, सवर अमारु,
 भणिअं कुवनिरूअ मुहउ आरुइ ॥

1. N. पुनो. 2. A. N. ०हन्तइ.
 3. A.N. ०हजओ.

star gañ rluñ gi mthah ma ni /
a gi gi ges gzi bskyed pa /
tshañs pa pad ma gi ni gzugs /
ra yig a gi gi ge ldan /
hygur ba med pañi rañ bshin no /
sa mthah dbyaṅs gsum ngo la guas /
rual hbyor ma ruams h̄bab bañi gzugs /
ma ni dbus ma de ñid gzugs /
sa mthah a gi bkañ^१ pa ste /
rual hbyor ma gzugs kyī khar brjed /

1. X. bkañ.

NOTES

पवन = प-कार. Here it signifies the प class.

Read ओज्ज for ओइ. Tib. gzi.

ojja—oja(s).

jao—jāu—jāta.

बम्मइ—Gen. singular.

bamma--brahma.

Read पम्मा for पम्मा, as there is a slight difference between 'पा-कार' and 'पो-कार' signs.

pammo—padma.

rayaī—raaī—ravaī—ravi.

The रबि bija is र-कार. Tib. ra yig.

juga—yoga.

akkhaju—akṣaya.

sou—svabhāva. Tib. rañ bshin no.

वान = स्वर (vowel).

saṃt̥tha īo—saṃt̥tha īu—saṃst̥hita.

sayalāī—sayalahi—Gen. singular of सयला (—सकला). According to Hc. Gr. iv 350 (īas-īasyorhe), 'ह' is the only suffix for Abl. and Gen. singular 'हि' may be regarded as a weakened form of 'ह'.

Read आवहृद् for नावहृद्.

आवहृद् = आवहृति.

मारो—Combination of म (the letter म) and आरो (—कार).

Read तत्तद् for तत्तद्.

tatta—tattva.

तत्तद्—Gen. singular.

Read जुवनि for कुवनि. Tib. rnal ḥbyor ma.

juvani—yoginī.

muha—mukha.

uāraī—ucāraī—uccāraī—uccārayati.

प वणु ओ मुअड मण्डइअओ सज्जरुअउ सहावइ ॥
 कमज्जट्ठइअओ तिन्निबाण सिरस उसइअओ
 तत्तगिरर सरुअ । गिकरो निससहावइ जानु ॥
 भिन्नि वग्ग पइइअं अआर देइअं काइमओ धाओ ॥

प-वर्ण ओ-(कार)-मुकुट-मण्डितश्च सहजरूपकस्वभावो हि ।
 क-(वर्ग)-मध्य-स्थितश्च (बीजम्) तृतीयस्वरः (तस्य)
 शिरसो भूषितश्च तत्त्वकेतरस्वरूपम् ।

गि-कारो निःस्वभावस्य ज्ञानम् ।
 द्वितीय-वर्ग-प्रथमम् (बीजम्) अ-कार-द्योतितं कामकधातुः ।

पवनुओ मुअत मण्डइअओ सज्जरुअउ सहावइ ॥
 कमज्जट्ठइअओ, तिन्निबाण सिरसउ सइअओ,
 तत्तगिअ रस रुअ । निकरो निससहावइ जानु ॥
 भिन्नि वग्ग पइइअं । अआर देइअं, काइमओ धावओ ॥

1. N. देइअं. 2. N. धाओ.

pa giḡ o yi cod pan guas /
 lhan cig skyes paḥi rañ bshin no /
 ka sdeḥi dbus guas dbyanḡs gsum rgyan /
 de ñid med paḥi rañ bshin no /
 de yi yi ge rañ bshin med /
 gñis pa yi ni thog ma la /
 a yi yi ge gsal bar byas /
 ḥdod paḥi khamḡs kyī rañ bshin no /

NOTES

vanu—vaṇṇa—varṇa.

Read मुषड for मुषत. Tib. cod pan.

muaḍa—mukūṭa.

sajja—sahaja—The doubling is due to the loss of ह.

rūau—rūpaka.

सिरस—Gen. singular.

कमज्जट्ठइअ ... उमइअ—i. e., गि.

तत्तगिअर—Combination of तत्तग (—तत्त्वक) and इअर (—इतर). In Sanskrit we expect an ए, which is here weakened first into short ए, and then into इ.

Read गिकरो for निकरो, as it has been said above that ग is the third letter of the क class and is decorated on its head with the third vowel (i. e., इ).

karo—kāra.

Read निस्सहावह for निस्सहावड.

निस्सहावह—Gen. singular.

nissahāva—niḥsvabhāva = शून्य.

jānu—jñāna.

ddeiam—dyotitam. Tib. gsal bar byas.

kāimao—kāimāi—kāmakā.

dhāo—dhāu—dhātu.

काडमओ घाओ (= कामधातु)—The phenomenal world.

पवगहन्तोइ एजुत्त सयलह महइ सहाइ ॥

अन्तट्ठ बीवहन्तो अ पवगहन्तइ आहनु सुक्क वाअओ अभिण्ण ॥

पाववडह बीओ इहि जठइअओ सिज्जन्तु माहन्त रुअओ ॥

क भिन्न बीओ अक्कसु जुवण बिम्बु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि ए-युक्तं सकलस्य मायास्वभावः ।
अन्तःस्थ-बीजस्यान्तश्च प-वर्गस्यान्तं हि आसनं शुक्रवाय्वभिन्नम् ।
पावकस्य बीजम् इ- (कोरेण) जटितश्च सिध्यन्मायावद् रूपश्च ।
क- (वर्ग) -द्वितीयबीजम् आकाशयोगिनी-विम्बम् ।

पवणहन्तोइ, एजुओ, सयलइ^१ महइ सहाइ ॥
अन्धधिवहन्तो अपवणहन्तइ, आहनु मुक्^२ वाअओ,^३ अभिण्ण ॥
पाव वटइ^४ बीओ इहि^५ जुठइअओ ; सिज्जन्तु "साहन्तरूअओ ।
कभिन्न बीओ अक्क सुज्जवण विम्बु ॥

1. N. सएइ.	4. N. पावटुइ.
2. A. N. छक्क.	5. A. इइ.
3. A. N. वाअओ.	N. इयि.
6. A. N. माहन्त.	

pa sdehi mthah ma e dan ldan /
thoms cad sgyu mahi ran bshin no /
pa yi sa bon mthar sa ste /
ga sdehi mthah gi stan can ni /
khu ba dan ni rlan dbyer med /
i dbyans ngo brygan me sa bon /
grub pa sgyu mahi ran bshin no /
ka yi gn̄is pah̄i sa bon ni /
nam mkhah̄ rnal l̄byor ma yi gzugs /

NOTES

Read वग for वण. Tib. sdehi.

पवणहन्तोइ—The last letter of the प class—i.e. म.

Read जुत for जुओ, as there is slight difference between Bengali vowel ओ (ॐ)
and Bengali conjunct letter त्त (ठ).

mahai—māyā.

Read अन्तट्ठ for अन्ध.

antaṭṭha—antaṭṭha.

Read बीव for धिव.

bīva—bīja.

अन्तःस्थ-बीजस are य, र, ल and व.

a—ca. Pischel § 184.

āhanu—āsana.

sukka—śukra.

vāao—vāyu.

Read पाववडह for पाववटड.

pāvavaḍa—pāvaḍa—pāvaka. Pischel § 599.

इहि—Inst. singular.

jaṭhaṭa—jaṭita.

सिञ्जन्तु—Present participle.

māhanta—māyā-vanta—māyā-vat.

अकसु (= आकाश)—Here the shortening has caused the doubling.

juvaṇa—yoginī.

bimbu—bimba.

तसु पास बीओ एआरकणाहरण सचलु इकल्लु ।

एअञ्चकूकु गअन सहाओ ॥ नव पद इअ जुअन

विन्दह अकूखरअ मन्तसरूअ तिहाक ॥

तस्य पार्श्व-बीजम् ए-कार-कर्णाभरणं सञ्चलमेकलम् ।

एवं चक्रं गगन-स्वभावः ।

नवपदमिति योगिनीवृन्दस्य अक्षरकं मन्त्र-स्वरूपं त्रैधातुकम् ।

तसु' पास बीओ, एआरकणाहरो' मचलुइ कल्लू ।

एअञ्चकु" गअन सहाओ ॥ नव पहहओ जुअर

विन्दइ' अकूखरअ मन्तसरूअ तिहाक ॥

1. N. टसु.

3. N. एक०.

2. N. ंकण्णा०.

4. N. विणुइ.

sa bon de yi mthah yi ge /
e yi yi ges rnar brgyan pa /
dpaho geig pu mi bskyod pa ho /
de ltar hkhor lo mkhah ran bshin /
de ltar rkañ pa dgu po ni /
rnal hbyor ma tshogs yi ge sta /
khams gsum gyi ni snags ran bshin //

NOTES

तसु—Gen. singular of the pronoun तद्.

Read एआरकणाहरण for एआरकणाहरो. Tib. e yi yi ges mar brgyan pa.

एआरकणाहरण = ए-कार-कर्णाभरण.

Read सच्चलु for सच्चलु which gives no sense.

saccalu—sañcala—Moving about.

ikallu—ekala—Here doubling is due to preserving the original quantity of the Sanskrit word.

एअच्चक्कु—Combination of एअ' (—एवम्) and चक्कु (—चक्र).

gaana—gagana.

Read पद द्वअ for पद्मद्वअ.

ia—iti. Pischel § 116.

Read जुअन for जअन. Tib. rual lbyor ma.

juana—yoginī.

Read विन्दह for विन्दइ.

विन्दह—Gen. singular of विन्द (—वृन्द).

tihāka—tihāika—traidhātuka—(1) कामधातु (the phenomenal world), (2) रूपधातु (the material world) and (3) अरूपधातु (the spiritual world).

—

VIII

त मन्तोइ भिन्नि सोजह पट्ठिइ

अग्गि पवन बीओ महसुह राओ ॥

तस्स भिन्नि बीओ अआर पुरइओ

महह चउधाउ सरूअअइ ॥

परओ अ जोगइ अकूखरु पहन सहाइ तिन्नि ॥

त-मन्त्रो हि द्विसंयोगः प-स्थिति अग्नि-पवन-बीजं महासुख-रागः ।

तस्य (प-वर्गस्य) द्वितीय-बीजम् अकार-पूरितं महाचतुर्धातुस्वरूपकं हि ।

प-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) ओ-(अक्षरम्) च योगं हि

अक्षरं पवन-स्वभावस्त्रीणि ।

तमन्तोइ भिन्नि सांजहो इद्याट्ठिइ^१
 अग्नि पवण बीओ मइ सुइ राओ ॥
 तस्स भिन्नि बीओ अआर पुनइओ,
 महह चउधाउ सखुअ अइ ॥ परओ
 अजागइ^२ अक्खरु , पहन सहाइ तिन्नि ॥

1. N. पठ्ठिइ. 2. N. अजोगइ.

ti gi snags kyi gn̄is pa sbyor /
bya gn̄as me dan̄ rluñ sa bon /
bde ba chen poñi h̄lod chags che /
de gi gn̄is pa sa bon ni /
a gi gi ges dgañ ba ho /
h̄byuñ ba chen pa bshi ran̄ bshin /
pa yig ra yig o yig sbyar /
gsum po rluñ gi ran̄ bshin no /

NOTES

sojahō—samyoga.

paṭṭhii—pa-sthiti—Included in or belonging to the प class.

aggi—agni—Here ऋ belonging to the प class, is to be taken as अग्नि-बीज.

pavaṇa—pavana—पवन-बीज is प which also belongs to the प class.

mahasuha—mahāsukha.

rāo—rāu—rāga.

मइसुह राओ—Attachment to eternal pleasure.

तस्स—Gen. singular of the pronoun तद्.

तस्स भिन्नि बीओ—i. e., ऋ which is the second bīja of the प class.

Read पुरइओ for पुनइओ. Tib. dgañ ba.

puraio—puraū—pūrīta.

a—ca.

pahana—paana—pavana.

sahāi—svabhāva.

तं अ अं जुह पुण्णो विजानह बीओ ॥

कमज्जट्ठइओ एकण्णाहरणोइ जुइनि मुद सरूअ ॥

पुणोवि भणिअब्भं पज इह पाइ अभिन्न ॥

त-(अक्षरम्) च अं-युतं पुनर्विज्ञानस्य बीजम् ।

क-मध्यस्थितम् (बीजम्) ए-(कार)-कर्णाभरणं हि

योगिनी-मुद्रा-स्वरूपम् ।

पुनरपि भणितव्यं पदमिति उपायाभिन्नम् ।

तअ अज्जुइ^१ पुण्णो विजानह बीओ ॥

कमज्जट्ठइओ, एकण्णोहरणोइ,

जुइनि मुद सरूअ ॥ पुणोवि भणिअब्भं^२

पजहइ,^३ पाइ अभिन्न ॥

1. N. अंजुइ. 2. N. भनिब्भं

3. N. पजइ.

tu yi yi ge am yig ldan /
slar yañ rnam śes sa bon no /
ka yi sde yi dbus gnas pa /
c yi yi ges rna bar¹ rgyan /
rnal lbyor mahi phyag rgya rañ bshin /
slar la yañ ni brjod par byaḥo /
tshig ldi thabs śes dbyer med dños /
IX rnam par

NOTES

a—ca.

jui—jua—yuta.

पुणो (पुनर्). Tib. slar yañ—Here the doubling is due to the analogy of पुण
 (पुण्य) where ण is legitimate.

vijāna—vijñāna.

कमज्जट्ठइओ एकण्णाहरणो—i. e., गे.

muda—mudrā.

vi—api.

bhaṇiabbhaṇ—bhaṇitavyam.

paja—paya—paa—pada.

ii—iti. Pischel § 116.

pāi—upāi—upāia—upāya. Pischel § 594. उपाय is करुणा (compassion)-
AS. p. 2.

सवरो न मन्तो पुणोवि भणिअं उअत्ति सहरह रूअ ॥

प र अ इक्कु बीओ पम्मत्थु ।

टहन्तोइ अ जुत्त ओ अहणगओ उअत्ति ॥

स-परो न-मन्त्रः पुनरपि भणितम् (पदम्) उत्पत्तिसंहारयोः रूपम् ।

प-र-अ-एक-बीजं परमार्थः ।

ट-स्यान्तं हि (बीजम्) आ-युक्तञ्च अहनकत उत्पत्तिः ।

सवरो नमन्तो पुणोवि भणिअं ;

उअन्ति सहरह रूअ ॥

परअ इक्कु बीओ, यम्मत्थु', टहन्तोइ,

अजुत्तोओ ; अहण गओ^२ उअन्ति ॥

1. N. पम्मत्थु. 2. N. अहणओ.

sa mthah dān nī na ṇi sṇaṅs /
ṣṭar la ṇān nī brjod par bya /
skyeḍ cīn sḍud par byed gzugs so /
pa ra a ṇiḡ sa bon ṇeḡ /
don dam pa ṇi ṇi ge ḥo /
ṭa mthah ā ṇi ṇi ge ḍan /
gshom du med las skyes pa ḥo /

NOTES

bhaṇiam—bhaṇitam.

Read उअत्ति for उअन्ति.

uatti—utpatti—Birth.

sahara—sahāra—saṃhāra—Death.

सहरह—Gen. singular.

इक्कु—The weakening of ए necessitates the doubling of क.

pammatthu—paramārtha.

टहन्तो—The last letter of the ट class—i. e., ण.

a—ā. Tib. ā yi yi ge.

ahanagao—ahanakataḥ.

—:०:—

तहन्तइ पुमदि सब्भु ॥ का क नट्ठिअओ
तिन्निबाण तिन्नि हुह बिन्निह जुइणि सब्भु संभोअनु ॥
तथ ख ख ण तिन्नि ट्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ
खेअ उखितउ रूअ ॥ पुनओ मन्तपउ भिण्णिभणिव्भं
सयल विअअक्क नट्ठअउ ॥

त-स्यान्तं हि (बीजम्) प्रमर्दयति सर्वम् ।
का-क-न-स्थितश्च तृतीयस्वरस्तृतीये भवति,
बिन्दुकितः, योगिनीसर्वसम्बोधनम् ।
तथा ख-ख-(अक्षरम्) न-(अक्षरम्) तृतीयस्थितश्च,
तृतीयस्वरस्तत्र न भवति, खेदोत्क्षिप्तकरूपम् ।
पुनश्च मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं सकलवितर्कनष्टकश्च ।

तहम्मइ' पुमदि सब्भु ॥ काकनट्ठिअओ,
तिन्निबाण तिन्निहुइ, बिन्निभे, जुइणिसब्भु संभोअनु ॥
तथ ख खण^२ तिण्णि ट्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ ;
खे^३ चउ फितउ' रूअ ॥ पुनओ मन्तपउ, भिण्णिभणिव्भं ;
सयल विअ अक्करट्ठ अउ ॥

1. A. N. तहन्तइ.

3. N. न.

2. N. खखन.

4. N. हितउ.

tahī mthah ma kun hjom̐s pa hō /
** * dan̐ nī nā guas la /*
dhyañs gsum shyañ shīn thīg le shyin /
ruaḥ hbyor ma kun h̐bod pa hō /
de bshin du nī kha kha dan̐ /
gsum pa nā ru guas pa hō /
dub pa sel bar byed paḥi rgyu /
n̐hu na yi nī snags phyi tshīg /
lan̐ gn̐is su nī brjoḥ par bya /
rtoḡ pa thams caḥ hjom̐s par byed /

NOTES

pumadi—pramardayati.

बाण = स्वर (vowel).

hui—bhavati.

Read बिन्निह for बिन्निभ.

binniha—binnuia—bindukita—Dotted over, Tib. thīg le shyin.

sambhoanu—sambohana—sambodhana.

tatha—tathā.

tihi—tiha—tathā. Pischel § 103. The word तिह is used here in the sense of तत्र (there).

Read खिच for खि च and उखितउ for उ फितउ.

khea—kheda. Tib. dub pa.

ukhitaū—ukkhittaa—utksiptaka. Tib. sel bar.

bhapibbham—bhapiabbham—bhapitavyam.

viaakka—vitarka—This is an extended form. वितर्क is sub-conscious operation of the mind. It is “an indistinct murmur of the mind” (मनोजल्प), which is searching after its object. In its initial stage it is simply a move of will (चेतनाविशेष) ; when emerging into the conscious plane, it becomes a certain thought (प्रज्ञाविशेष)—CCB., p. 104.

वितर्क is same as विकल्प (=discursive thought).

u—ua—uta—And.

य वन मन्तोइ वज्र रन्दह सोअ ॥
 च मज्जट्ठइओ बीओ रयइसन संठइओ,
 कलवुइ मोअ नाअ ॥ सवरो नाहओ मघइ ।
 स वग्गइस तिन हसणट्ठइअ एआरकण्हाहरणो
 डाइणि मन्तोअ अअरुधोअनु सब्भ इअ ॥

य-वर्णो मन्त्रो हि वज्ररन्ध्रस्य शोभा ।
 च-मध्यस्थितं बीजं रव्यासनसंस्थितं कारयति मोहनाशम् ।
 स-परम् (बीजम्) अनाहतमध्यम् ।
 श-वर्गस्य तृतीयं (बीजम्) ह-आसनस्थितम्
 ए-कार-कर्णभरणं डाकिनी-मन्त्रश्च अवरोधनं सर्व इति ।

यफन' मन्तोइ ; वज्र नन्दइ^२ सोअ ॥
 चमज्जट्ठइओ बीओ ; रयइ सन संठइओ,
 कलवुइ मोअ नोअ' सवरो नाहओ बधूइ
 सवग्गइ मुत्तिअ तस णट्ठइअ ॥ एआरकणहहरणो,
 डाइणि मन्तोअ ; अअरुधो अनु, सब्भइअ ॥

1. A. N. यफन.
2. A. ०रन्दइ. 3. N. नोजा.
- N. वज्जामन्दइ.

ya sdehi mthah ma yi ni siags /
 rdo rje bu gar rgyan pa ho /
 tsa sdehi dbus gnas sa bou ni /
 ra yi stan la yons su gnas /
 gti mug * bar byed pa ho /
 sa mthah gshom med dbus ma ho /
 sa sdehi gsum pa ha stan can /
 a yi yi ge rna par rgyan /
 sna tshogs mkhah hgro ma yi gzugs /
 h bod par byed pa yi ni siags /

NOTES

Read यवन for पफन.

vana—vaṇṇa—varṇa.

Read रन्दह for नन्दइ. Tib. bu gar.

randa—randha—randhra.

रन्दह—Gen. singular.

soa—soha—sohā—sobhā.

Read रयइ for रयह.

रयइसन—Combination of रयइ (—रवि) and आसन.

kalavui—kālāvei—kārāvei—kārāvedi—kārāyati.

moa—moha.

nāa—nāha—nāsa—nāśa.

nāhao—nāhati—anāhata.

Read मधइ for मधूइ. Tib. dhus ma.

madhai—madhya.

sa—śa. Pischel § 227. Tib. śa.

वग्गइस—Gen. singular.

Read एआरकण्हइरणो for एआरकण्हइरणो.

kaṇha—kaṇṇa—kaṇṇa.

ḍāṇi—ḍākinī.

a—ca—And.

aarudhoanu—avarodhana. This is an extended form.

ia—iti. Pischel § 116.

सोसय मन्त पहु भिन्नि भणिअइओ

जान अहकारु णट्ठअओ बोअन अबोअनि तत्त ॥

एअं इदिस पवइ भुमहइ जुइ कम्म सरूअ ॥

शोषय-मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं ज्ञान्यहङ्कार-नष्टकञ्च बोधनाबोधन-तत्त्वम् ।

एवं द्वादशपदं हि भूमेः (स्वरूपम्) योगिकर्मस्वरूपम् ।

सास यमन्त पहु, भिन्नि भणिअइओ जानअह^१ कारुणट्ठअओ

बोअनअ नितन्तु ॥

एअं इदिस^२ पवइ, भूमहइ जुइ ; कम्म सरूअ ॥

śo ṣa ya yi śnags kyi tshig /
lan gn̄is su n̄i brjod par bya /
ye śes can rlom na rgyal h̄joms /
byaṅ chub byaṅ chub med de n̄id /
de ltar rkaṅ pa ben gn̄is n̄i /
sa dan rnal h̄byor las ran bshin /

NOTES

sosaya—śoṣaya. Pischel § 227. Tib. śo ṣa ya.

pahu—paü—pada.

bhaṇiaṇo—bhaṇitavya.

ज्ञान (—ज्ञान)—It is used here in the sense of ज्ञानी (a wise man). Tib. ye śes can.

ahakāru—ahaṃkāra.

boana—bohana—bodhana.

Read अबोधनि for अभिनि. Tib. byaṅ chub med.

अबोधनि = अबोधन.

dvadisa—dvādaśa.

pava—paa—pada—Here व-श्रुति has taken place.

bhūmaṇi—bhūmi.

भूमिद्व—Gen. singular of—द्व base in the feminine gender. There are ten bhūmis (दशभूमि) i. e., the ten stages or degrees of saintly perfection.

jui—yogi(n).

kamma—karma.

sarūa—svarūpa.

IX

कवग्ग विन्नि बीओ जुवंनिजन तत्त ॥

ट गहइअ पहन्तो सनु अंसर मुअडु मण्डिअओ

अआरइ पुत्तइअ तस्स स गहइअ सहाइअओ ।

कमज्जट्ठइओ बाओ विसइ हइ अलग्गइ अन्त ।

क बीअओ सुन्न सरुओ ॥

क-वर्ग-द्वितीय-बीजं योगिनीजन-तत्त्वम् ।

ट-(अक्षरम्) गृहीतं प-स्यान्तमासनम् अं-स्वर-मुकुट-मण्डितञ्च,

अ-कोरेण पूर्तकं तस्य (मन्त्रस्य), षड्गतेः स्वभावकश्च ।

क-मध्यस्थितं बीजम्, (तेन बीजेन) विषेण भवत्यालम्बो हि अन्तः ।

क-बीजञ्च शून्य-स्वरूपम् ।

कवग्गविन्नि बीओ, जुवन्नि जलतन्तु' टगहइअ^२ ।

पहन्तो सनु, अंसर मुअडु मण्डिअओ ; अआरइ पुत्तिइ^३ अतस्स ॥

सगहइ असहाइ अओ ॥

कमज्जट्ठइअ बीओ ।

वसइ हइ अलग्गइ मन्तक बीअओ सुन्न सरूअ ॥

1. A. N. ०तत्त.

2. A. N. टगहइअ.

3. N. पुत्रीइ.

ka yi gñis pañi sa bon ni /
rual hbyor mañi tshogs de ñid do /
ta bzun pa mthahñi stan can te /
am gis cod pan brgyan par bya /
de la a yi yi ges dgañ /
hgyro ba drug gi ran bshin no /
ka sdeñi dbus gnas sa bon ni /
drug gis reg pa hphrog par byed /
ka yi sa bon ston ran bshin /

NOTES

juvaṃṇi—juvañni—juvañni—juañni—jugañni—yoginī.

Read जन for जल.

जन—men, a number of persons collectively—the plural is expressed with the word जन, and it is a plural-denoting suffix.

gahañā—gñhita.

sanu—āsana.

अआरइ—Inst. singular of अआर (अ-कार).

Read पुत्तिअ for पुत्ति अ.

puttañā—pūrttaka. Pischel § 598.

तस्स—Gen. singular of the pronoun तद्.

sa—saṭ. Pischel § 227.

gahaī—gaaī—gataī—gati.

गहइअ—Gen. singular.

sahāīa—svabhāvaka.

विसइ—Inst. singular of विम (विष).

haī—bhavati.

alagga—ālagga—Adhering to. आ is shortened here.

Read अन्त for मन्त. Tib. ḥphrog par byed.

अन्त—The lord of death.

bā—bīja.

sunna—śūnya.

रहन्तइअ अआर पुत्तइअओ अगिजाल इसानअ ॥

धरइ बीओ चलइ महपउ ।

त चउत्थ थिअओ असरइ भूसइअओ भव रहअ रूअ ॥

रयइ इ सजुअइ विआलु ॥

टहन्तइ गहइअ बीओ तिण्णि शर सिरसि उसइअओ

मरुइ तिहुयण सबूभ ॥

र-स्यान्तकम् अ-कार-पूर्तकञ्च अग्निज्वालेशानकम् ।

धराया बीजम् (तेन) चलति महाप्रभुः ।

त-(वर्ग)-चतुर्थस्थितञ्च (बीजम्) अ-स्वरेण भूषितञ्च
भव-रहित-रूपम् ।

रविः इ-संयोगो हि वेतालः ।

ट-स्यान्तं हि गृहीतं बीजं तृतीय-स्वरेण शिरसि भूषितञ्च
(तत्प्रभावेण) प्रियते त्रिभुवनं सर्वम् ।

રહન્તહઅ', અમાર પુત્રહ અઓ ; અગ્નિજાલહ સાનઅ" ॥
 ધરહ બીઓ ચલહ મહ પડ, ત ચડત્થ થિઅઓ,
 અસરહ ભૂસહ અઓ, મવરહ રૂઅ ॥
 રયહ રસ" જુઅહ, જુયહ, વિઆલુ ॥
 ટહન્તહ ગહરહ વીઓ, તિણિણ શર' ।
 સિરસિડ, સઅઓ, સરૂહ" તિહુયણ સબ્મ ॥

1. N. હરન્તહઅ	4. N. બાન.
2. N. અગ્નિજાલસાઅ.	5. A. મરૂહ.
3. N. રયહસ.	N. મુરૂહ.

na yi nthah ma a yig ldan /
me hbar pa yi dban ldan te /
hlcin pa yi ni sa bon ni /
skyod pahē khyab bdag chen po ho /
ta yi sde yi bshi pa ni /
a yi dbyāns kyis brygan pa yi /
srid pa dan bral ba yi gzugs /
ni ma a yigs ldan ro laṅs /
ta nthah sa bon bzun bar bya /
dbyāns kyī gsum pas ngo la brygan /
sa gsum thams cad gsod pa ho /

NOTES

રહન્તહઅ—Combination of રહ (Gen. sing. of ર) and અન્તહઅ (=અન્તક).
 jāla—jvālā—the final આ is shortened here.

isānaa—isānaka—Light. રૂ is shortened here.

ધરહ—Gen. singular of ધરા.

ચલહ—Present tense, third person, singular number.

maha—mahā.

paī—pahu—prabhu.

thia—sthita.

Read રહઅ for રહ which gives no sense.

raā—rahia—rahita.

rayaī—raaī—ravaī—ravi.

viālu—vetāla—evil spirits.

śara—svara—vowel.

सिरसि—Loc. singular.

सरइ—Present tense, third person, singular number.

पहन्तइ बीओ मन निन्नाओ किअओ ॥

सवरो अआरु वचजुत्त भज्जइ मन्तअआलु ॥

म भिन्नि हा भिन्नि भणिअब्भं हर हर इइ मोअ सहाअ ॥

प बीओ इमण्डिअओ पि अ वण सब्भ तथअगह नट्ठ ॥

सआरु इ जुत्तइ सिंह भखइअ मन्त ॥

प-स्यान्तं हि बीजम् (तेन) मनो निर्जातं कृतञ्च ।

स-परम् अ-कार-वचोयुक्तम् (तेन) भज्यते मन्त्रक-जालम् ।

म-द्वयं हा-द्वयं भणितव्यं हर हर इति मोह-स्वभावः ।

प-बीजम् इ-मण्डितञ्च पि-श्च वर्णः सर्वतथताग्रह-नष्टम् ।

स-कार इ-युक्तो हि सिंह-भक्षित-मन्त्रः ।

पहन्तइ बीओ, मन निन्नाओ किअओ ॥

सवरोअ आरु वचजुन्त¹, भज्जइ मन्तअ² आलु ॥

मभिन्नि हाभिन्नि, भणिअब्भं हर हर इइ. मोअ सहाअ ॥

पवीओइ मण्डिअओ, पिअवण, सब्भ तथअ गहनट्ठ ॥

सआरुइ जुत्तइ, सिंह भखइ अमन्त³ ॥

1. A. N. जुत्त 2. N. मन्त्रअ.

3. N. भहाखइअमान्तं.

pa sdehi mthah gi sa bon ni /
giḷ kyī sa ba rtog med byed /
sa mthahī ā gi ge blaṇ pa /
thar paḥi bśes ni rtog pa ho /
ma gñis ha gñis brjod par bya /
rmons paḥi rañ bshin kphrog cīn kphrog /

pa yi sa bon a yi gyagyan /
pha nags kun nams gzun de nid /
sa yi yi ges i dan ldan /
sen ge za ba yi ni snags /

NOTES

ninnāo—ninnāu—nirjñāta.

kia—kṛta.

भञ्जइ—Passive, third person, singular number, present tense.

mantaaālu—mantraka-jāla.

Read इइ for इइ.

इइ—इति.

moa—moha.

च = च—And.

वण = वर्णः.

tathaa—tathatā.

gaha—graha.

siha—siha—siṃha.

bhakhaā—bhakṣita.

तमन्तोइ पुनुइ अमर ओअत्ति ॥

पहन्तो अआरइ भदअ विनु मउडइ लग्घु कारण मरइअप्प ॥

सआरो भिन्नि सर उ सइअचारइ पुब्भ पडिअरु ॥

सट्ठइअओ बीओ मसानु ॥

तहन्तइ अक्खरु इ जुत्तइओ निस्सहाव सब्भ ॥

त-मन्त्रो हि पुनर्हि अमरोत्पत्तिः ।

प-स्यान्तम् अ-कारेण भृतकम्, बिन्दुर्मकुटे लगतु, कारणं मरविकल्पः ।

स-कारो द्वितीय-स्वरश्च सहितचारी, पूर्वपरिकरः ।

श-स्थितञ्च बीजं श्मशानम् ।

त-स्यान्तं हि अक्षरम् इ-युक्तकं निःस्वभावः सर्वः ।

डाकार्णवः

तमन्तोइ पुनुइ, अमरओ अन्ति ।

पहन्तो अआरइ अदअ ॥

बिणुमउ डह लग्घु ; कुविण'मरइ अण्य' ॥

सआरो भिन्नि सरउ सइ अचारइ, युव्भ' पडिअरु ॥

सट्ठइ अओ बीओ मसानु ॥

तहन्तइ अक्खरु ।

इजुत्तोइओ, निसस्हाव सब्भ ॥

1. N. कुविन. 2. A. N. ०अप्प.

3. A. N. पुब्भ.

tahi sinays slar yan hchi med skye /
pa mthah a yi yi ges dgan /
thig le cod pan la reg pahō /
egya la hchi ba etog pa yin /
sa yig dhyans gnīs brjot phyir eggan /
shon du hgyog par byed pa ho /
sa gnas sa bon dur khrod de /
ta mthah i dan lhan pa ni /
thams cad ran bshin med pa ho /

NOTES

punu—puna(r).

bhadaa—bhṛtaka —Filled with.

biṇu—biṇṇu—bindu.

mañña—maṇṇa.

सउडइ—Loc. singular.

लग्घु—Imperative, third person, singular number.

Read कार्ण for कुविण. Tib. rgyu.

marāṇappa—mara-vikalpa.

sañcārā—sahitacārī.

pubbha—puvva—pūrva. Here it refers to स.

paḍiaru—parikara. In the East Bengal dialect ङ is pronounced as ड and vice versa.

sa—śa—This shows that the pronunciation of स is identical with that of श. As a descendant of सागधी the श sound only retains in Bengali.

masānu—śmaśāna.

juttaio—juttaiu—yuktaka.

nissahāva—niḥsvabhāva—want of property = शून्य.

पवगूहन्तोइ असर पुणिअओ मना दुसट्ठह महगहन ॥

न उ आसअनु उपत्तइ विअक्क ॥

पवगूह भिन्नि बीओ आलगूगु सेसइ

चिन्नट्ठइओ साधइओइ अपहअहानु ॥

त रइ दइक्खरु भुयनमन्तु बीअनु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि (बीजम्) अ-स्वर-पूर्णीकृतं मनसो दुष्टस्य महाग्रहणम् ।

न-(अक्षरम्) उ-आसनम् उत्पातयति वितर्कम् ।

पवर्गस्य द्वितीयं बीजम्, आ-(अक्षरम्) लगतु शीर्षे चिह्न-स्थितम्

(तत्) साध्यबोधि-(मन्त्रः), (तत्) अपानः ।

त-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) हि द्व्यक्षरं भुवन-मन्त्रो भीषणः ।

पवहन्तोइ असर पुणि अओ : मनादु सट्ठइ, महहन ॥

नउ आस अनु, उपत्तइ विअक्क ॥

सवह हइ भिन्नि बीओ, आलगूगु, सेसइ' चिन्न ट्ठइओ ;

सावइ ओइ, अपह^० अहानु ॥

तरइ दइ क्खरु^० ; भुयनमान्तु, बीअनु ॥

1. A. N. सेसइ. 2. N. अबइ.

3. N. क्सरु.

pa sdehi mthah ma i dbyaṅs ldan /
sdaṅ baḥi yid ni ḥdzin chen po /
na yig u stan rtog kun sel /
pa sdehi gñis paḥi sa bon ni /
a yig mgor reg thig le gñas /
byaṅ chub sgrub pa yi ni snaṅs /

thar da sel bañi rluñ gis so /
ta dan ra yi yi ges gn̄is /
sa ni h̄jigs par byed sn̄igs so /

NOTES

Read पवग्गहन्तोइ for पवहन्तोइ. Tib. pa sdeñi mthañ ma.

पवग्गहन्तो—The last letter of the प class—i. e., म.

puññiao—puññiaü—pūrñikṛta.

मना—Abl. singular.

Read दुसट्ठह for दु सट्ठइ.

duṣaṭṭha—duṣṭa.

दुसट्ठह—Gen. singular.

Read महग्गहनु for महहनु. Tib. ḥdzin chen po.

mahagahanu—mahāgrahaṇa.

āsaanu—āsana—This is an extended form.

Read उपत्ताइ for उपवइ which gives no sense.

upattaī—uppattaī—utpātayati.

viakka—vitarka.

Read पवग्गह for सवह हइ. Tib. pa sdehi.

पवग्गह भिन्नि बीओ—The second bija of the प class—i. e., फ.

लग्गु—Imperative, third person, singular number.

sesa—śīrṣa—II P. § 40.

सेसइ—Loc. singular.

cinna—cihna.

Read साधइ for सावइ. Tib. sgrub pa.

sādhai—sādhaiā—sādhyā. Pischel § 594.

साधइओइ—साध्यबीधि—(मत्व:).

apahaahānu—apāna—This is an extended form. अपान is one of the five vitā
 airs that goes downwards and out at the anus.

Read हइक्खइ for हइ क्खइ.

हइक्खइ—Combination of हइ (—हि) and अक्खइ (—अक्षर).

bhuyana—bhuaṇa—bhuvana.

Read मन्तु for मान्तु.

bānu—bhīhanu—bhīṣaṇa. Pischel § 263.

प र अ विक्र बीओ तयइसइ उहेअ अविडव णासु ॥
 य अन्तइ दसर क्रमइअओ जान पइत्तु ॥
 ण यासट्ठइओ बीओ एकण्णाहरण जुगइ जानउ नासु ॥
 स अ पुत्तइअओ ससउ उकय नाहनु ॥

प-र-अ-एकबीजं त्रयस्त्रिंशदुद्वेग-खेद-नाशः ।
 य-अन्तं हि दसं क्रमिकञ्च ज्ञानं पवित्रम् ।
 ण-(अक्षरम्) आसंस्थितं बीजम् ए-(कार)-
 कर्णभिरणं योग्यज्ञानस्य नाशः ।
 स-(अक्षरम्) अ-(कार)-पूर्तकञ्च श्वासस्य प्रसरण-नाशनम् ।

परअ' विक्र बीओ, तयइ सइ, हेअउ अविटवणोसु° ॥

यमन्तइ दसर क्रमइ अओ ; जाण' पइत्तु' ॥

णया सट्ठइओ° बीओ, एकण्ण हरण° ।

जुनइ' जाउ नासु ॥

सअपुत्तइअओ°, सस उउ केयनाहनु ॥

1. N. पर.	5. N. सचइओ.
2. N. अवीडव णासु.	6. N. एकर्णहरण.
3. N. जन.	7. N. जुइ.
4. A. N. पइत्तु.	8. N. सअपुतयीअओ.

pa ra a yi sa bon geig /
 sum cu rtsa gsum skyo dub hjom /
 ya sdehi mthah ma rim nan pa /
 ye šes kyi ni dag byed do /
 na yi hgram gnas sa bon ni /
 e yi rna bar rgyan pa ho /
 rnal hbyor pa yi mi šes hjom /
 sa yig a yi yi ges dgañ /
 dbugs hchad pa ni nams par byed /

NOTES

vikka—ikka—eka—In एक् the accent is on ए. In the Prakrit, ए is a simple vowel and is also short. This fact is emphasized by doubling the

following consonant, so that the original quantity of the Sanskrit word is fully preserved.

tayaīsaṁ—trayastrīṁśat.

Read उद्देअ for उद्देअउ as the latter does not give any sense.

uddea—udvega.

अविडव = खेद ; Tib. dub. (pa). In the *देवीनाममाला*, I. 21., we find the word अवडियम् meaning विघ्नम्.

Read अलड for मलड as अ and म are often confused.

dasara—dasra—The Aśvins—then it signifies the number 'two'. The Bengali words, दोसर (=second, a supporter) and दोसरा (=second, second day of the month) (Hindi, दुसरा) come from Skt. दस, through the intermediate stage दसर. तिसर, तिसरा (third, third day of the month), चौसर (fourth), etc., owe their affix सर to दोसर (—दसर—दस) where it is legitimate. Dr. S. K. Chatterji in ODB., p. 700, derives the affix सर (moving) from Skt.—सृ. But I differ from him as the affix with its meaning 'moving' is not at all suitable to the cases like एकसर ; दोसर, दोसरा ; तिसर, तिसरा ; etc. R. Hoernle in his *Gaudian Grammar* § 271, derives this from सत (=moved). But his derivation is philologically absurd and has rightly been discarded by Dr. Chatterji (ODB., p. 701).

य अलड दसर—Two ending letters of the य class—i. e., ल and व.

kramaṇa—kramika—that which comes from in regular succession.

paṭṭu—pavitra.

yāsaṭṭhaṇṇo—āsaṁsthita.

Read जुगड for जुनड as न and ग are often confused. Tib. rnal lbyor pa.

jugaṇi—yogi(n).

jāna—aj āna. Here the initial अ is dropped. Tib. mi śes.

जानउ (=अजानउ)—जानह—which appears to be a weakening of ह्री. So this form is Gen. singular.

sasa—śvāsa.

sasau—sasahu—sasaho—Gen. singular.

ukaya—ukkaa—This is a देही word, meaning 'extension'—पाइअसहसहणवो,
p. 174.

nāhanu—nāśana.

न मन्तइ तिन्नि बाण सिरइ ओसइअओ निवडिअ

धम्म अघम्म सरूअ ॥

धेय जोवइ धानअ मन्त सरूअ सहाअ ॥

तहन्तइ गहइअओ नइर नइ भाइ अभाइ ।

पवनह बिन्नि बेओ जालनए मोअहाउ ।

स आरु इमर भिन्नअओ सिहमहिंसज नासु ॥

न-मन्त्रो हि तृतीयस्वरेण शिरसि भूषितश्च निर्वर्तितं धर्माधर्म-स्वरूपम् ।

ध्येय-योगी ध्यानक-मन्त्रः स्वरूप स्वभावः ।

त-स्यान्तं हि (बीजम्) गृहीतञ्च, नगरमिव भात्यभावः ।

पवनस्य द्वितीयं बीजम् (तेन) ज्वालीनो मोह-भावः ।

स-कार इ-स्वर-भिन्नकश्च सिंह-महिषक-नाशः ।

नमन्तइ, तिन्नि बाण सिरहओ सइअओ ;

निवडिअ धम्म^१ अघम्म^२ सरूअ ॥

धयजोवइ^३ धान अमन्त सरूअ सहाअ ॥

तहन्तइ गहइ अओ ; नइर^४ भाइअ भाइ ॥

पवनइ बिन्नि बेओ : जालनत्र मोअहाउ,

न आरुइ सरभिन्नअओ सिहमहिसअ^५ आसु ॥

1. N. धमा.

2. N. अघर्म.

3. A. N. धेय०.

4. N. ad. नइ after नइर.

5. N. सिंह०.

na^१ gi snags gsam ngo la phyin /
chos dan chos gin spon ran bshin /
bsam gtan snags kyi ran bshin no /
ta sdehi ntha^२ ma bzun bya ste /
gron khyer ltar snan dnos pa mod /

1. X ma.

pa sdehi gn̄is paḥi sa bon ni /
gti nung ran bshin ḥbar ba ḥo /
sa gīg i gi gi ges dbye /
sen ge ma he ḥjoms pa ḥo /

NOTES

सिरइ—Loc. singular.

osaia—usaia—husaia—hūsaia—bhūṣita.

nivaḍia—nivaṭia—nivaṭṭia—nivartita—Removed, suppressed.

dheya—dhyeya—Fit for meditation.

jovai—joai—jogaī—yogi(n).

dhānaa—dhyānaka—Meditation.

sarūa—svarūpa = निर्वाण. In the ह्रैवज्रतन्त्र we find—

तस्मात् सदृशं जगत् सर्वं सदृशं स्वरूपमुच्यते ।

स्वरूपमेव निर्वाणं विगृहाकारचतसा ॥

naīra—nayara—naara—nagara—In the mystic language, नगर means 'the objects of senses' (रूपाद्विविध)—ACV. com. 10.

नइ = इव—SBC., p. 279. Tib. ltar. नइ, नाइ and नावइ (=इव)—derive from—rt. ज्ञा (=to know). गणपड (rt, ज्ञा)—णापड—णावड, नावड—नाअड—नाइ—नइ. In the secondary sense, rt. ज्ञा (=to know) is also used in the sense of इव (like) cf. तस्य मुखं चन्द्रं जानामि—i. e., his face is like the moon, जणि and जण (=इव) also derive from the same root.

bhūi—bhāti—Present tense, third person, singular number.

abhāi—abhāva.

पवनइ—i.e., प-वर्गस्य—Of the प class.

beo—bīo—bīu—bīja.

jālanac—jvālaniya.

hāu—bhāva.

siha—siha—siṃha—Emblem of वैरोचन and symbolizes bravery.

mahisa—mahiṣa—Emblem of वस and symbolizes power.

Read नासु for आसु as अ and न are often confused.

nāsu—nāśa—Destruction.

————:o:————

रइ सट्टइअओ सअलसूस जुइनि रउजु ॥

पहन्तइ अ ऊसइअओ माइवइ सब्भसूत्त ॥

घरइ बीओस ऊसइउ उआर लहतत्त जानु ॥

एअं पअ चउअइस ह मअरक्कु सब्भ सत्तह अजानु ॥

रवि-संस्थितञ्च (बीजम्) सकलस्य योगिनीराजः ।

प-स्यान्तं हि (बीजम्) अ-(स्वर)-भूषितञ्च,

(तेन) मायावी सर्वमसत्त्वः (निगृहीतः) ।

धराया बीजस्य भूषयिता उ-कारः, (एवंविधं बीजम्) लब्धतन्त्रज्ञानम् ।

एवं पदानि चतुर्दश हि मारकः सर्वसत्त्वस्याज्ञानस्य ।

रइ सट्ट अओ', सअलस्सु जुइनि रउजु ॥

पहन्तइ. अऊसइ अओ' माइरइ सब्भ सस्सव्भु" ॥

धरइ, बीओ' सऊसइ उउ आर, लहतन्त्र' जानु ॥

एअं पओ चउओहसह, मअरकु सब्भ सत्तह अजानु ॥

1. N. सट्टन्तओ. 3. A. N. ०सत्त.

2. N. ऊसइकाओ. 4. N. बीओओ.

5. A. N. ०तत्त.

ñi mar pañi ni ghaṣ pañi /
 enaḥ hēyōr ma kua eyyaḥ po ho /
 pa s lēḥi mthah ma a dbyaṇis eyyaḥ /
 sgyu mar sems can kua ñes hēḥin /
 hēḥin pañi sa bon a yig eyyaḥ /
 de kho na yi ge ṣes thob /
 de ltaṛ rkañ pa ben hshī po /
 sems can kua ygi mi ṣes gsoḥ //

NOTES

Read सट्टइअओ for सट्ट अओ.

saṭṭaia—saṁsthita—II P. § 867.

सअलस्स—Gen. singular of सअल (—सकल).

रज्जु—The shortening of अ requires the doubling of ज in compensation.

ūsaia—hūsaia—bhūṣita.

Read माइवइ for माइरइ.

māivai—mīyāvi(n).

धरइ—Gen. singular of धरा.

बीओस—Gen. singular of बीओ (—बीज).

ūsaia—hūsaia—bhūṣayitṛ.

ladda—laddha—labdha—Received.

caliaddasa—caturdasa ; cf. Bengali, চৌদ্দ.

ह—a particle used for emphasizing a preceding word.

X

क मज्ज बेओ र यसनु अग्गनि जावनि धम्मु ।

तिअ असूस् बिन्नि मत्थओ ॥

तसूस् बिन्नक्खरु इसर जुत्तओ तिथउ जुजोउ न्नट्ट ॥

तआर बोअनो ।

तवग्गसूस् चउत्थथिअ अ जुत्तइअओ धारनु बोइ अनन्तु ॥

क-मध्य-बीजं र-आसनम् अग्र एव यापनधर्मः ।

तृतीयमस्य बिन्दु-मस्तश्च ।

तस्य द्वितीयाक्षरम् इ-स्वर-युक्तश्च (तेन) तीर्थिक-योगश्च नष्टः ।

त-कारो बोधनम् ।

त-वर्गस्य चतुर्थस्थितम् (बीजम्) आ-युक्तश्च धारणी बोधिरनन्ता ।

कमज्ज बेओ, रय सनु, अग्गनि जावनि धम्मु,

तिओ असूस्¹ बिन्नि मन्थओ² ॥

तसूस् बिन्नक्खरु, इसरजुत्तओ । थितउ जुजोउन्नट्ट³ ॥

तआ तवो अनो⁴ ; तव हहसूस् ।

चउत्थथिओ, अपुत्तइ अओ⁵ ; धाअनु आइ⁶ अनन्तु⁷ ॥

1. N. आसूस्. 4. A. N. तआर बोअनो.

2. A. N. मत्थओ. 5. A. N. अजुत्तोइअओ.

3. N. जोओउन्नउ. 6. A. N. बोइ.

7. A. N. अनन्तु.

ka sdehi dhus na ra stan can /
gsum dehi mgo la thig le sbyin /
theg pa mchog gi chos can no /
ta sdehi gn̄is pañi yi ge ni /
i yi dbyāns dan ldan pa ho /

nu stegs rnal hbyor ñams byed pa ho /
ta gñg rtogs par byed pa ho /
ta sdehi bshir gnas ã dan ldan /
byan chub mthah med hdzin pa ho /

NOTES

yasanu—āsana.

agga—agra—Foremost, first.

नि=एव (indeed)—SBC., p. 144.

jāvani—yāpana—The name of a particular Jaina sect.—भद्रबाहुचरित्र.

tia—tīa—tiia—tītiya. Pischel § 165.

अस्—Gen. singular of the pronoun इदम् in Masc. gender. Here it refers to the क class.

binni—binnu—bindu.

तस्—Gen. singular of the pronoun तद् in Masc. gender. Here it refers to the क class.

विन्नक्खरु—Combination of विन्नि (—दि) and अक्खरु (—अचर).

तस् विन्नक्खरु—i. e., ख.

Read—तिथउ for थितउ.

tithaü—ŭrthika—Non-Buddhists.

jujo—yoga.

उ—And.

nnatṭa—naṣṭa—Doubling of न is due to the accent.

boano—bohana—bodhana.

Read तवग्गस्स. तव हहस्स. Tib. ta sdehi.

thia—sthita.

तवग्गस्स चउत्थिअ—The fourth letter of the त class—i.e., ध.

a—ā. Tib. ā.

juttaia—juttaya—juttāa—yuktaka.

तवग्गस्स.....जुत्तइअ—i.e., धा.

Read धारनु for धाअनु as अ and र are sometimes confused. Tib. hdzin. pa. dhāranu—dhāraṇī.

boi—bohi—bodhi.

anantu—anantā—अ of feminines is shortened here.

र ठिअ तिल्लि बाण उसिअअं सकलइ जुइनि हइउ ॥

ण मन्तोइ इ उसइअओ जुवनि मग्ग ॥

सुम्भनि मन्तपअउ भिल्लि भणिअब्भं छय पउ बोहनु तत्तु ॥

तथा सुम्भे मन्तु जुवणि पूअ सरूअ ॥

हन मन्तो भिल्लि भणिअब्भं खुइउ जायनि नस्स ॥

र-स्थितं (बीजम्) तृतीयस्वरभूषितकं सकलो हि
(रि-मन्त्रः) योगिनी-हर्ता ।

न-मन्त्रो हि इ-भूषितश्च योगिनी-मार्गः ।

सुम्भानि-मन्त्र-पदश्च द्विर्भणितव्यम्-षट्पदं बोधन-तत्त्वम् ।

तथा सुम्भे-मन्त्रो योगिनी-पूजा-स्वरूपम् ।

हन-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं क्षुद्रक-यापन-नाशः ।

रघिओ, तिन्नि बाण उसिअओ ; सकलइ जुइनि-हददउ ॥

णमन्तोइ ; इउसइअओ ; जुवनि^० मग्ग ॥

सु^०भनिमन्त^० पअउ भिन्नि भणिअब्भं । ययउ^० बोहनु तत्त^० ॥

तथो सुंभे सन्तु^० जुवणि पूअसरूअ ॥

हनमन्तो भिन्निभणअब्भं खुदहउ जाअनि^० नस्स ॥

1. A. N. हददअउ.	4. A. N. छयपउ.
2. N. ज्व.	5. N. तत्त.
3. A. N. सुम्भ०.	6. A. N. मन्तु.
7. A N. जायनि.	

ra gnas pa la dbyaṅs gsum rgyan /
rual hbyor ma kun hehan ba ho /
na snags i giḡ gis rgyan paḥo /
rual hbyor ma rams kyī lam mo /
sum bha na gi tshig rkañ ste /
lan gn̄is su nī brjod par bya /
tshig drug rtogs paḥi de n̄id do /
de bshin du nī sum bhaḥi snags /
rual hbyor ma gi mchod ran bshin /
ha naḥi snags nī lan gn̄is brjod /
sdañ baḥi theg pa n̄ams par byed /

NOTES

Read टिप्प for बिच्च. Tib. gnas. pa.

thia—sthita.

तिन्नि=तृतीय.

बाण=स्वर—Vowel.

haddaü—hattaü—hattu—harti.

ṇa—na. Tib. na. śhags.

magga—mārga.

paa—pada.

उ—And.

कथ—Six. It is a MB. form.

paü—pada.

bohanu—bodhana.

Read तथा for तथो which gives no sense.

मत्तु = मत्त.

सुधनि मत्त and सुधे मत्तु—cf. सुधनिसुधे—SM., p. 435.

pūa—pūjā—आ of feminines is shortened here.

हन मत्तो—cf. सुधनिसुधे हन हन प्राणान्—SM., p. 435.

Read भणिअब्भं for भणअब्भं.

भणिअब्भं = भणितव्यम्.

Read खुद्ध for खुदहउ ; because द and ह are sometimes confused.

khuddaü—kṣudraka.

jāyani—jāni—yāpana.

nassa—nāsa—The shortening of आ has caused the doubling.

प र अ एकुक्खरु इन्दिजइउ सस्स सहावइ अन्न ॥

ण अ अं पुणु एब्भं बीअइ गुणहइ मन्त ।

स आरु सब्भह नाइनि सन्द ॥

व र सइअओ पब्भतु मन्तु पअ पयट्ठइओ गइनस्स ॥

सआरु सट्ठइअओ सवरुअ ॥

प-र-अ-एकाक्षरम् इन्द्रियक-स्वस्व-स्वभावो हि अन्यः ।

ण-अ-अं पूर्णमेवं बीजं हि गुणस्य हि मन्त्रः ।

स-कारः (तेन) सर्वस्य नाड्येव सन्ना ।

व-(अक्षरम्) र-(कार)-सहितञ्च,

प-वन्मन्त्रपदं प्रवर्तितं गगनस्य ।

स-कार-संस्थितञ्च (बीजम्) सर्वरूपम् ।

परअ एकुखर^१, इन्द्रजइ उसस्स सहावइ अन्न ॥

णअअं पुणु ; पब्भं^२ बीअइ, गुणाहइ मन्त,

सआरु सब्भइ निसन्द ॥

वरसइ अओ, पब्भतु मन्तु पअप्पट्ठइओ^३ ; गइनस्स ॥

सआरु सट्ठइ अओ, सवरुअ ॥

1. N. एकुकुखरु. 2. N. एणं.

3. N. पअपडइओ.

pa ra a yi yi ge geig /
dban po ran ran no bo gshan /
na a i yi yi ges dgan /
sa bon hūi ni yon tan snags /
sa yig rtsa kun hūad pa ho /
la yig ra yi yig rgyan ni /
pa quas nam mkhah la hjug pahō /
sa yi yig quas kun gyi gang /

NOTES

indijaïu—indijaia—indijaya—indijaa—indriyaka.

sassa—sva-sva.

anna—anya.

pupū—pupūa—pūrūa.

ebbham—evvam—evam—Here ए is a simple vowel and is also short. In order to preserve the original quantity of the Sanskrit word, we find the doubling here.

Read गुण for गुणा which does not give any sense here.

गुणइ—Gen. singular.

nāi—nādi—nāḍi.

नि = एव (indeed).

sanda—sannā—Motionless.

pabbhatu—pa-vat.

payattaïo—paattaïu—paattaia—paattia—pravartita.

gaïna—gaana—gagana.

गइनस्स—Gen. singular.

sava—savva—sarva ; cf. Bengali, সব.

यहन्तोइ अ पूरइअओ वाद पराणिअ जानु ॥
 न आरु मन्तइ अ पूरइअ बोइ न क्कप्पइ कोवि
 तिलउ मत्थस्स दिट्ठ

पहन्तइ बीओ मह मधु रूअइ ॥
 सवरो अ पूरइअओ जुवणविन्द पआनइ ॥

य-अन्तं हि (बीजम्) आ-पूरितञ्च प्राणवायु-ज्ञानम् ।
 न-कार-मन्त्रो हि आ-पूरितः (तेन) बोधिर्न कल्प्यते कुत्रापि,
 (तत्र) तिलकं मस्तस्य दृष्टम् ।
 प-अन्तं हि बीजं महामधुरूपं हि ।
 स-परम् आ-पूरितञ्च (तेन) योगिनीवृन्दपदानतिः ।

पहन्तोइ' अपूरअ अओ, वादपब्बाणि अजानु ॥
 नआरुमन्तइ । अपूरइ, बोइ नक्कप्पइ कोवितिलउ, पत्थस्सदिट्ठ ॥
 पहन्तइ बीओ, मह मधुरूअइ । सवरो, अपूरइअओ ; जुवण विन्द पआनुइ ॥

1. A. N. य०.

ya sdehi mthah ma a gis dgañ /
rluñ ñi srog gi ge śes so /
na gis ā gi gi ges dgañ /
byaṇ chub gañ du mīrtog paḥo /
thig le mgo la blta bar bya /
pa sdehi mthah ma sbrañ chen gzugs /
sa mthah ā gis dgañ bar bya /
rual hbyor ma gis tshogs phrog go /

NOTES

pūraṇa—pūritaka.

vāda—vāta.

Read पराणिअ for पद्बाणि अ.

parāṇia—prāṇika.

वाद पराणिअ = प्राण-वायुः.

Read अ प्रइअ for अप्रइ which does not give any sense here.
boi—bōhi—bodhi.

कप्पइ—Passive, third person, singular number. The doubling of क is due to the accent.

kovi—ku-vi—kva-api (= कापि).
tilaṇṇi—tilaka.

Read मत्थस्स for पत्थस्स. Tib mgo.

मत्थस्स—Gen. singular—Of the head.

ddiṭṭa—dṛṣṭa—The doubling of द is due to the accent.

juvaṇa—yoginī.

vinda—vṛnda.

paṇṇaṇi—padāṇati.

पहन्तइ अ अंसरओ मुअड मण्डइअओ

सबभहो धम्म देइ सरूअ ॥

सअरु सुधम्म अजानह णिग्गउ ।

चे छ मन्तु बोइसत्त गइअओ अनुअत्ति ॥

तमज्जट्टइअओ बीओ द न भाइ नत्थ ॥

प-स्यान्तं हि (बीजम्) आ-(युक्तम्) अं-स्वरक-मुकुट-

मण्डितश्च सर्वस्य धर्मदेय-स्वरूपम् ।

स-कारः सुधर्मः, अज्ञानस्य निग्रहः ।

चे-छ-मन्त्रो बोधिसत्त्वः (तेन) गमिता च (संसारे) अनुत्पत्तिः ।

त-मध्य-स्थितश्च बीजं द-(अक्षरम्) (तेन) न भाति अनर्थः ।

पहन्तइ अअं मरओ' मुअड मण्ड अओ ;

सबभहो धम्म मेइ सरूअ ॥

सअरु, सधम्म अजानइ, णिग्गउ ।

छे मन्तु, बोइसत्त, गइ अओ, अनु अन्ति ॥

तमज्जट्टइअओ, बीओ, दनभाइनत्थ ॥

pa mthah ā dan ldan pa la /
am gi cōd paṇ la rgyan paḥo /
chos kun gyi ni sbyin ran bshin /
sa yig dam chos mi śes qsoḍ /
tse tsha snags byān chub sems dpahō /
son ba hkhor bar skye ba med /
ta sdeḥi dbus guas sa bon ni /
da ni don med pa suan baḥo /

NOTES

पहल—The last letter of the प class—i.e., म.

a—ā. Tib. ā.

पहलइ अ—i.e., मा.

sarao—sarai—svaraka—Vowel.

muaḍa—mukūḥa.

Read मण्डइअओ for मण्ड अओ.

maṇḍaia—maṇḍita.

सबभहो—Gen. singular.

Read देइ for मेइ. Tib. sbyin.

dei—deia—deya.

aru—āru—kāra.

ṇiggau—ṇiggahu—ṇiggaha—nigraha.

Read च छ for च्छे. Tib. tse tsha.

boisatta—bodhi-sattva.

gaia—gavia-गविअ—gamita (—gamitī)—प्र of feminines is shortened here.

Read अनुअति for अनु अति.

anuatti—anutpatti.

तमज्जट्टइअ—The middle letter of the त class—i.e., द.

द—The middle bija of the त class.

bhāi—bhīti.

nattha—anartha—Initial अ is dropped here.

न इ सजोइ निस्सेस लोअ मरत्तु ॥
 क्रो मन्तो क्रम्म ससारछेत्तु अ ॥
 ध वेओ धलनु सब्भहइ सत्तहइ निप्पपच्चु ॥
 मू बीओ मूडउ लोअसब्भह कम्मु ॥
 एअं सह चउपइ मन्तु चक्कु नाडइअ उअत्ति इच्छइ
 जइ जइ जइअओ कम्म कुम्म ॥
 न-(अक्षरम्) इ-संयोगि निःशेषलोकमरत्वम् ।
 क्रो-मन्त्र आक्रमः संसारछेत्ता च ।
 ध-बीजं दलनं सर्वस्य हि सत्त्वस्य हि निष्प्रपञ्चम् ।
 मू-बीजं मूढश्च लोकस्य सर्वस्य कर्म ।
 एवं सहचतुष्पदीमन्त्रश्चक्रनाडिकोत्पत्तीत्यादिः,
 जयी जयी यदा च कर्म-कुम्भः ।

नइ स जोइ, निस्सेस लोअ' मरत्तु" ॥
 क्रोमन्तो कुम्म ससारच्छेन्तुअ" ॥
 धवेओ', धलनु" सब्भहइ सत्तहइ", निप्पपच्चु" ॥
 मूबीओ", मूडउलोअ" सब्भह कम्मु ॥
 एअम्म"^{१०} धच उपइ मन्तु । चक्कु, नाडइअ उअन्ति ।
 इच्छइ, जइ जइ, इ"^{११} अओ कुम्म कम्मु ॥

1. N. रोज.	6. N. omits it.
2. N. मरन्तु.	7. N. निप्पपच्चु.
3. A. N. ०च्छेत्तअ'	8. N. सब्बीयो.
4. N. एवेओ	9. N. छइइरोअ.
5. N. धरवु.	10. N. एअस्स.
11. A. N. जइ.	

na la i dan ldan pa ste /
 hjiḡ rten ma lus hchi ba ñid /
 kro snags gñon pas hkhor ba geot /
 dha yi sa bon hgrō.kun hjomis /

spros pa med par byed pa ho /
 mū yi yi ge sa bon ni /
 rmons paḥi hḡg rten kun gyi las /
 de ltar byed bcas tshig bcu bshi /
 rtsa yi hḡkhor lo yi ni mthaho /
 bum pa can la sogḡ paḥi las //

NOTES

sajoi—saṃyogi.

न ह सजोइ—i. e., नि.

nissesa—niḥśeṣa.

marattu—maratva—Mortality.

kramma—ākrama. Tib. gnon pa.

sasūra—saṃsāra.

Read छेत्तु च for छेत्तुच.

chettu—chettṛ.

च—And.

dhalanu—dalana—Destruction.

nippapaccu—niṣprapañca.

mūḡa—mūḡha.

उ—And.

Read एचं सह for एचम च. Tib. de ltar byed bcas.

एचं = एवम्.

सह—With.

Read चउपर together.

चउपर = चतुष्पदी.

nāḡaia—nāḡdikā.

icchaī—icchāi—ityādi.

jaī—jayi(n).

jaia—jaia—yadā.

Read कम्भ for कुम्भ.

कम्भ = कर्म.

Read कुम्भ for कम्भ.

kumma—kumbha.

कम्भ कुम्भ (= कर्म-कुम्भः)—There are two kinds of water-pots required in Buddhist religious services—one is called the कर्म-कुम्भ and the other विनय-कुम्भ.—S. Das, Tibetan-English Dictionary, p. 874.

XI

ति मन्तोइ सहज सरुअ ॥

उप्पकम्म विसेस ह सब्भ चक्क ॥

दट्ठाकराइनो मन्तु जगनु कम्म सहाओ ॥

म मन्त हा मन्त मुइइअ मन्त कन्तु सहाओ ॥

ति-मन्त्रो हि सहज-स्वरूपम् उपकर्मविशेषो हि सर्वचक्रम् ।

दंष्ट्राकरालिनी-मन्त्रो जगतां कर्म-स्वभावः ।

म-मन्त्रो हा-मन्त्रो मुद्रिका-मन्त्रः कर्ण-स्वभावः ।

त्तिमोन्तोइ^१ सहज सरुअ;

उप्पकम्म^२ विसेसह सब्भ चक्क ॥

दट्ठकराइ नीमन्त ण जानु, कम्मु^३ सहाओ ॥

ममत्र^४ हामत्र,^५ मुपइ अमत्र;^६ कन्तु सुभाओ ॥

1. N. तिमन्तोइ.

5. A. हामन्त.

2. N. कर्म.

N. हामत्र.

3. N. कम्म.

6. A. अमन्त.

4. A. ममन्त.

N. अमत्र.

N. ममत्र.

*dhi śnags than skyes rañ bshin te /
hkhor lo yi ni khyad par gyi /
ñe bañi las rñams byed pa ho /
dam strā ka rā li yi śnags /
hgro ba rñams kyī rañ bshin no /
ma śnags ha śnags mu drañi śnags /
rñā ba yi ni rañ bshin no /*

NOTES

Read सहज for सहज.

सहज—The Sahajiyā doctrine.

Read सरुअ for स रुअ.

uppakamma—upakarma—The doubling of प is due to the accent. उपकर्म is

उपक्रिया—Favour, obligation.

visesa—visēṣa.

इ—a particle used for emphasizing a preceding word.

daṭṭhikarāṇi—daṇṭṭrākarāṇi—cf. दंष्टाकरालिनि—S.M., p. 435.

ण जान् misread for जगन्.

जगन्—Gen. plural.

Read मुहडण for मुण्ड.

mudaja—muddia—mudrikā.

कद्रु—कर्णतार who accompanies the goddess अष्टभुजा कुरुकुला—cf.—

पूर्व [व] त यन्त्रता पर्यन्ते... कुरुकुलां

भगवतीम् अष्टभुजां... उत्तरदले

कर्णतारां... च ध्यायात् ॥—SM, p. 331.

सीहेउकअदिस अग्गमइसि मन्तपउ घानु सरुअ ॥

सअस सिरइ मन्त सरवइ रुअ ॥

सअस भाहवइ मन्त अक्खर सरीउ रुअ ॥

सतसइ मन्तइ इक्कु चक्कु ॥

डाइनमन्त मरउ उअत्ति सहाओ ॥

श्रीहेरुकदेवस्याग्रमहिषि-मन्त्र-पदं प्राण-स्वरूपम् ।

सहस्र-शिरे-मन्त्रः स्वरपति-रूपम् ।

सहस्र-बाहवे-मन्त्राक्षरं शरीर-रूपम् ।

शतशो हि मन्त्रेण एकञ्चक्रम् ।

डाकिनी-मन्त्रो मृत्युत्पत्ति-स्वभावः ।

सीहेउ कअदिस,¹ अग्ग, मइसि, मन्त्र² ।

पउघानु सरुअ ॥ सअस सिरइ, मन्तु³,

सरवइ रुअ ॥ सत सभाइ वइ मन्त्र⁴, अक्खर,

सरीउ, रुअ ॥ सतसइ मन्तइ, इक्कु चक्कु ॥

डाइनमन्त्र⁵, मरउ डअन्ति सहाओ ॥

1. N. कअदिस.

2. A. मन्त.

N. मन्त्र.

3. A. मन्त.

4. A. मन्त.

N. मन्त्र.

5. A. मन्त.

N. मन्त्र.

śrī hē ru ka de ba syā gra-ma hi śiki /
śnags tshig sna yi rañ bshin no /
sa ha sra śi re yi śnags /
dbyañs kyi bdag bo yi ni gzugs /
sa ha sra bā ha ba yi /
śnags kyi gi ge lus kyi gzugs /
śa ta sañi śnags hkhor lo geig /
mkhañ hgro mañi śnags hchi ba dan /
skye ba yi ni rañ bshin no //

NOTES

śī—śrī.

heukaa—heruka—This is an extended form.

dia—deva.

दिअस—Gen. singular.

हेरुक—He is one of the most popular deities of the Buddhist Pantheon. His name is generally associated with his Śaktis, who embrace the god and remain in Yab-yum.* He is also worshipped singly and in that case he will have two arms only. When represented in Yab-yum, he will have two or four arms.—BI., p. 61.

mañsi—mañiñi—cf. श्रीहेरुकदेवस्य अयमहिषि—SM., p. 435.

ghānu—ghrāṇa—Sense of smelling. It is one of the six indriyas (faculties).

saasa—sahassa—sahasra.

siraī—śire.

सअस सिरइ—cf. सहस्र-शिरै—SM., p. 435.

Read सरवइ for सवरइ.

saravaī—svarapati.

Read भाइवइ for भाइ वइ.

bhāhavaī—bāhave.

सअस भाइवइ—cf. सहस्र-बाइवे—SM., p. 435.

sariu—sarīra—II P. § 356. Here शरीर represents काय-धातु (sense of touch).

satasa—śataśa(s).

मलइ—Inst. singular.

* Yab-yum—It is a Tibetan word consisting of two particles, 'yab' and 'yum'. The word 'Yab' in Tibetan means the honourable father and 'yum' means the honourable mother. The combined word, therefore, means the father in the company of the mother, or in her embrace.—BI., p. 199.

१०२—The shortening or weakening of ए, necessitates the doubling of क.

डाइन = डाकिनी.

marāṇi—maratu—marattu—mr̥tyu.

Read उच्यति for उच्यन्ति.

uatti—utpatti.

मरु उच्यति सद्वाच्यो—The nature of birth and death.

XII

सहसननइ मन्तु विसअह रुअस्स लअणं ।

जलइततिजसइ मन्तपउ मणह विसउ ।

जालहमुहि पउ कज्जह विसूसउ ॥

पिग्घअलोज्जनी मन्तु चक्खु विजानु ॥

वज्जसरेरउइ मन्तपउ कज्ज विजानु ॥

सहस्रानने-मन्त्रो विषयस्य रूपस्य लगनम् ।

ज्वलिततेजसे-मन्त्र-पदं मनसो विषयः ।

ज्वालामुखि-पदं कायस्य विषयः ।

पिङ्गललोचने-मन्त्रश्चक्षुर्विज्ञानम् ।

वज्रशरीरे-मन्त्र-पदं काय-विज्ञानम् ।

हसननइ', मन्तु विमह^० रुअस्स लअणं^० ।

जल' इति जसइ', मन्तु पउ ॥ मणइ^० विसउ,

जालह, मुहि, पउ कज्जह विसूसउ ॥

पिग्घअ लोज्जनी', मन्तु ; चक् खु विजानु ॥

वज्ज सरेरउइ, मन्तु पउ, कज्ज, विजान ॥

1. N. सहननइ.

4. N. जाल.

2. A. N. विसइ.

5. N. जासइ.

3. N. रअणं

6. N. मनइ.

7. N. रोज्जनी.

ha sātā na nī yī nī śāgs /
gul yī gzuṅs la reṅ pa ho /
dātā lī ta te dā seḥi śāgs /
śāgs kyī tshig nī yid kyī yul /

dzva la nu khihi tshig lus gul /
pin ga lo tsa na yi snags /
mig gi ruam par ses pa ho /
ba dza sa ri re hi snags /
lus kyi ruam par ses pa ho /

NOTES

Read सहस्रननद for हस्रननद.

sahasananai—sahasrānane—cf. [शत] सङ्ख्यानने—SM., p. 435.

Read विसञ्चद for विसद.

विसञ्चद—Gen. singular.

viṣaa—viṣaya—There are six viṣayas (objective elements) :—

- (1) रूप-धातु (colour).
- (2) शब्द-धातु (sound).
- (3) गन्ध-धातु (odour).
- (4) रस-धातु (taste).
- (5) स्पृश्य-धातु (tangibles).
- (6) धर्म-धातु or धर्माः (non-sensuous objects).

रञ्जम्स—Gen. singular.

raṅgaṃ—raṅgam.

Read जलइततिजसइ for जल इति जसइ.

jalaṭatijasaṭ—jvalitatejase—cf. ज्वलितवर्जस—SM., p. 435.

मणइ—Gen. singular.

visaṭ—viṣaya.

मणइ विसउ—Non-sensuous object.

jālahamuhi—jvālāmukhi—cf. ज्वालामुखि—SM., p. 435.

kajja—kāya—The shortening has caused the doubling.

vissaṭ—viṣaya—The doubling is due to the accent.

कज्जइ विसउ—The object of touch.

Read पिग्घञ्जलोञ्जनी together.

pigghaalojjanī—pigghaalojanai—pigghaalocanai—piṭṭhalaṭocane—cf. पिङ्गललोचने
 SM., p. 435.

cakkhu—cakṣu(s).

vijānu—vijāna—There are six vijānas (consciousness) :—

- (1) चक्षुर्विज्ञान-धातु (consciousness of vision).
- (2) श्रोत्र-विज्ञान-धातु (consciousness of hearing).
- (3) घ्राण-विज्ञान-धातु (consciousness of smelling).
- (4) जिह्वा-विज्ञान-धातु (consciousness of taste).
- (5) काय-विज्ञान-धातु (consciousness of touch).
- (6) मनो-विज्ञान-धातु (non-sensuous consciousness).

चक्षु विज्ञान—visual consciousness.

vajjasareraññi—vajrasarīre—cf. वज्रशरीरे—SM., p. 435.

कज्ज विज्ञान (काय-विज्ञान)—tactile consciousness.

वज्जअ आहन मन्तो घान विसूसउ लअण ॥

मिलइत पउ घान विज्ञान ॥

चिलिए मन्त सरजत्ति विसूसउ ॥

हे मन्त भिन्निभणिअब्भं सह विसअओ

सहह सरजति भिण्णिइ विज्ञान ॥

एअं मन्त पअ सत्तअ अधइ मिसूसउ

सवभह मरण रूअ जनु ॥

वज्रकामन-मन्त्रो घ्राण-विषय-लग्नः ।

मिलित-पदं घ्राण-विज्ञानम् ।

चिलिते-मन्त्रः स्वरपति-विषयः

हे-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं शब्द-विषयश्च

शब्दस्य स्वरपतिः, द्वयस्य विज्ञानम् ।

एवं मन्त्र-पद-सप्तकम् अर्द्धेन मिश्रितं सर्वस्य मरणं रूपं जनुः

वज्जअ आहन, मुन्तो, घान, विसूसउ लअणं ॥

मिलइत^१; पउ, घान, विज्ञान ॥

चिलिए^२, मन्त^३ सरजत्त^४ विसूसउ ॥

हेमन्त भिन्निभणिअब्भं । सह विसअओ.

सहह, सअजत्त^५, भिन्निइ^६, विज्ञान । एअं मन्त, पअसत्त^७,

अधइ मिससउ, सवभह मरणरूअ तत्तु^८ ॥

1. N. मिरइत.

5. N. सरजात्.

2. N. चिलिय.

6. N. भिन्नोइ.

3. N. मत्त.

7. N. पअसत्तका.

4. N. सरजत्त.

8. A. N. जन्नु.

badzra t̄ sa ne yi ni snags /
sna yi yul la reg pa ho /
mi li ta yi snags kyi tshig /
sna yi ruam par ses pa ho /
tsi li te yi snags kyi tshig /
dbyanis kyi bdag po yi ni lus /
he snags gn̄is brjod sgra yi yul /
sgra dan dbyanis gn̄is kyi ruam ses /
de ltar snags tshig phyed bcas bdun /
h̄chi dan skye bo kun gyi gzugs //

NOTES

Read आह्न for आहर—न and र are often confused.

घान विसृज (= घ्राण-विषय)—Sense of smelling.

mila'ita—milita—cf. मिलित—SM., p. 435.

घान विज्ञान (= घ्राण-विज्ञान)—Consciousness of smelling.

Read सरजति for सरजत.

sarajati—sarayati—saraati—saravati—svarapati.

हे मन्त्र भिन्निभणिअब्भं—i. e., हे हे—cf. हे हे—SM., p. 435.

sadda—sabda.

सद्दह—Gen. singular.

भिन्निह—Gen. singular.

Read सत्तत्र for सत्त.

sattaa—saptaka.

अधद—Inst. singular.

Read मिससृज for मिससृज.

missaü—mi'srita.

Read जनु for तत्त. Tib. skye bo.

janu—janu(s)—Birth.

XIII

सवरो षट्ठ सर आहनो खण्डेन्दुबिन्दु
 मुअड मण्डिओ भिन्निभणिअब्भं वज्रसत्त गुहहओ ॥
 ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि कमह भाइओ
 अप्राणह सम्मअट्ठ ॥

स-परं षष्ठस्वरासनं खण्डेन्दुबिन्दु-मुकुट-मण्डितम् (बीजम्)-
 द्विर्भणितव्यं वज्रसत्त्वो गुह्यकः (= गुह्यक-रूपम्) ।
 ख-द्वयं धु-द्वयं मुरु-द्वयं कर्मणो भावश्च प्राणैः समस्थम् ।

सवरो षट् सर, आहनो, खण्डेन्दुबिन्दु
 मुभड मण्डिइओ, भिन्निभिणिअब्भं ॥
 वज्जसत्त' गुइइइअ ॥ ख भिन्नि र भिन्नि
 मुरु भिन्नि क्रमह भाइओ । प्रआणइ सम्म अट्ठ ॥

1. N. वज्जसन्तु-

sa mthah drug pañi dhyāns stan can /
zla dum thig les ngo la brygan /
tan gñis su ni brjod par bya /
rdo rje sems dpal gñan bañi gñas /
kha gñis dhu gñis mu ru gñis /
las ruams kyi ni dños po ste /
srog dan mñam du gñas pa ho /

NOTES

mañḍiio—mañḍiīu—mañḍiīa—mañḍiīa—mañḍiīa—mañḍita.

सवरो.....मण्डिइओ—i. e., हं.

guhañja—guhyaka. Pischel § 594.

वज्जसत्त गुइइइअ—The mystical form of वज्रसत्त्व. In the mystic language, वज्र means शून्यता and सत्त्व means ज्ञान (knowledge). So वज्रसत्त्व means 'the knowledge of शून्यता'; cf.—

वज्रेण शून्यता प्रोक्ता सत्त्वं न ज्ञानमाचता ।

तादात्म्यमनयोः सिद्धं वज्रसत्त्वस्वभावतः ॥—AS., p. 24.

Read धु for र. Tib. dhu.

ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि—ख ख, धु धु and मुरु मुरु;—cf. ख ख धु धु धुरु धुरु मुरु मुरु—SM., p. 435.

kama—kamma—karma; cf. Bengali काम (work).

क्रमह—Gen. singular of कर्मन् where the consonantal base is dropped and the vowel base is formed.

प्रआणइ—Inst. plural.

sammaatṭha—samastha—Similar.

अधते महअ जुइणि पहिअ सिद्धइए

मन्तपउ स अ काअन्त रूअ ॥

दे घ भिन्नि पउ ग्रं भिन्नि पउ हे भिन्नि पउ ह भिन्नि पउ

कोह दशउ अक्खरइ जमधिबोहब्भं ॥

अद्वैते-महायोगिनिपठितसिद्धे-मणत्रपदं तच्च कायान्तरूपम् ।

द्रे^ॐ-धै^ॐ-द्वयं पदम्, ग्रं-द्वयं पदम्,

हे-द्वयं पदम्, ह-द्वयं पदम्,—

क्रोध-दशकाक्षराणि यमादि-बोद्धव्यम् ।

अधते, महअ^१ जुइणि, पहि असिद्धइए,

मन्तपउ^२, सअ काअन्त रूअ ॥ ओघ^३ भिन्नि पउ,

ग्रं भिन्नि^४ पउ, हे भिन्नि पउ, ह भिन्नि पउ ।

कोह दशउ अक्खरइ । जमधिबोहब्भं ॥

1. N. सअ.

3. N. उघ.

2. N. ०पउउ.

4. N. ग्रं भिन्नि ग्रं भिन्नि.

a drai te mahā yo gi nī |
pa ṭhi ta si dḍhehi sūgaṃ kyi tshig |
de gaṇ bus mthah gi nī gaṇgaṃ |
dre^ॐ dha^ॐ tshig gñis graṃ tshig gñis |
he gi tshig gñis ha tshig gñis |
khro beṇhā gi ge gñis rje mī |
mthar byed la soṃgaṃ kyi^१ gor bya |
 1. N. kyī.

NOTES

adhate—advaita.

mahaa—mahā.

juiṇi—yoginī.

pahia—paṭhita.

siddhaie—siddhe.

अधते...सिद्धइ—cf. अहैते महायोगिनि पठितसिद्धे—SM., p. 435.

स—Nom. singular of the pronoun तद् in Neut. gender. This form is the successor of the earlier form सो. In Masc. gender, we find the same form ;—cf. स ज्योत्स्न (p. 65) ; स वदन (p. 173) ; स उड्डर (p. 175) ; स विक्रान्त (p. 256) ; स अवक् (p. 391)—SK.

अ—And.

काअन्त—Combination of काअ (—काया) and अन्त. In Sanskrit we expect an आ which is shortened here. It represents शून्य (void).

Read द्रे ध for ओध. Tib. dre, dha.

de—dre, dha—dhā.

दे ध भिन्नि—ह भिन्नि पउ—cf. द्रे द्रे धं धं यं यं हं हं हं हं—SM., p. 435.

koha—krodha.

daśai—daśaka.

अक्खरइ—Nom. plural in Neut. gender.

जमधि—Combination of जम (—यम) and आधि(—आदि). In Sanskrit we expect an आ which is shortened here.

bohabbham—boddhavyam.

प वघसूस् चउत्थ बीअ इ सिरइ लग्गउ

मे स मन्तो सअलह सदि सहाव डाइ ॥

एअं द्वअदसूस्उ मन्तपउइ प्रएत सउत पअ लअणं ॥

प-वर्गस्य चतुर्थ-बीजम् ई-(कारः) शिरसि लगतु,

मे-स-मन्त्रः—सकलस्य सन्धिः, स्वभावो डाकिनीनाम् ।

एवं द्वादशकमन्त्रपदं हि प्रेतसत्त्वपद-लग्नम् ।

पवघसूस् चउत्थ बीओ^१ इसिरह^२ लग्गउ^३ ॥

सेस^४ मन्तौ सअलह^५ सदि । सदावडाइ ॥

एअं^६ द्वअ दसूस्उ ; मन्त्रपउइ ;

प्रएत सउत पअ^७ लअणं^८ ॥

1. N. चउ बीत्थओ.

5. N. सअरह.

2. N. इ सिरइ.

6. N. एअ.

3. N. रगुगउ.

7. N. अप.

4. A. N. मेस.

8. N. निअणं.

pa sdehi bshi pañi sa bon la /
i yig ngo la rey pa ho /
me sañi siags ni tshijs kun te /
mkhañ hyro ma yi ran bshin no /
de ltar siags ni ben gñis ni /
 * * * *

NOTES

vagha—vagga—varga.

प वघस् चउत्य बीओ—The fourth bīja of the प class—i. e., भ.

i—ī—ई is shortened here ; cf. Tib. i. yig.

सिरङ—Loc. singular.

लग्गउ—Imperative, third person, singular number. Here the double consonant is, perhaps, due to the change of conjugation, rt. लग् being regarded as of the ५th. class.

प वघस्—लग्गउ—i. e., भौ.

saddi—sandhi.

पवघस्—सञ्जलह सद्दि—i. e., the whole सन्ध is भीमस ;—cf. भीम हस हस—SM.,

P. 435.

डाइ = डाकिनी.

dvaadassai—dvādaśaka.

दस्सउ (= दशक) —The doubling is due to the accent.

praeta—preta.

sañita—sattva.

laṇa—lagana—lagna.

XIV

हस हस वीरए मन्तपउ छ तथअ बेओ

गुणह अइनन्त वकूखन । हाआर चउ बावह

हो अक्कु हु भिन्निभणिअब्भं सत्त अक्खरह

सूत्तधाइह चम्मदि ॥

हस-हस-वीरे-मन्त्रपदानि षट् तथता-बीजं गुणस्यानन्तव्याख्यानम् ।

हा-कारश्चतुर्बीजानि, हो-एकम् ,

हुँ-द्वयं भणितव्यम्-सप्ताक्षराणि स्वत्व-धातुर्हि चर्मादिः ।

हसंह वीरप, मन्तपउ ; कृतथअ^१ वेओ,
 गुण भअइ ॥ ननु, वक्खन्न^२ ॥ हाआर चउ वीवइ,
 होअक्कु ; हुभिन्निभणिअब्भं ; सत्त अक्खरइ,
 सस्सत्तधाइह, चम्मदि^३ ॥

1. N. चतथअ.

2. N. वक्खन्न.

3. N. चम्मदि

sa ha dpa ho geig snays tshig /
de bshin gñeys drug sa bon te /
gon tun mthah med hchad pa ho /
hā yī sa bon yī ge bshī /
ho geig hu^१ gñis brjod par bya /
yī ge bidan po lpaṅs soṅs^२ khamś /

1. X. ho 2. X. soṅ.

NOTES

Read हस हस for हसह.

vīrae—vīre.

हस हस वीरए—cf. हस हस वीरे—SM., p. 435.

छ (—षट्)—six.—ODB., p. 789.

tathaa—tathatā (Truth).—आ is shortened here.

bea—bīja—II P. § 40.

Read गुणह and अइनन्त for गुण भअइ नन्त.

गुणह—Gen. singular.

aīnanta—ananta.

vakkhana—vyākhyāna.

हा आर—cf. हा हा—SM., p. 435.

bīva—bīa—bīja—Here is वञ्चति.

बीवड—Nom. plural in Neut. gender.

अक्कु (=एक)—The weakening of ए necessitates the doubling.

हो अक्कु—cf. हो हो—SM., p. 435.

hu—hu^१.

हु भिन्नि—cf. हुं हुं—SM., p. 435.

satta—sapta—seven.

ssatta—svatva—self-existence. The doubling of सस् is due to the loss of व.

dhāi—dhātu (element).—The elements are—(I) Six indriyas (six faculties—

(1) चक्षुर्धातु 'sense of vision', (2) श्रोत्र-धातु 'sense of hearing', (3) घ्राण-धातु 'sense of smelling', (4) जिह्वा-धातु 'sense of taste', (5) काय-धातु 'sense of touch', and (6) मनो-धातु 'faculty of intellect' ; (II) Six viṣayas (six kinds of objective elements) ; and (III) Six vijñānas (six kinds of consciousness).

स्मृतधातु—The elements represented in the composition of self-existence.

चक्षुर्धातु—Combination of चक्षु (—चक्षु) and आदि. In Sanskrit we expect an आ which is shortened. Here चक्षु is चक्षु-धातु which is another name for काय-धातु (sense of touch).

तिलोअनासनि इअ मन्तो दुट्ठक वाचिअइ ॥

सत सहस एक कोटइ तथअगह परइवाअरइतए ।

सवरअइ ऊसरइ मअइओ खण्डिन्दुबिन्दु उसइअओ ।

एअं उपसमहरउइ मन्त सअलह ह ऊ अं मन्त सहावइ ।

एअं मन्तपउ चउरइ जुवणि उअन्ति जअअ सिद्धइ ॥

त्रैलोक्यनाशनि इति मन्त्रो दुष्टकवाचिको हि ।

शत-सहस्र-एककोटि-तथागत-परिवारिते-(मन्त्रः),

स-परकं हि ऊ-स्वेण मण्डितं (बीजम्)

खण्डेन्दुबिन्दुभूषितञ्च, एवम् उपसमाहार्यो मन्त्रः

सकलो हि ह-ऊ-अं-मन्त्र-स्वभावो हि ।

एवं मन्त्रपदानि चत्वारि योगिन्युत्पत्ति-जातसिद्धिः ।

तिलोअ^१ नासनिअइ^२ ; मन्तो, दुट्ठ कवचिअइ^३ ॥

सतसहस एक बोटइ^४ ; तथअ गह^५ परइ वाअरइ त ए ।

सवरअइ, ऊसरइ^६, मअइओ ; खण्डिन्दुबिन्दु उसइअओ^७ ।

एअं उस पस हरउइ, मन्त । सअलह^८ । हऊअं । मन्त^९ सहावइ ॥

एअं मन्तपउ, चउरइ, जुवणि ; उअन्ति ; अजअ सिद्धइ ॥

1. N. त्रिलोमु

5 N. ऊरइस.

2. A. N. कवाचिअइ

6. N. ० बिन्दु उसइअओ.

3. N. रोटइ.

7. N. सअरइ.

4. N. तथाकागइ.

8. A. N. मन्त.

trai lo kya bi nā sāhi snags /
 sdan ba la ni cho ga ho /
 su ta sa ha sra ko ti /
 ta tha ga ta pa ri ba re /
 sa mthah ū yi dbyans kyis spras /
 zla bahi dum bu thig les rgyan /
 de ltar snags kun ūer sdud paḥo /
 ha ū am snags kyī ran bshin /
 de ltar snags kyī tshig ni bshi /
 rnal hbyor ma skyed dños grub hgyur //

NOTES

tiloanāsani—trailokyanaśani—cf. तैलीक्यविनाशनि—S M., p. 435.

इअ—इति.

duṭṭhaka—duṣṭaka.

vācia—vācika.

sata—śata.

sahasa—sahassa—sahasra.

Read कोटइ for बोटइ. Tib. ko. ti.

koṭai—koṭi.

tathaagaha—tathaagaa—tathāgata.

paraivāraītae—parivārite—This an extended form.

सत सहस ... परइवाअरइतए—cf. शतसहसकोटितथागतपरिवारिते—
S M., p. 435.

maaio-- maṇḍita.

ऊ सरइ मयाइयी—Decorated with the vowel ऊ.

खड्डिन्दु—Combination of खड्ड and इन्दु. In Sanskrit we expect an ए, which is weakened first into short ए and then into इ.

सुवरअइ उसइअ—i.e., हँ.

Read उपसमहरउइ for उस पस हरउइ which does not give any sense.

उपसमहरउइ—Potential participle.

इ—a particle used for emphasizing a preceding word.

अउरइ—Nom. Neut. gender.

juvaṇi—yoginī.

Read उअति for उअति.

uatti—utpatti.

Read जजज for जजज which gives no sense.

jaaa—jāta.

siddhaï—siddhi.

XV

पुणोहि सवरो पञ्चबाण पासट्ठइअ आसणो
खण्डिन्दुबिन्दु ओसणो विहिना तत्तबीओ ॥
प पासट्ठइअ बीओ पतानइ जुइनिजालु ॥
टअर उद्दीवणो मन्तु ॥

पुनहिं स-परं पञ्चस्वरपार्श्वस्थितासनं
खण्डेन्दुबिन्दुभूषणं विधिना तत्त्वबीजम् ।
प-पार्श्वस्थितबीजं प्रतनोति योगिनीजालम् ।
ट-कार उद्दीपन-मन्त्रः ।

पुणोहि सवरो, पञ्चबाण, पासट्ठइअ आसणो ।
खण्डिन्दुबिन्दु ओसणो^१ विहिना, तत्तबीओ ॥
पपा^२ सट्ठइ बीबीओ^३ । पतारइ^४ जुइनिजालु ॥
फअर^५ उद्दीवणो^६ मन्तु ॥

1. N. ओसनो.	4. N. पटारइ.
2. N. पाप.	5. N. टअर.
3. N. बीनिओ	6. N. उद्दीवणो.

slar gañ sa mthah dbyaṅs lña pañi /
druñ na gnaṣ pañi stan can la /
zla dum thig les brygan pa ho /
cho gas de kho nañi sa bon /
pa druñ gnaṣ pa rñul hbyor mañi /
tshogs ni bskyed par byed pa ho /
ṭa yig hbar bar byed pañi sñags /

NOTES

osaṇo—usaṇa—ūsana—hūsana—bhūsana.

vihinā—Inst. singular.

Read पासट्ठइअ for पासट्ठइ.

Read बीओ for बीबीओ which gives no sense.

Read पतानइ for पतारइ as it makes no sense and न and र are often confused.
patānaī—pratanoti—produces, creates.

Read टअर for फअर. Tib. ṣa. yig.

uddivaṇo—uddipana.

सिहरूअए खअ मन्तपउ विनायक विधस्सनो इअ ॥

गजरूअए ग मन्त सत्तविण्णकअओ ॥

तैलोअउदरए पउ वरइइ धूइ सअल्लु उअत्ति ॥

समुदमेअले गह भिन्निपउ मन्तु

साजल्लमेहउ मन्तअ मेउ ॥

सिंह-रूपे खः—मन्त्रपदं विनायकविध्वंसनमिति ।

गज-रूपे गः—मन्त्रः सत्त्व—विघ्नकरश्च ।

त्रैलोक्योदरे-पदं वाराहीदूतिसकलोत्पत्तिः ।

समुद्रमेखले-‘ग्रस’-द्वयपद-मन्त्रः सागरमेखलामन्त्रकमेखला ।

सिहरूअ ए खअ मनुपउ विनाअ^१ कुविधस्सनो इअ ॥

गजरूअ, ए गमन्त, सत्त विण्णकअओ ॥

तैलोअ उदरए पउ वरइइ, धूइ सअल्लु उअत्ति ॥

समुद मेअले^२ गहभिन्निपउ ; मन्तु^३

साजरु मिहउ, मन्त अमेउ ॥

1. A. N. विनाय०. 2. N. मेअरे.

3. N. मन्त.

sin ha ru pe khañ snags tshig /
byegs kyi gtso ba brlay byed pañö /
ga dza ru pe gath gi snags /
sems can kun gyi byegs byed pañö /
trañ lo kyo da re gi tshig /
rab mehog pha ña kun bskyed pañö /
sa mu dra me kha la gra ha gnäs kyi tshig /
rgya mtsho lta bañi ska rags rgyan /
de ni snags kyi ska rags so /

NOTES

सिंहकृष्ण खच—cf. सिंहरूपे खः—SM., p. 435.

khaa—kha-ka—The letter ख.

vidhassano—vidhvamsana.

इच—इति.

गजकृष्ण ग—cf. गजरूपे गः—SM., p. 435.

vinṇa—vighna.

तैलोच उदरण—cf. तैलोक्योदरे—SM., p. 435.

Read वरहृद् for वरडहृ.

varahai—vārāhī.

dhūi—dūti.

samuda—samudda—samudra.

meale—mehale—mekhale.

gaha—grasa.

समुद्र मेखले गह भिन्नि पउ—cf. समुद्रमेखले यस यस—SM., p. 435.

sājaru—sāyara—sāara—sāgara.

mihaü—mekhalā—II P. § 363.

meu—meaü—mehaü—mekhalā.

हुँ फडाक डाइनि प्रभु अ ।

वीरदैतए हुँ मन्तपउ पकेत उअत्ति यह यजउ भिन्निअब्भं ।

एअं सत्तपउ मन्त सब्भ कम्मअ

लोअ जनभोम उअत्ति मन्न हाइ ॥

हुँ-फट्-कारो डाकिनीप्रभुश्च ।

वीराद्वैते-हुँ-मन्त्रपदं प्रकेतोत्पत्तिर्यथा योगश्च विज्ञातव्यम् ।

एवं सप्तपदमन्त्रः सर्वकर्मकलोकज्ञानभूतोत्पत्तिर्मनो जहाति ।

हुँ फडाक, डाइनि, पभूअ ।

वीरद्वैतए हुँ मन्तपउ ; पकेत उअन्ति ।

यभे ; यजउ' भिन्निअब्भं ॥

एअं सत्त पउमन्त, सव्वं कम्मए लोअ ।

जन भो मउअन्ति मन्न हाइ ॥

1. A. यजेउ.

N. यउउ.

hum dan phat ggi gi ge ni /
mkhah hgyo ma gi khyab bdag go /
bi rā deai te hum snays tshig /
thabs dan śes rab gn̄is med las /
tha ma la h̄dus byas skyes paḥo /
de ltar rkañ pa bdu snays te //

NOTES

फडाक—Combination of फट् and आक (—कार).

अ—And.

vīraddaitae—vīrādvaite—cf. वीराद्वैते हुँ हुँ—SM., p. 435.

paketa—praketa—knowledge, perception, appearance.

uatti—utpatti.

Read यइ for यभे, as the latter does not give any sense.

yaha—yathā.

yaja—yoya—yoa—yoga.

अ—And.

bhinniabbham—bhinnaviyabba, vinnaviyavva—vijñātavyam—Potential participle.

jana—jñāna—knowledge.

bhoma—bhūma(n)—World.

manṇa—maṇa(s)—The doubling is due to the accent ;—Acc. singular ; = संकल्प,
विकल्प (desire, conception formed in the mind, volition).
हाइ (—हा, 'to remove'.)=जहाति—Present tense, third person, singular number.

XVI

हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनइ पउ ससरउ ॥
योगएसरइत्त मन्त सान्तिरूइनि ॥
डाइनी लोआना वद्धनइ पउ बोइ निभानो लोअ ॥
हुँ-हा-द्वय-महापशुमोहनि-पदं संसारश्च ।
योगेश्वरि त्वम्-मन्त्रः शान्तिरूपिणी ।
डाकिनी-लोकानां वन्दनि-पदं बोधिनिभानो लोकः ।

हुँ हाभिन्नि, महापसु मोअनइ, पउ ससरउ ॥
योग एसर इत्त मन्त, सान्तिरूइनि ॥
डाइनी लोआना^१ वद्धनइ^२; पउ, बोइ निभानो^३ लोअ^४ ॥

1. A. N. लोआना.	3. N. मितानो.
2. N. omits it.	4. N. रोअ.

huṃ hā gñis mahā pa su mo ho niho /
tshig gi hkhor bañi rmoñs pa ho /
yo ge sra ri tvaṃ gi snags /
shi ba yi ni gzugs su ho /
ḍā ki nā lo kā nām ba nda niñi tshig /
hjiḡ rten byañ chub tu hjiḡ byed /

NOTES

- हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनइ—cf. हुँ हुँ हा हा महापशुमोहनि—SM., p. 435.
sasara—saṃsāra.
योगएसरइत्त—cf. योगेश्वरि त्वं—SM., p. 436.
sānti—sānti.

rūini—rūpiṇī.

लोचाना—Gen. plural.

vaddhanaī—vandani.

डाइनी लोचाना वद्धनइ—cf. डाकिनीलोकानां वन्दनि—SM., p. 436.

————:०:————

सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ चउट्ठीअ हसइअओ ॥

भूतत्तासनइ पउ तीथओजान नासअइ ॥

एअं सत्त मन्तपइ भणिअ कम्म करइ ॥

सत्यकर्मणि हुँ फट्-मन्त्रपदं चतुर्थ्यं दर्शितञ्च ।

भूतत्रासनि-पदं तीर्थिक-ज्ञानं नाशयति ।

एवं सप्तमन्त्रपदं भिन्नकर्म करोति ।

सत्तकम्मे हुँ^१ फडमन्तपउ, चउट्ठीअ हसइअओ ॥

भूतन्ता^२ सनइ, पउ, तीथओ जान नसअइ ॥

एअं सत्त मन्तपइ, भणिअ^३ कम्म करइ ॥

1. N. हुँ.

2. N. भूता०.

3. A. N. भणिअ.

sa tya me hum phatthi sūngs kyī tshig /

mtshat bshī po ōi ston pa ho /

bhūta trā sa na yi tshig /

mu stegs ye ses hjom pa ho /

de ltar sūngs tshig bdun pos ni /

las kyī dbye ba byed pa ste //

NOTES

satta—satya.

कम्मे—Loc. singular.

फडमन्तपउ—Combination of फट् and मन्तपउ (— मन्तपद).

सप्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ—cf. प्रत्ययकारिणि हुँ फट्—SM., p. 436.

caūṭṭhā—caturthya.

ddasaja—darśita—The doubling is due to the accent.

bhūtattāsanaī—bhūtatrāsani—cf. भूतवासनि—SM., p. 436.

tīthao—tīthai—tīrthika—Non-Buddhist, such as the followers of Brahminism or Jainism.

jāna—jāna.

नासचड—Present tense, third person, singular number.

paī—pada.

bhaṇṇia—bhinnaka.

करइ—Present tense, third person, singular.

XVII

पहन्तो सवरो अ जुत्तोइ यहन्तो ईसर जुत्तउ ।

एओ नहन्तो रेओ पहन्तो सिद्धे पउ विद्ये पउ स्वरि मन्तो ।

प पासउ ट बीओ हु खण्डिन्दुबिन्दु ओसन्नो

पुणोवि भणिअब्भं ॥

प-(कार)-स्यान्तं स-परम् अ-युक्तं हि य-(कार)-

स्यान्तम् ई-स्वर-युक्तञ्च ।

एवं न-(कार)-स्यान्तं रेफ-(युक्तम्), प-(कार)-स्यान्तं

सिद्धे-पदं विद्येपदम्—श्वरि-मन्त्रः ।

प-(कार)-पार्श्वञ्च ट-बीजं हुः खण्डेन्दुबिन्दु-भूषणः,

पुनरपि भणितव्यम् ।

पहन्तो, सवरो अजुत्तइ¹, यहन्तो, ईसजुत्तउ, एओ ।

नहन्तो, रेओ ; पहन्तो ; सिद्धे पउ, विद्ये पउ ।

स्वरिमन्तो ; पपासउ, टबीओ, हु खण्डिन्दुबिन्दुओ ।

सन्नो, पुणो विभणिअब्भं ।

I. N. अजुत्तोइ.

pa mthah sa mthah a dan blan /

ya mthah ē yi dbyaṇs dan beas /

gig na mthaḥ na ra gig dan /
pa mthaḥ dan sid¹ dgeḥi tshig /
bid dgeḥi tshig dan śra riḥi snags /
pa druṁ ma dan ṭa sa bon /
hum la zla dum thig les brgyan /
bskyar la gaṁ ni brjod par bya /

I N. sen.

NOTES

Read ईसर for ईस.

ईसर—The vowel ई.

eo—eu—eva, evam—Thus. Cf. Old German, eo.
 reo—reu—rea—reha—repha.

osanno—usana—ūsana—hūsana—bhūṣaṇa—The doubling is due to the accent.

vi—api. Pischel § 143.

सिद्धे पउ पणो वि भणिअब्भं—cf. परमसिद्धे महाविद्येश्वरि हुँ हुँ फट् हुँ हुँ फट्—SM.
 p. 436.

प पासट्ठइओ टआरो हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥

एअं मन्तु नाभिट्ठइअ विहिना सधनाओ सह कअओ

प-पार्श्वस्थितः ट-कारो हुँ फट्कारः स्वाहया सह च ।

एवं मन्त्रो नाभिस्थितो विधिना स्वधा-नाम्ना सह कथितः ।

पपासट्ठ टईओ,¹ टआरो, हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥

एअं मन्तु नाभि ट्ठइअ, विहिना, सधनाओ, सह कअओ² ॥

1. A. ०ट्ठइओ. 2. N. कअउ.

N. ०ट्ठइउ.

pa druṁ gnaṣ dan ṭa gig ste /
hum phat dan ni svāhā beas /
snags ḥḍi lte bar cho ga yis /
bsgrub bya min dan beas par brjod //

NOTES

फडाक—combination of फट् and कार् (—कार).

साहीइ—Inst. singular of खाहा—cf. हँ हँ फट् हँ हँ फट् खाहा—SM., p. 236.
saa—saha—with. Tib. bcas.

उ—and.

vihiñā—vidhiñā—Inst. singular.

sadha—svadhā.

nāo—nāu—nāva—नावँ—nāma. Pischel § 152.

kaao—kaaü—kahaü—kahiu—kahia—kathita.

XVIII

इन्द्रिय विसज न दिक्खदउ न भुअ नइ सत्थानाइ होइ ।

सभु पपञ्चु भाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविसूस् ॥

इन्द्रियविषयो न दृश्यताम्, न भुजो न हि संस्थानादिर्भवति ।

सर्वं प्रपञ्चं भावेन गृहीत्वा च छर्दय मोहं परमार्थं प्रविश ।

इन्द्रिय विसजन दिक्खदउ ; न भ्रअ" नइ सत्थान हइ ।

सभु पपञ्चभाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविसूस् ॥

1. N. दिक्खपउ. A. N. भुअ.

dhāñ pohi gūl ni mi lta shin /
phyag dāñ bshugs tshul la soys min /
bsqoms pas spros pa kuu bzun ste /
gti mug de ni span bor gyis /

* * * * *

NOTES

Read इन्द्रिय for इन्द्रय.

indiya—indriya.

visaja—viṣaya.

दिक्खदउ—Pass. Imperative mood, third person, singular number.

bhua—bhuja.

According to Tib. sogṣ (= चादि) and also for the sake of metre, read सत्थानाइ
for सत्थान.

satthānāi—saṃsthanādi.

Read होइ for हइ, for the sake of metre.

hoi—bhavati.

sabhu—sabba, savva—sarva.

papañcu—prapañca.

bhāa—bhāva—This form is taken here as Inst. singular.

गह्व—This is a gerundial form.

समु गह्व ओ—And realising all the phenomena (प्रपञ्च) through भाव.
Thus it is said—

“भावेन लभ्यते स”
भावाधीनमिदं जगत् ॥”

chaḍaī—chaḍahi—Imperative mood, second person, singular number.

सोइ—Acc. singular.

pammattha—paramārtha.

पविस्स (= प्रविश)—Imperative mood, second person, singular number. The doubling is entirely due to metre.

छडइ पविस्स—Give up illusion and enter into Highest Truth.

Metre—सङ्कारकुसुममञ्जरी.

ओजि चथोदश समे पञ्चदश सङ्कारकुसुममञ्जरी । —छन्दोगशासन ।

—:०:—

XIX

रम रम परम महासुह वज्जु प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कज्जु ।

लोअण करुणा भावहु तुम्म सअल सुरासुर बुद्धहु जिम्म

रमस्व रमस्व परममहासुखवज्जे, प्रज्ञोपायेन सिद्धिः कार्या ।

लोकानां करुणां भावय त्वं सकलसुरासुरेषु बद्धो हि यथा ।

रम रम परम महासुख^१ वज्जु, ^२प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कज्जु^३ ।

लोअण करुणा^४ भावहु तुम्म, सअल सुरासुर बुद्धहु^५ जिम्म ॥

1. A. N. महासुह.

3. N. कज्ज.

2. N. वज्ज.

4. N. करुणा.

5. N. बुद्धहु.

mchog tu bde ba chen pañi rdo rje rol cig rol /
śes rab thabs kyis dgyōns pa grub par mdzod /
kyig rten ruoms la khyod kyis¹ thugs rje bsgoms /
ji ltar lha dān lha dān min ma lus sañs rgyas mdzod //

1. X. *kyi*.

NOTES

रम—Imperative mood, second person, singular number.

mahāsuha—mahāsukha.

प्रज्ञोपायइ—This form is Inst. singular of—ञ bases.

sijjañ—siddhi.

kajju—kāryā.

प्रज्ञोपायइ सिञ्जउ कज्जु—The way to attain सिद्धि is the proper combination of प्रज्ञा (wisdom) and उपाय (means). प्रज्ञा is युक्तता, devoid of all प्रपञ्च and उपाय is करुणा (compassion). For the realisation of मोक्ष (salvation), both of them are required together. They are inseparable like the lamp and its light (AS., p. 2).

लोक्षण—Gen. plural of—ञ bases.

भावहु—Imperative mood, second person, singular number.

hu—khu—khalu. Pischel§ 94 and 148.

जिञ्च = यथा.

Metre—चोपाई, 8 + 7 = 15. Final syllable must be short.

आराहिअ महसुहि बोहि वज्जहरोइ

के सुण समाहिअ अच्छसि तुम्म ।

रामय वज्ज पम्मे अजुइ निबोहइ

जि सह सुण समाहिअ अच्छइ तुम्म ॥

आराधितो महासुखेन बोधिवज्रधरो हि, कः शून्यसमाधौ असि त्वम् ।

रामय वज्रं पद्मे अद्य हि निबोधसि येन सह शून्यसमाधौ असि त्वम् ।

आराहिअ मह सुहिवो' बोहि वज्रहराह,
 के सुण सहाहिअ अऊसि तुम्म ।
 रामय वज्र पम्मेअ जुइनि' बोहइ.
 जिमहे" सुण' समाहिअ अऊइ तुम्मे ॥

1. A. छहि.

3. N. मह.

2. N. जुइति.

4. N. छन.

*byan chub rdo rje hylzin pas bde chen gyis ni
 mñes par malzod /
 khyod ni ston ñid tin ñe hylzin la shugs sam ci /
 rdo rje pa dma rol bas den ni ñes rtogs malzod /
 gan gis than cig ñid tin hylzin la kyod bshugs /*

NOTES

ārāhia—ārādhita.

mahasuhi—mahāsuha i—Inst. singular of महासुह (—महासुह).

bohi—bodhi.

Read वज्रहरो for वज्रहरा.

vajjaharo—vajradhara.

के—Nom. singular of the pronoun किम्. The real pronoun form in Sanskrit is कद् and not किम् (cf. कद्द्र, कद्द्र, etc.) किम्, as a matter of fact, is in Neut. gender, which comes from कम् ; क becomes कि as it is followed by म् (cf. पूर्णिमा—पूर्णमा). cf. Bengali, क, used in the same sense.

suṇa—suṇṇa—śūnya.

समाहिअ—This form is Loc. singular. It has been declined like—इ bases in the feminine gender.

Read अऊसि for अऊसि.

अऊसि (=असि)—Present tense, second person, singular number.

तुम्मे = त्वम्.

रामय—Causative, Imperative mood, second person, singular number.

वज्र (= वज्र)—Acc. singular.

पम्मे—Loc. singular. In the esoteric doctrine the वज्र symbolizes the लिङ्ग and the पद्म represents the female organ. The union of the वज्र (the thunderbolt) and the पद्म (the lotus) symbolizes the highest bliss (महासुख) arising out of conjugal union.

aju—ajju—ajja—adya.

nibohaī—nibohahi—nibodhasi—Present tense, second person, singular number.

Read जि सह for जिमहे. Tib. gañ. gis. lhan. cig.

ji—jaī—Inst. singular. This form is shortened here due to metre.

Read अच्छइ for अछइ.

acchai—acchahi—acchasi (= असि)—Present tense, second person, singular number.

Read तुम्ह for तुम्हे.

Metre—भमरद्रुतम्.

षाचुता भमरद्रुतं जञेः । षण्मावत्त्रयं चतुर्मावत्पञ्चकं त्रिमावच्च भमरद्रुतम् । जञेरिति दशभिरष्ट-
भिश्च यतिः ।—कुन्दोनुशासन ।

जारहि तुम्हि पभु चउधाउ बीओ
उठति चआलि अवधूइ सज्जअ ।
तिहुयण डहइ न दिसूइ कोह
जलति जलति निव्वाणसरूअ ॥

ज्वालय त्वं प्रभो चतुर्धातुबीजम्, उत्तिष्ठति चण्डाली अवधूतीसज्जा ।
त्रिभुवनं दह्यते न दृश्यते कोऽपि, ज्वलति ज्वलति निर्वाणस्वरूपम् ।

जारहि तुम्हि पभु चउधाउ बीओभ
उठति वआलि^१ निवधूइ सज्जअ ।
तिहुअण डफइ^२ न दिसइ कोह
जलति जलति निवाणसरूअ ॥

1. A. N. चआलि

2. A. N. डहइ.

*minah bday khyol kyis kham sbsihi sa
bon hday par mizod /
a ba dhu tihī rañ bshin gtam mo lhan bar hgyur /
sa gsum sreg par byed de gañ duhan mī mthon nō /
mya nan hlas pañi nō bos hbar shin hbar bar hgyur /*

jārahi—jālahi—jvālaya.

तुम्हि—This form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nom. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

प्रभु—Voc. singular of—उ bases.

चउधाउ—Four elements. In Buddhism only four elements are recognized :—

चत्वारि महाभूतानि ... कथम् ? पठवीधातु, आपोधातु,
तेजोधातु, वायोधातु, मूर्तरूपं नाम ॥

—अभिधम्मसंगहो, p. 30.

The Buddhists do not recognize आकाश as an element :—

आकासधातु परिच्छेदरूपं नाम ॥

—अभिधम्मसंगहो, p. 30.

उठति—Present tense, third person, singular number.

caāli—caṇḍālī.

Read अवधूइ. Tib. a. ba. dhu. tihi.

avadhūi—avadhūti.

sajja—sajjā.

उहइ—Pass. present tense, third person, singular number.

Read दिस्सइ for दिसइ.

दिस्सइ—Pass. present tense, third person, singular number.

koha--ko-o—ka-wa—ka-va—ka-vi—kapi—ODB., p. 845.

जलति जलति निव्वाणसहस्र—There shines and shines the character of निर्वाण.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई). The last foot is commonly, though not invariably, a spondee.

डाइनि सहजरुइ आनन्दइ

जरण मरण पडिहास न दिस्सइ ।

इ बोह करहु चित्त जिननाहइ

सत्तधाउ उतारहु माइअइ ॥

डाकिनी सहजरूपेणानन्दति, जरण-मरण-प्रतिभासौ न दृश्यते ।

इमं बोधं कुरु चित्त जिननाथस्य सत्त्वधातुमुत्तारय मायायाः ।

डाइनि सहजरुइ^१ आनन्दइ ।
 जरण मरण^२पडिहास न दिसइ ।
 इबोह करहु^३ चित्त जिण^४ ना हइ ।
 सत्तधाउ उतारहु माइअइ ॥

1. N. सहजरुइ.

3. N. कारहु.

2. N. omits it.

4. N. जिन.

than skyes rañ bshin gyis ni mkhañgro
ma rnam's dyañ bar mdzod /
rga ba dañ ni hñhā bar snañ ba ma mthoñ ño /
thugs kyī rgyal ba ngon po gis ni hñi
dag sad par mdzod /
sgyu mas sems can kham's ni bsgral bar mdzod //

NOTES

ḍāṇi—ḍākinī. They are generally represented as five in number :—

- (1) बुद्ध-डाकिनी—holding a wheel.
- (2) वज्र-डाकिनी—holding thunderbolt.
- (3) रत्न-डाकिनी—holding jewel.
- (4) पद्म-डाकिनी—holding lotus.
- (5) कर्म-डाकिनी—holding a sword.

Some add another डाकिनी, called विश्व, holding double thunderbolt.

डाकिनीs correspond to the five female energies of the five Dhyāni—Buddhas. saḥajarūi—saḥajarūai—Inst. singular. Tib. rañ. bshin. gyis This form is shortened due to metre.

आनन्दइ—Present tense, third person, singular number.

paḍihāsa—pratibhāsa.

जरण मरण पडिहास न दिसइ—The appearance of old-age and death is not seen (there).

इ—Acc. singular of the pronoun इदम् in Masc. gender. Cf. इ (—this) in the Maithilī language.

boha—bodha.

करहु—Imperative mood, second person, singular number.

चित्त—Voc. singular.

jinanāhai—jinanāhaha—Gen. singular of जिननाह (—जिननाथ). इ in the place of ह (genitive singular affix), is due to rhyme.

sattadhāu—sattvadhātu—A world of living beings.

माइआइ—Abl. singular of—आ base.

Metre—चौपाई.

XX

बोहि सहावइ सब्भु जनु मोहिअ बालहु अविजिनु ।

जुइनि तत्तु सब्भु सारु जोहि सो नरु वज्जधरु ॥

बोधि-स्वभावे सर्वजनः, मोहितो बालः खलु अविज्ञः ।

योगिनीतत्त्वे सर्वसारे यो हि स नरो वज्रधरः ।

बोहि सहावइ सब्भु जनु, मोहिअबालहु अवि ।

जि जुइनि तत्तु सब्भु सारु, जोहि सो नरु वज्जधरु ॥

1. N. combines अवि with जि in the third pāda.

2. N. वज्जधरु.

skey bo thams cad byan chub ran bshin te /
rmons pañi byis pas ses pa ma yin no /
sens can thams cad rnal 'byor mahi de 'ñid /
mi gan yin paḍe ni rdo rje 'khan //

NOTES

बोहि सहावइ सब्भु जनु—All men have the nature of (acquiring) supreme knowledge (बोधि).

Read—अविजिनु for अवि and जि in the third pāda. The metre, rhyme and the sense require the reading अविजिनु.

avijinu—avijānu—avijānua—avijāna. Pischel§ 118.

juinni—yoginī—The doubling is due to metre.

सब्भु सारु—Which is the essence of all.

naru—nara (man)—Nom. singular.

vajjadharu—vajradhara.

जुइनि तत्तुसो नरु वज्जधरु—That man who stands on the truth of योगिनी which is the essence of all, is regarded as वज्रधर.

Metre—कुसुमितकैतकीहस्त.

तथा समे तयोदश भोजे चतुर्दश कुसुमितकैतकीहस्तः—इन्दोनुशासन ।

XXI

सुणु सुणु तुम्मि भाइनिइ सत्तधाउ सहाइ निमोचनी ।
तुम्मिहु सत्तहु भेउ नाइ वीरहु सब्भहु उत्तारनी ॥

शृणु शृणु त्वं भगिनि हि, सत्त्वधातुस्वभावनिर्मोचनी ।
तव सत्त्वस्य भेदो नास्ति, वीरस्य सर्वस्य उत्तारणी ॥

सुणु सुणु तुम्मि भाइनि । इ ।
सत्तधाउ सहाइनि' मोचनि' ।
तुम्मिहु सत्तह' भेउ नाइ,
वीरहु सब्भ हउ तारनि ॥

1. N. omits इ सत्तधाउ सहाइनि.
2. N. मोचनी. 3. N. सत्तहु.
4. N. omits इ and connects उ with तारनी.

gson cig gson cig¹ srin mo khyod /
sems can khamts kyî ran bshin grol byed ma /
khyed dan sems can rnamts la dbye ba med /
dpal bo thams cad sgrol bor nutzad pa mo //

1 X omits 'gson cig'

NOTES

तुम्मि—Nom. singular of the pronoun of the second person. But really speaking, this form is plural.

भाइनि—Voc. singular. This is long due to metre.

इ—is used here as expletive.

सुणु सुणु तुम्मि भाइनि—Hark, hark, o sister ! hark.

nimocani—nirmocani.

तुम्मिहु—Gen. singular (strictly speaking plural).

सत्तहु—Gen. singular.

bheu—bheda.

nāi—nāhi—nāthi—natthi—nāsti—(na + asti). Dr. S. K. Chatterji in O D B., p. 555, derives नाइ from na + āsīt (na + āsīt—nāhi—nāi) and consequently takes it as a past form (p. 953). But Bengali नाइ is really a

present form, and when preceded by some finite or infinite verbs, a past one ; e. g., *आमीर शेटु ठोका नाथे* (present tense) and *आमि एहे काज करि नाथे* (past tense). The second example, *आमि एहे काज करि नाथे* = *आमि एहे काज करिना आछि ना*—I am not, after doing this work—i. e., I did not do this work. It should also be noted here that Gujarātī ‘nathi’ or ‘nathī’ (= Bengali नाथ) comes from नास्ति.

तुम्हि सत्तहु भेउ नाइ—There is no difference between yourself and the living beings.

वीरह—Gen. singular. A साधक is called *वीर* who attains सिद्धि (success), after sticking to the वासाचार.

सबभह—Gen. singular.

utāran—*uttāraṇ*.

वीरह सबभह उत्तारनी—you are the deliverer of all the *vīras*.

Metre—द्विपदी.

चतुर्मासादिकविंशत्प्रान्तैरङ्घ्रियुग्मैः पुनः ।

एकानि कैरन्तवर्गैश्चैकै द्विपदी विदः ।

—कन्दोत्तमशसन ।

XXII

सूअरओइ जगु मुदिअओ सहज सहाइ तत्तु सरो ।

पुणु संसारह दुःख न हो जि पसु सोइ बुद्ध तु जनो ॥

शू-कारेण जगन्मुदितञ्च, सहजस्वभावतत्त्वं स्मर ।

पुनः संसारस्य दुःखं न भवति, यः पशुः स हि बुद्धस्तु जनः ।

सूअरओइ जगु मुदिअओ, सहज सहाइ तन्तु सरो ।

पुणु संसारह दुःखनहो, जि पसु सोइ बुद्धु जनो ॥

sū yī yī ges byro kun rgyas btab ste /
than skyes ran bshin de kho na n̄id dran par bya /
slar gan hkhor bahi slug bsñal mi hoñ no /
phugs gan yin po sbye bo de rnam sams rgyas so //

NOTES

sū—śū—It symbolizes सूनु.

सुअरओड—Inst. singular.

jagu—jagat—The world.

mudia—mudita.

सहज सहाइ (= सहजधर्म)—The Sahajiyā doctrine.

Read तत्तु for तन्तु which gives no sense.

tattu—tattva—Truth.

सरो (= सर) —Imperative mood, second person, singular number.

संसारह—Gen. singular.

हो—भवति ; cf. अण्यण नाहो अण वि रुद्धो—DKS., p. 112 ; जिस तिस हो गिमरि जाड—DKS., p. 118.

जि—Nom. singular.

pasu—paśu.

तु—an emphatic particle. The emphasizing particle त in Bengali comes from तु. Cf. एहि उ दुम्नावन—SK.

Metre—द्विपदी.

XXIII

जमदूअ जोइ अछहु तुम्मि तइ अजरामरु पावहु पुणिइ ।

मरण न पाइ बोहि अनुत्तओ जुइनि पाप न पुन्नइ जुत्तउ ।

यम-दूतो योगी असि त्वम्, तत्राजरामरं प्राप्स्यसि पुनर्हि ।

मरणं न प्राप्नोति बोधिरनुत्तरः, योगिनी पापेन न पुण्येन युक्ता ॥

जमदूअ^१ जोइ अछहु^२ तुम्मि,

तइ अजरामरु पावहु पुणिइ^३ ।

मरण न पइ बोहि अनुत्तओ,

जुइनि^४ पाप न पुन्नइ जुत्तउ ॥

1. N. ंदूअ. 3. N. पुणीइ.

2. N. अछहुहु. 4. N. जुइनी.

*gāin rje pho na mo yi rnal hbyor ma khyo l bshugs /
de gis slar gan rgas darñ hchi ba med pa hthob /*

*hchi ba sloñ bar byed pañi rnal lhyor ma bla med /
rnal lhyor ma la sdig dan bsod nams ni blañ no //*

NOTES

jama—yama—In Post-Vedic mythology we find that यम is the appointed Judge or Punisher of the deed and for this reason, he is also called धर्मराज or simply धर्म (Law or Justice personified). धर्म, i. e., यम is, in later period identified with धर्म, one of the Buddhist Trinity. So यम-दूत means here धर्म-दूत (i. e., the messenger of धर्म in Buddhism). There is a chapter on यमदूत-संवाद in शून्यपराण of रामाङ्क पवित्र, where यम has been identified with धर्म (one of the Buddhist Trinity). In the same work, we also find the mention of धर्मदूत instead of यमदूत. यम is held in high estimation in the Dharma-cult—a form of Buddhism.

dūa—dūta—The messenger.

taī—tahi—tāhi—tamhi—tamin or from ta-dhi (ta-dhi—tahi—tai), where 'dhi' is an old locative suffix, not found in Sanskrit, but derived from Pāli—dhi (cf. Pāli, सव्वधि=सर्वध) and from Greek —thi.—ODB., p. 745. Cf. तँहि, तँहि (=तव)—AC., 14. 1 ; 28. 1 ; 43. 4 ; 50. 6 ; तँहि (=तव)—SK., p. 306.

पावङ्—Future tense, second person, singular number.

पुणि (पुनर्)—cf. पुनि—GCG., p. 310, 321, 328, 340, 342 ; पुणि—SK., p. 124, 160, 229, 397.

इ—used as expletive.

पाइ—Present tense, third person, singular number ; cf. मर्ये खूथ पाइ—SK., p. 204.

anuttāo—anuttara.

punna—punya.

पुनर्—Inst. singular of—अ base.

Metre—चौपाई.

—o—

XXIV

इन्दिअ बोइसत्तजनु विसजह बुद्धत्त करो ।

कन्द बुद्धसहाइ धरो घातह वजधरुइ धरु ।

बन्धइ आवउगमु न हो अमरह भाइ सभु धरु ।

करुणा जूवइ अच्छसि तो जि जि परउअआर करो ॥

इन्द्रियाणि बोधिसत्त्वजनितानि,
 विषयाणां बुद्धत्वं कुरु ।
 स्कन्धं बुद्ध-स्वभावं धर,
 धातून् वज्रधरेण धर ॥
 बन्धो हि गमागमो न भवति,
 अमरस्य भावं सर्वं धर ।
 करुणा-योगेनासि त्वम्,
 येन येन परोपकारं कुरु ॥

इन्द्रिअ बोइ' सत्तजनु', विसजइ' बुद्धत्त करो ।
 कन्द बुद्ध सहाइ धरो, धातह वज्रधरइ धरु ।
 बधइ आचउगमु, महो, अमरह भाइ सव्भु धरु ।
 करुणा जुवइ अच्छसतो, जिजिपर उआरकरो' ॥

1. A. N. बोइ. 3. N. वीसजइ.
 2. N. सत्तजव. 4. N. उआलकरो.

dhāṇ pa rnamṣ ni byān chab sems dpaṭṭi bskyed /
gul rnamṣ kyī ni saṅs rgyas űid du gyis /
phun po dan ni saṅs rgyas than cig zuns' /
khamṣ rnamṣ rdo rje hēḥin par gan bar byos /
srid par star gan bdog par hgyar ba ma gin no /
thams cad hēhi ba med paṭṭi no bor zuns' /
sān rje yi ni sbyor bas khyod bshugs śin /
gan dan gan gis gshan gyi dogs pa gyis ॥

1. X. zun.

NOTES

इन्द्रिअ (—इन्द्रिय)—Organs of senses. It is used here in the sense of इन्द्रिय ज्ञानानि and though the form is in singular, it conveys the plural sense.

boi—bohi—bodhi.

satta—sattva.

बोधिसत्त्व is a mystic term which means वस्तु (objects). बुद्ध and बोधिसत्त्व are mystic terms and are fully explained in डाकार्णव, पटल XIV :—

कः वृद्धं कः बोधिसत्त्वकं विशेषं नात्र विद्यते
वस्तुबोधनाद् वृद्धोऽहन्तद्वस्तु बोधिसत्त्वकम् ॥

janu—janiu—jania—janita.

visaja—viṣaya.

विसजह—Gen. singular. Really it conveys the plural sense.

करी—Imperative mood, second person, singular number.

इन्द्रिय... — करी—The knowledge of the इन्द्रिय (organs of senses) is generated by बोधिसत्त्व (objects). Attain Buddha-hood about the objects.

kanda—skandha—In the mystic language the five Skandhas represent the five Dhyāni Buddhas. But originally they would mean—(१) रूप 'matter', (२) वेदना 'feelings', (३) संज्ञा 'ideas', (४) संस्कार 'volition' and (५) विज्ञान 'consciousness'. In JS., p. 41, स्कन्ध is explained in its technical sense :—

पञ्चवृद्धस्वभावत्वात् पञ्चस्कन्धा जिनाः स्मृताः ।

sahāi—svabhāva. But in Tib. lhan cig = सह (with).

धरी—Imperative mood, second person, singular number.

धातह—Acc. plural of—उ base.

वज्रधरुह—Inst. singular.

धरु—Imperative mood, second person, singular number.

Read वत्सह for वधह which makes no sense here.

वत्स—Mundane bondage ; attachment to this world.

Read आवउगमु for अवउगमु which gives no sense.

आवउगमु—combination of आवउ (—आ+या—to come) and गमु (going).

आवउगमु = गमागमः—going and coming.

Read न ह्री for मही.

ह्री (= भवति)—Present tense, third person, singular number.

bhāi—bhāva.

Read समु for सम्मु for the sake of metre.

समु—All.

juvai—juaī—Inst. singular of jua(—yoga). Here is व-श्रुति.

Read अक्कसि for अक्कस and also read ती separately.

to—tu—tva—tvam—you. cf.—

চরিতে তো নাসিলি দুই লোকে ॥—SK., p. 56.

ji—jāi—Inst. singular of the pronoun जह. It is shortened due to metre.

Read उअअर for उअर for the sake of metre and this is also the real Prakrit form.

uaāra—upakāra.

Read पर and उअअर together.

परउक्थार = परीपकारः.

Metre—उपदीहक, 13 + 12.

समं द्वादश श्रौतं त्रयोदशोपदीहकः ।

—कन्दोन्नासन ।

XXV

जगइ निमन्त नुदिहि पहु के तुमि सुण पवेसगओ ।

उठहु करुण सभावु महु कामसि महसुह वजधरु ॥

जगति निमन्त्रयेनुदिवसं प्रभुः, कस्त्वं शून्यप्रवेशगतः ।

उत्तिष्ठ करुण-स्वभाव मम, कामयसे महासुखं वज्रधर ॥

जगइ निमन्तनु दिहि पहु,

के तुमि सुण पवेस गओ ।

उठहु करुण सताथु महु,

कामसि महसुह वज्जधरु ॥

nimantḥ bḥaḡ n̄i ma re ver h̄gro n̄gron h̄bod na /
khyod n̄i ci yi phyir na ston pa n̄id du bshug; /
bshens śig bḥaḡ n̄i sn̄in r̄jchi ran̄ bshin te /
ido r̄je h̄l̄cin pa bde chen bḥaḡ ta h̄lod pa mdzod /

NOTES

जगइ—This form is Loc. singular—In the world.

nimanta—nimantañ—nimantañā—nimantrya. Pischel § 594.

nudihi—anudihi—anudiāha—anudivasa.

pahu—prabhu—Nom. singular of—उ base.

के—Who. But in Tib. ci yi phyir.—कथम्. के is a N.B. form.

तुमि (you)—Nom. singular of the pronoun of the second person. This a NR. form.

सुण—शून्य.

उठहु—Imperative mood, second person, singular number.

महु (= मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person.

कामसि—Present tense, third person, singular number.

Read वज्रधर for वज्रधर for the sake of metre.

वज्रधर (= वज्रधर)—Voc. singular.

Metre —अप्सरोविलसितम् , 13 + 13.

पद्मावचतुर्मावलिमावा वा, चतुर्मावद्वयपद्मावो वा,

पद्मावद्वयविमावो वा, यत्र तदप्सरोविलसितम् ।—ऊन्दोनुशासन ।

सुणु सुणु परउआरुगओ जिम पशुलोओ मरन्तओ ।

विअसिअ पम्मु काम महु तिम लोअ सभु सुहन्तओ ॥

शृणु शृणु परोपकारगत, यथा पशुलोको प्रियमाणः ।

विकसितं पद्मं कामयस्व मम तथा लोकं सर्वं सुखयन् ॥

सुणु सुणु पर उआरु गओ,

जिम पशुलोअ^१ मरन्तओ ।

विअसिअ यम्मु^२ काममहु,

तिम लोअ सभु सुहन्तओ ॥

1. N. पशुरोअ. 2. A. पम्मु
N. पमु.

*gson cig gson cig gshan gyi dgos pa nub /
hjiy rten phyugs gan ši ba bshin du hgyur /
bdag gi padma rgyas pa la hlotod nulzod /
de Uar hjiy rten kun bder hgyur bar byos /*

NOTES

uāru—uaāra—upakāra.

परउआरुगओ (= परोपकारगत)—Voc. singular.

जिम—It is a synonym of यथा.

marantao—marantañi—marantaka—Present participle.

viasia—vikasita.

pammu—padma.

काम—Imperative mood, second person, singular number.

महु (= मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person.

तिम—It is a synonym of तथा. Its derivation seems to be from tat+iva—
ta+iva—tiva—तिवँ—tima.

Read सभु for सब्भ for the sake of metre.

सभु (= सर्व)—All.

suhantao—suhantaü—sukhantaka—Present participle.

Metre—अपसरोविलसितम्.

रम रम माइ वज्जहराइ सहजसरूअ न वाचाइ ।

सत्तलोअ परदन्द आइ जिम तुम्मि सुन्न निकज्जअइ ॥

रमस्व रमस्व मयि वज्रधर हि, सहजस्वरूपं न वाच्यम् ।

सत्त्वलोकः परं द्वन्द्वं याति, यथा त्वं शून्यं निष्कार्यम् ॥

रम रम माइ वज्जहराइ,

सहज सरूअ न वाचाइ' ।

सत्त लोअ परदन्द आइ°

जिम तुम्मि सुन्न निकज्जअइ ॥

1. A. N. वाचाइ. 2. A. N. आइ.

*rdo rje hūzin pas bday la rol cig rol /
lhan skyes ran bshin brjod ba med pa thob /
sems can hjiḡ rten gshan ni rmons gyur pas /
ji ltar khyod kyis' ston pa don med hgyur /*

1. X kyi.

NOTES

रम—Imperative mood, second person, singular number.

माइ—Loc. singular of the pronoun of the first person.

māi—māi—mayi—It is long due to metre.

वज्जहरा—Voc. singlar ;—long due to metre.

सहजसरूअ—The Sahajiyā doctrine.

vācāi—vācāi—vācaīa—vācya.

न वाचाइ (= न वाच्य) = अवाच्य—not to be expressed.

पर—supreme.

danda—dvandva—dualistic knowledge.

चाइ (—याति)—Present tense, third person, singular number.

nikajjaaī—nikajjaāia—niṣkārya = niṣkriya—inactive.

Metre—अनङ्गललिता, 15 + 14.

समे चतुर्दश ओजि पञ्चदशानङ्गललिता ।

—कन्दोनुशासन ।

कारनु सब्भ धम्मह तुम्मिइ के अच्छसि सहजसरूअ न गाइ ।

कामह मइ परमाथाइ जिम तुम्मि समलोअइ जाइ ॥

कारणं सर्वधर्मस्य त्वं हि, क-(स्त्वम्) असि सहजस्वरूपं नगम्यम् ।

कामयस्व मां परमार्थेन, यथा त्वं समलोके यासि ॥

कारनु सब्भधम्मह तुम्मिइ',

के अच्छसि सहज सरूअ न गाइ ।

कामह मइ परमाथाइ,

जिम तुम्मि समलोअइ जाई ॥

1. N. तुमिइ. 2. A. N. जाइ.

*khyod ni chos rnamṣ kun gyi byed pa ste /
ci phyir than skyes ran bshin hgro med bshugs /
bulag la mchog gi don gyis hlot pa mizod /
de ltar khyod ni hjiḡ rten rnamṣ hkhun bshud //*

NOTES

के—Who. But in Tib. ci phyir = कथम्, किमथम्.

gāi—gaaī—gavaī—गवई—gamaī—gamaā—gamyā.

न गाइ (—न गम्य)—अगम्य—unintelligible.

मइ (—मयि)—Loc. singular of the pronoun of the first person. But in Sanskrit Acc. singular.

परमाथाइ—Inst. singular.

Read समलोअइ for समलोअह.

समलोअइ—समलोके. समलोक is the world of समाधि where कर्षण and शून्य, or उपाय and प्रज्ञा or वज्र are united.

jai—jāhi—yāsi—Present tense, second person, singular number.

Metre—चार्या (the first of which contains 30, and the second, 27 mātrās).

XXVI

मण्डल चक्र महासुह भाड

द्वादशजोइ पुण न पाउ ।

सबभ विअक सखइण मणहि तु

मण्डलु तहि सुह विजाणउ ॥

मण्डलचक्रं महासुखभावम्, (तत्र) द्वादशयोगी, (तत्र) पुण्यं न पापम् ।
सर्वं वितर्कं स्वरूपेण मन्यस्व त्वम्, मण्डले तत्र सुखं विजानीहि ।

मण्डल चक्र महासुह भाउ, द्वादशजोइ पुण न याउ^१ ।

सबभ^२ विअक सख इण मणहितु, मण्डलु तहि सुह दिण^३ जाउ ॥

1. A. N. पाउ. 2. N. सभ.

3. A. विण. N. वित.

*dkyil hkhor bde ba chen po bsgom par gyis /
rual hbyor bcu gñis bsod nam's sdiḡ med paḥo /
thams cad zag med ran bshin mos par gyis /
dkyil hkhor nan pa de ni bde bar šes par byos /*

NOTES

cakka—cakra.

मण्डल चक्र—The centre of the magic circle.

bhāu—bhāva.

joi—yogi(n).

puṇa—puṇṇa—puṇya.

pāu—pāpa.

viakka—vitarka—Thought.

सखइण—Inst. singular.

मणहि—Imperative mood, second person, singular number.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.

tu—tva—tvam—you.

तद्धि—तव.

Read विजाणउ for दिण जाउ which gives no sense.

विजाणउ—Imperative mood, second person, singular number.

Metre—मन्मथविलसितम्, 16 + 14.

समे चतुर्दश ओजि षोडश मन्मथविलसितम् ।—कन्दोनुशासन ।

इन्दिय भन्ति महासुह मन्नसि
ता खनि पर ण अपान सजाउ ।
विविहरूअ जि करहु पहन्त
तिहुजण मण्डल चक्क फुरन्त ॥

ईन्द्रियभ्रान्तिं महासुखं मन्यसे, तत् क्षणं परस्य नात्मनः स्वभावः ।
विविधरूपं यस्य कुरु प्रघ्नन् त्रिभुवने मण्डलचक्रं स्फुरत् ॥

इन्दिय भन्ति* महासुह मन्नसि भाखनि* परण अपाण सजाउ ।

विविहरूअ जिकरहु पहन्त तिहुजण* मण्डल चक्क फुरन्त ॥

1. N. भवन्ति.	3. N. तिहुजण.
2. N. भाषणि.	4. N. फुरन्तो.

*dbaṇ po ḥkhrul ba bde ba chen poḥi mos pa gyis /
skad cig de la raṇ daṇ gshan gyi no bo med /
gaṇ gi rnam pa sna tshogs gzugs chen gyis /
sa gsum du ni dkyil ḥkhor ḥkhor lo spo bar byos //*

NOTES

bhanti—bhrānti.

मन्नसि (=मन्यसे)—Present tense, second person, singular number.

Read ता खनि for भाखनि which gives no sense.

ता—Nom. singular of the pronoun तद् in neuter gender.

khani—kṣaṇa. Tib. skad cig.

apāṇa—appaṇa—ātmana(h). Cf. अपण अज्जेन नविमो—SK., p. 129.

sajāu—sayāu—saū—sahāu—svabhāva.

ji—jāi—jahi—jaha—Gen. singular of the pronoun यद्.

करहु—Imperative mood, second person, singular number.

पहन्त—Present participle (प्र - हन् + the suffix अन्).

tihujāṇa—tihuyāṇa—tihuāṇa—tribhuvana.

फुरन्त—present participle.

Metre—चोपाई.

XXVII

परमान्दि जगु महसुह भाइ ।
 विहरहु जुइणि चक्कु सहाइ ॥
 अरि रि रि मोहपशुलोअ न जाइ ।
 सहज सुन्दरि लइ महसुह ठाइ ॥
 तिहुवण सयलह जन बुद्ध सहाइ ।
 करुणा जुवइ रमहु सहाइ ॥
 अरि जि तुमि परमाथु न भावहु ।
 ते तुमि सहि बुद्धत्त न पावहु ॥ अरि ॥ ० ॥
 अन्तर बहु जि अभिन्नहु जानहु ।
 लोअहु सबूभहु उत्तारणु परहु ॥ अरि ॥ ० ॥

परमानन्दं जगत् महासुखभावम् ।
 विहर योगिनीचक्रस्वभावे ।
 अरि रि रि मोहपशुलोको न याति ।
 सहज-सुन्दरीं गृहीत्वा महासुखे तिष्ठति ।
 त्रिभुवने सकलो हि जनो बुद्धस्वभावः ।
 करुणा-युवत्या रमस्व स्वभावे ।
 अरि यस्त्वं परमार्थं न भावयसि ।
 तत् त्वं स हि बुद्धत्वं न प्राप्स्यसि ॥ अरि ॥ ० ॥
 अन्तर्बहिरेवाभिन्नं हि जानीहि ।
 लोकस्य सर्वस्य उत्तारणं पारयसि ॥ अरि ॥ ० ॥

परमान्दि जगु महसुह भाइ,
 विहरहु जुइणि^१ चक्कु सहाइ ।
 अरिरिरि मोहपशुलोअ न जाइ,
 सहज सुन्दरि^२ लइ महसुह ठाइ ॥
 तिहुवण^३ सयलह जन बुद्ध सहाइ,
 करुणा जुवइ रसहु^४ सहाइ ।
 आराज तुमि परमाथु न भावहु,
 ते^५ तुमि सहि बुद्धतु न वाचहु^६ अरि^७ ॥ ० ॥
 अन्त^८ बहुजिअ भिन्नहु जानहु,
 लोअहु सब्भट्ट^९ उत्तरणु^{१०} पुरहु । अरि^{११} ॥ ० ॥

1. N. जुइनि.	7. N. omits it.
2. N. सुन्दरी.	8. A. N. अन्तर.
3. N. तिहुवन.	9. A. सब्भट्ट.
4. A. N. रसहु.	N. सर्वहु.
5. N. ति.	10. A. N. उत्तरणु.
6. A. N. पावहु.	11. N. omits it.

hyro ba kun ni mchog tu dgah bāhi rañ bshin te /
rnañ hbyor ma yi hkhor lohi rañ bshin du gnas kyis /
a re re re gti may phyugs kyis mi śes so /
than skyes mdzes ma blaḍs nas bde ba che la gnas /
sa gsum ma lus hyro ba sañs rgyas kyī rañ bshin /
śñin rjeñi gshon na ma dan than cig rol bor byos /
a re / gañ gis don dam la ni ma bsgoms pas /
de yi sañs rgyas ñil¹ ni thob pa ma yin no / la re /
nan dan phyi ni dbye ba med par śes par gyis /
hjiḡ rten thams cañ bsgral bar nus pañho / a re //

1. X ñin.

NOTES

paramāndi—paramānanda—It is shortened due to metre.
 jagu—jagat.

bhāi—bhāu—bhāva.

विहरहु—Imperative mood, second person, singular number.

अरि—a vocative particle.

रि—a vocative particle.

jāi—yāti = जानाति (knows).

सहज सुन्दरि—Here सहज (i. e., the Sahajiyā doctrine) is compared to a beautiful lady (सुन्दरी).

लइ (= गृहीत्वा 'having taken')—This is a gerundial form. NB. नरेश, —ODB., pp. 1044-1045. Cf. नरेश—SK., p. 264, 322.

ठाइ (= तिष्ठति)—Present tense, third person, singular number.

मोहपयुलीच सहसुह ठाइ—सहज-सुन्दरीं गृहीत्वा साधको महामन्त्रं तिष्ठतीति महापयु-
लीको न जानाति ।

juvai—yuvati—A young lady.

करुणा जुवइ—Here करुणा (Compassion) is compared to a young lady.

रसहु—Imperative mood, second person, singular number.

तुमि (you)—It is a NB. form.

paramāthu—pāramattha—paramārtha.

Read बुद्धत्त for बुद्धतु which makes no sense.

बुद्धत्त (—बुद्धत्व)—Buddhahood.

पावहु—(will attain)—Future tense, second person, singular number.

अरि—It is the refrain of the song.

अन्तर (—अन्तर्)—inside.

बह (—बहिर्)—outside.

ji—jeva—eva. Pischel§ 150 and 336.

उत्तारण परहु—you can deliver.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई).

XXVIII

केवल सहजसहाउ रि दिसइ
नमहु सुरासुर तिहुयण नाहइ
इन्दिय लोअ ण जानइ कोइ
परम महासुह पूजहु गाहइ ॥

केवलं सहजस्वभावो रि दिश्यते, नम सुरासुरत्रिभुवननाथं हि ।
इन्द्रियलोको न जानाति कुत्र परममहासुखं पूजय गाथया ॥

केवल सहजसहाउ रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहुयण^१ नाहइ ।
इन्दिय लोअ ण^२ जानइ कोइ परम महासुह पूजहु गाहइ ॥

1. N. तिहुयन. 2. N. न

kye lhan cig skyes pañi ran bshin geig pur bstan /
lha dan lha min sa gsum myon pa¹ la phyag tshol /
dban po dan ni hjiig rten pa gis mi ses te /
mchog tu bde ba chen pañi gla gis mchod par gyis /

1. N. hjioms pa.

NOTES

केवल—only.

सहजसहाउ (—सहजस्वभाव) = सहजधर्म—The Sahajiyā doctrine.

रि—a vocative particle.

दिसइ—Phonological descendant of pass. दिश्यते.

नमहु—Imperative mood, second person, singular number.

nāha—nātha.

koi—kaī—kahi—ka—dhi (—कुत्र) 'dhi' is a locative suffix.

इन्दिय लोअ ण जानइ कोइ—कुत्र स सुरासुरत्रिभुवननाथो वर्तते—इति इन्द्रियलोको न जानाति ।

पूजहु—Imperative mood, second person, singular number.

गाहइ (—गाथया)—Inst. singular.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई).

सम्भ कम्म जिम भावह रूइ

भव निव्वाण न दिसइ कोइ ।

माइमोहइ अच्छसि नाइ

सत्तउ धान ज नासइ कोइ ॥

सर्वकर्म यथा भावस्य रूपम्, भवो निर्वाणं न दृश्यते कुत्र ।
मायामोहेनासि नाभौ, सत्त्वकयानमद्य नाशयति कुत्र ॥

सम्भ कम्म जिम भावइ रूइ भव निर्माण^१ न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अक्खसि नाइ सत्तउ यान ज नासइ कोइ ॥ ॥

I. N. निर्वाण.

gañ shig las thams cad pañi gzugs bsgom par byas /
srid dan nya nan hūlas par ston pa ga la ci /
sgyu ma gti mug gis ni ri mor gnas /
sems can theg pa da dan ñams par ga la byed //

NOTES

sambha—samba—savva—sarva—When the conjunct is simplified, the preceding syllable gets an अनुस्वार as a compensation ; cf. वंक (—वक्) ; दंसण (—दर्शन) ; etc.

जिम—It is a synonym of यथा. But Tib. differs.

Read भावह for भावइ.

भावह—Gen. singular.

Read निव्वाण for निर्माण which makes no sense here.

nivvāṇa—nirvāṇa.

दिसइ—Phonological descendant of Pass. दृश्यते.

कोइ—कुच.

māi—māyā.

माइमोहइ—Inst. singular.

nāi—nāhi—nābhi—It is used here in a locative (singular) sense.

sattaü—sattvaka.

सत्तउ यान—सत्त्वयान or बोधि-सत्त्वयान i. e., the Mahāyāna. The Mahāyāna is called सत्त्वयान or बोधि-सत्त्वयान as every staunch follower of the Mahāyāna is a बोधिसत्त्व.

ja—aja (āja)—ajja—adya.

Metre—चोपाई.

Bibliography of References

[The order is that of the English Alphabet. The letters inside the parentheses represent the abbreviated forms used in the references.]

Abhidhammatthasamgaho—1st Edition, Vikrama Samvat 1979.

Advayavajrasamgraha (AS.)—Edited by Mm. Dr. H. P. Śāstri, 1927.

Āścaryacaryācaya (AC.) i. e., Caryācaryaviniścaya—Edited by H. P. Śāstri, B.S. 1323.

Bhadrabāhucaritra.

Buddhist Iconography (BI.)—By Benoytosh Bhattacharyya, M. A., 1924.

Central Conception of Buddhism and the Meaning of the word 'Dharma' (CCB.)—By Th. Stecherbatsky, Ph. D., 1923.

Conception of Buddhist Nirvāṇa (CBN.)—By Th. Stecherbatsky, Ph. D., 1927.

Chāndogya Upanishad.

Chāndonuśāsana of Hemcandra.

Cittaviśuddhiprakaraṇa.

Ḍākārṇava (DA.).

Deśināmanālā of Hemcandra—Edited by Muralydhar Banerjee, M. A., 1931.

Dohakoṣa of Sarojavajra (DKS.)—Edited by H. P. Śāstri, B.S. 1323.

Dohakoṣa of Kṛṣṇācārya (DKK.)—Edited by H. P. Śāstri, B.S. 1323.

Gauḍian Grammar—By R. Hoernle.

Gods of Northern Buddhism (GNB.)—By A. Getty, 1914.

Gopīcandrer Gān (GCG.)—Edited by Dineshchandra Sen and Basantarañjana Rāya, 1922.

Gorakṣa-vijaya (GV.)—Edited by Munshi Abdul Karim, Sāhityaviśārada, B.S. 1324.

Grammatic Der Prakrit—Sprachen (Pischel)—By R. Pischel.
1900.

Guhyasamājantra (GST.)—Edited by B. Bhattacharyya,
M. A., Ph. D., 1931.

Hemcandra's Prakrit Grammar (Hc. Gr.).

Indo-Iranian Phonology (IIP.)—by L. H. Gray, Ph.D., 1902.

Jñānasiddhi (JS.)—Edited by B. Bhattacharyya, M. A.,
Ph. D., 1929.

Madhyamakavṛtti of Nāgārjuna.

Manasāmaṅgal of Vijaya Gupta—Edited by Pyarimohan
Dasgupta, B.S. 1318.

Origin and Development of the Bengali Language (ODB.)—
By Suniti Kumar Chatterji, M. A., D. Lit., 1926.

Padakalpataru—Edited by Satishchandra Roy, M. A., B.S.
1325.

Pāṇi-sadda-maharṇavo—By Pandit Hargovind Das T. Sheth,
Nyaya-Vyakarana-tirtha. 1st Edition.

Post-Caitanya Sahajiyā Cult (PCS.)—By Manindramohan
Bose, M. A., 1930.

Prajñopāyavinīśayasiddhi (PS.)—Edited by B. Bhatta-
charyya, M. A., Ph. D. 1929.

Prākṛta-Paiṅgala (PP.).

Sādhana-mālā (SM.)—Edited by B. Bhattacharyya, 1925.

Ṣaḍbhāṣācandrikā of Lakṣidhara (SBC)—Edited by K. P.
Trivedi, B. A., Bombay. 1916.

Śrīkṛṣṇakīrtana (SK.)—Edited by Basantarañjana Rāya,
B.S. 1323.

Śūnyapurāṇa (SP.)—Edited by Charuchandra Banerjee.

Sarvadarśanasamgraha.

Vidyāpati—Edited by Nagendranath Gupta, B.S. 1316.

Vajradhātatantra.

Abbreviations

IA.=Indo-Aryan.

MB.=Middle Bengali.

MIA.=Middle Indo-Aryan.

NB.=New Bengali.

NIA.=New Indo-Aryan.

OB.=Old Bengali.

Pkt.=Prakrit.

Skt.=Sanskrit.

X.=Xylograph.

ERRATA

Page	Line	For	Read
2	9	papañcagau	papañcagaü.
6	9	सज्ज	सिज्ज.
9	13	re	ge.
9	27	Saṣi	saṣi.
13	14	Tibetae	Tibetan.
25	10	juttai	juttaü.
27	4	कर्मम्	कर्मन्.
28	21	य as initially	य as ज initially.
29	6	योगिनीमन्त्रः	योगिनीमन्त्रः.
30	26	मिन्न	मिन्न
34	3	vunathāio	viinathāio.
37	17	year	ear.
45	7	rūs	rūo.
45	22	rutthai	rutthai.
71	9	इह	इह.
122	23	बद्धो	बुद्धो.

INDEX

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
अ (अ)	—२७, ३२, ४९, ६१, ७०, ८४, ८७, ९२, ११४, ११९	अच्छइ (असि)	१२३
अ (आ)	—७०, ८९, ९४, ९५	अच्छसि (असि)	१, १२३, १३८, १४४
अ (च)	१४, ३२, ६४, ६७, ६९, ७९, ९७, १०७, ११५	अज्ञान (अज्ञान)	३२, ५९, ९५
—आर (—कार)	२५, ३६, ६१, ६३, ६७, ७५, ७७, ८०	अज्ञानु (अज्ञान)	८७
—आह (—कार)	६१, ७९	अजु (अद्य)	१२३
—आल (—कार)	४७	अट्ट (अष्ट)	४५
—कर (आ-कार)	३६	अट्टअ (अष्टम)	४१
अरुधोअनु (अवरोधन)	७३	अण्ट (अन्त)	१६
अइनन्त (अनन्त)	१०९	अतिसरुव (अतिस्वरूप)	३२
अओ (अत्र)	३	अत्थ (अस्त)	५
अओर (ए-कार)	४२	अत्थु (अर्थ)	५३
अं (अम्)	६९, ९२, १११	अध (अधस्)	१६
अंभर (अम्बर)	५९	अध (अर्द्ध)	१०४
अंसर (अं-स्वर)	७५, ९५	अधगुण (अधोगुण)	७
अकसु (आकाश)	६४	अधते (अद्धते)	१०७
अकु (एक)	१०९	अधम्म (अधर्म)	८६
अकखजु (अक्षय)	६१	अधम्म (अधर्म)	५९
अकखर (अक्षर)	६६, १००, १०७, १०९	अधवह (ध्वंस)	४२
अकखरु (अक्षर)	१९, २२, ३७, ४५, ६७, ८०	अधवहराओ (ध्वंसराज)	४२
अग्ग (अग्र)	८५, १००	अन (अन्य)	३९
अग्गि (अग्नि)	२५, ४२, ६७	अनन्तु (अनन्त)	८९
—जाल (—ज्वाला)	७७	अनुअत्ति (अनुत्पत्ति)	९५
अचलउअ (अचलक)	३९	अन्त (अन्त)	१०, ७५, ८४
		अन्तठ (अन्तःस्थ)	६४
		अन्तर (अन्तर)	१४१
		अन्न (अन्य)	९३

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
अनाह (अनाहत)	१४	आ-आर (-कार)	१०
अनाह (अनाश)	३२	आह (आदि)	१९, ३९
अन्य (जन्य)	७	आह (याति)	१३७
अपठ (अप्य)	३६	आठह (आस्थित)	३९
अपमाण (अप्रमाण)	३२	आनन्दह (आनन्दति)	१२६
अपहअहानु (अपान)	८२	आभरण (आभरण)	१०
अपान (आत्मनः)	१४०	आभरन्न (आभरण)	५३
अप्राणह (प्राणैः)	१०५	आराह (आराधित)	१२३
अबोअनि (अबोधन)	७१	आलु (जाल)	७९
अभाह (अभाव)	८६	आवह (आयाति)	५
अभाव (अभाव)	३	आवहह (आवहति)	६१
अभिण्ण (अभिन्न)	६४	आसअनु (आसन)	८२
अभिन्न (अभिन्न)	६९, १४१	आसण (आसन)	११३
अभिन्नु (अभिन्न)	२९	आसन (आसन)	५३
अमर (अमर)	८०	आहन (आसन)	५८, १०४, १०५
अवहओ (अवधूत)	३२	आहनु (आसन)	५६, ६४
अवधूह (अवधूती)	१२५	आहरण (आभरण)	६६
अविज्जिनु (अविज्ञ)	१२८	आहु (अथवा)	१०
अविडव (खेद)	८४	ह (ह)	२२, २५, २७, ३२, ४४, ४७, ४९, ५३, ५४, ६४, ७७, ७९, ८०, ९७, १०८
अरि (अरि)	१४१	—आर (-कार)	४५, ४७
अलग्ग (अलग्न)	७५	—ओआरु (-कार)	५९
असर (अ-स्वर)	७७, ८२	—जुत (-युक्त)	५१
असर (आ-स्वर)	३९	—सर (-स्वर)	२७, ३२, ३९, ४२, ८६, ८९, ११९
असर (असर)	५, ३७, १२२, १४३	ह (हि)	३, ७, १२, १४, १६, १९, ३४, ३६, ३७, ३९, ४१, ४४, ४७, ४९, ५३, ५८, ६१, ६३, ६४, ६७, ६९, ७०, ७१, ७३, ७४, ७५, ७७
असस् (अत्य)	८९		
अह (अदः)	२९		
अहआरु (अहङ्कार)	५४		
अहकारु (अहङ्कार)	७४		
अहनग (अहनक)	७०		
आ (आ)	८२		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
इ (हि)	७९, ८०, ८२, ८४, ८६, ८७, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, ९९, १००, १०८, १११, ११९, १२१, १२३, १२९, १३७, १३८, १४३	उत्तारअ (उत्तारक)	१
इ (इमम्)	१२६	उत्तारनी (उत्तारणी)	१२९
इअ (इति)	६६, ७३, १११, ११४	उत्तारहु (उत्तारय)	१२६
इअम् (इदम्)	१०	उति (द्युति)	१६
इइ (इति)	५४, ६९, ७९	उत्तारणु (उत्तारण)	१४१
इउ (इति)	१६	उदरए (उदरे)	११४
इकलु (एकल)	६६	उदइ (उदयति)	९९
इकलु (एकल)	६६	उद्वेअ (उद्वेग)	८४
इकु (एक)	७०, १००	उद्वेवण (उद्वेपन)	११३
इच्छइ (इत्यादि)	९७	उघ (ऊर्ध्व)	१६
इन्द्रिय (इन्द्रिय)	१२१, १४०, १४३	उपत्तइ (उत्पातयति)	८२
इन्द्रिजइउ (इन्द्रियक)	९२	उपसमहरउइ (उपसमाहार्य)	१११
इवर (इतर)	७	उपकम्म (उपकर्म)	९९
इसान (ईशान)	७७	उसइअ (भूषित)	४९, ६३, ७७, ९०, १११
इह (इह)	३	उसहाम (उपम)	५८
उ (उ)	८२	उसिअ (भूषित)	४५, ९०
—सर (-स्वर)	१४	ऊ (ऊ)	१११
उ (च)	८०, ९७, ११७, ११९, १२०	—आर (-कार)	३४
उअत्ति (उत्पत्ति)	४९, ७०, ९७, १००, १११, ११४, ११५	—सर (-स्वर)	१११
उआर (उ-कार)	८७	ऊसइअ (भूषित)	८७
उआरइ (उच्चारयति)	६१	ऊसइउ (भूषयितृ)	८७
उकय (प्रसरण)	८४	ऊसिअ (भूषित)	४१
उखित (उत्क्षिप्त)	७१	ए (ए)	३९, ४१, ५४, ६४, ६९, ८४
उज्जल (उज्ज्वल)	५६	—आर (-कार)	३२, ३६, ४२, ५३, ६६, ७३
उठओ (उत्तिष्ठतु)	७	—आर भरण (-काराभरण)	४२
उठति (उत्तिष्ठति)	१२५	—आरु (-कार)	३७
		एअ (एवम्)	६६
		एअं (एवम्)	३७, ५१, ७४, ८७, ९७, १०४, १०८, १११, ११५, ११८, १२०
		एओ (एवम्)	११९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
एक (एक)	१११	कज (कार्य)	१०२
एकुक्षर (एकाक्षर)	९२	कजु (कार्या)	१२२
एब्भं (एवम्)	९२	कण्णु (कर्ण)	९९
एसर (ए-स्वर)	२९	कण्हाहरण (कर्णाभरण)	७३
एभ (एव)	२७	कन्न (कर्ण)	२५, २९, ५१, ५३, ८४
ओ (ओ)	६३	कन्नाहरण (कर्णाभरण)	६९, ८४
—आर (-कार)	४४	कपहल (कपाल)	४५
—कर (कार)	२९	कम (कर्म)	२५, १०५
—सर (-स्वर)	१९	कमन्त (कामयमान)	१
ओ (च)	३४, ३७, ३९, ४१, ४७, ४९, ५१, ५३, ५४, ५८, ५९, ६१, ६३, ६४, ७०, ७१, ७४, ७५, ७७, ७९, ८०, ८४, ८६, ८७, ८९, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, १०४, १०५, १११, ११४, ११८	कम्म (कर्म)	२२, ३७, ४७, ७४, ९७, ९९, ११५, ११८, १४४
ओअत्ति (उत्पत्ति)	८०	कम्मु (कर्म)	९७
ओइ (बोधि)	८२	करओ (क-र-अ)	४५
ओज्जओ (ओजोजात)	६१	करइ (करोति)	११८
ओतारण (उत्तारण)	२५	काहु (कुह)	१२६, १४०
ओसइअ (भूषित)	८६	कराइनी (करालिनी)	९९
ओसण (भूषण)	११३	करुणा (कर्षणा)	१२२, १४१
ओसन्न (भूषण)	११९	कल (कला)	१२
ओसिअ (भूषित)	४४, ४७, ५४	कलरइ (कलार्द्ध)	१४
ओष् (अन्न)	३	कलवुइ (कारयति)	७३
क (क)	४७, ६४, ७१, ७५, ८९	कलाधर (कलार्द्ध)	१०
—पुव (-पूर्व)	२९	कषण (कर्षण)	४४
—मज्ठइअ (-मध्यस्थित)	६३, ७९, ७५	कहणदेश (कर्णदेश)	१४
—वग्ग (-वर्ग)	७५	कहन (कर्ण)	३६
कअओ (कथित)	१२०	कहन्न (कर्ण)	१०
कक्क (कङ्काल)	४१	कहला (कला)	१०
		का (का)	७१
		काअन्त (कायान्त)	१०७
		काइमओ (कामक)	६३
		काज (कार्य)	१९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
कामह (कामयत्न)	१३८	गहन (गगन)	९२
कारण (कारण)	२७, ८०	गज (गज)	११४
कारणु (कारण)	२२, २९, १३८	गलजन्त (गलपर्यन्त)	७
किअ (कृत)	७९	गह (ग्रस)	११४
कुण्ड (कुण्ड)	४२	गहइ (गृहीत्वा)	४५
कुम्म (कुम्भ)	९७	गहइअ (गृहीत)	२२, ४७, ५४, ५८, ७५, ७७, ८६
के (कः)	१२३, १३८	गहइओ (गृहीत)	३६
केवल (केवल)	१४३	गहन (ग्रहन)	१६
कोइ (कुत्र)	१४३, १४४	गहन्तइ (गृह्णाति)	५१
कोटइ (कोटि)	१११	गहिअ (गृहीत)	४५, ४९
कोवि (कुत्रापि)	९४	गहिअइअभं (ग्रहीतव्य)	२५
कोह (क्रोध)	१०७	गहुअओ (गृहीत्वा)	१२१
कोह (कोऽपि)	१२५	गाहइ (गाथया)	१४३
क्कप्पइ (कल्प्यते)	५४	गिओ (गत)	५
क्रमइअ (क्रमिक)	८४	गिकर (गि-कार)	६३
क्रमम (आक्रम)	९७	गुइहइअ (गृह्यक)	१०५
क्रो (क्रो)	९७	गुण (गुण)	९२, १०९
ख (ख)	१०५	—नाहो (—नाथ)	३९
खअ (खः)	११४	गुरवो (गुरवः)	५६
खण्डिन्दु (खण्डेन्दु)	१११, ११३, ११९	ग्रं (ग्रम्)	१०७
खण्डेन्दु (खण्डेन्दु)	१०८	घान (घ्राण)	१०४
खनि (क्षणम्)	१४०	वानु (घ्राण)	१००
खहन्तइ (क्षयति)	४७	च (च)	२२, ३७, ५४, ७३
खुइउ (क्षुद्रक)	९०	—वव (—वर्ग)	५६
खेअ (खेद)	७१	चअनइ (चतुरानन्द)	४४
ग (गः)	११४	चआलि (चण्डाली)	१२५
गअन (गगन)	६६	चउ (चतुर्)	५१, ९७, १०९
गइ (गत)	५	चउओइश (चतुर्दश)	८७
गइअ (गमित)	९५	चउट्ठीअ (चतुर्थ्य)	११८
गइओ (गृहीत)	४७		

शब्दाः	पन्नाङ्काः	शब्दाः	पन्नाङ्काः
चउत्थ (चतुर्थ)	१२, ३४, ४१, ५६, ७७, ८९, १०८	छयपद (षट्पद)	३७
चउत्थु (चतुर्थ)	३४	छेत्तु (छेत्तृ)	९७
चउधाउ (चतुर्धातु)	६७, १२५	ज (ज)	३२, ५४, ५९
चउपइ (चतुष्पदी)	९७	—आर (—कार)	२७
चउय (चतुर्थ)	५३	—बीओ (—बीज)	५६
चउरइ (चत्वारि)	१११	—वर्गाहन्त (—वर्गस्यान्त)	३२
चउसरगिह (चतुर्थस्वरग्रह)	१४	ज (य)	२२, २७, ३७, १२८
चक्र (चक्र)	९९, १३९, १४०	ज (अद्य)	१४४
चक्रवन्तु (चक्रवान्)	५४	जअभ (जात)	१११
चक्रकु (चक्र)	२२, ३७, ६६, ९७, १००, १४१	जइ (जयी)	९९
चक्षु (चक्षुस्)	१०२	जइ (यत्र)	५
चण्डाचइ (चण्डाचति)	१६	जइअ (यदा)	९७
चतुत्थ (चतुर्थ)	१९	जग (जगत्)	९९
चन्दभिन्न (चन्द्रबिन्दु)	१४	जगु (जगत्)	१४१
चन्दभिहिना (चन्द्रबिन्दुना)	१४	जटइअ (जटित)	६४
चम्मादि (चर्मादि)	१०९	जन (जन)	१४१
चलइ (चलति)	७७	जनइ (जनयति)	७
चहाइ (स्वभाव)	५९	जनभोम (ज्ञानभूमन्)	११५
चित्त (चित्त)	१, १२६	जनु (जन)	१२८
चिन्न (चिह्न)	८२	जनु (जनुस्)	१०४
चिलिए (विलिते)	१०४	जमधि (यमादि)	१०७
चे (चे)	९५	जरण (जरण)	१२६
छ (छ)	९५	जलइत (ज्वलित)	१०२
छ (षट्)	१०९	जलति (ज्वलति)	१२५
छट्ट (षष्ठ)	२७	जव (जात)	१६
छडइ (छर्दय)	१२१	जवर (ज्वर)	४२
छय (षट्)	९०	जइअ (यथा)	५४
छयगइ (षड्गति)	२२	जइलेओ (जलित)	२२
		जहव (द्योतस्व)	१६
		जाइ (याति)	१४१

शब्दाः	पन्नाङ्काः	शब्दाः	पन्नाङ्काः
जाइ (यासि)	१३८	जुअ (योग)	५८
जान (ज्ञान)	२५, २९, ३२, ४९, ५४, ८४, ११८	जुअन (योगिनी)	६६
—कखर (ज्ञानाक्षर)	१६	जुअनि (योगिनी)	७
जान (ज्ञानी)	७४	जुइ (युत)	६९
जान (यान)	५६	जुइ (योगि)	७४
जानइ (जानाति)	१४३	जुइन (योगिनी)	५४, ५६
जानहु (जानीहि)	१४१	जुइणि (योगिनी)	७१, १०७, १४१
जानु (ज्ञान)	६३, ८७, ९४	जुइनि (योगिनी)	६९, ८७, ९०, ११३
जायनि (यापन)	९०	जुइन्नि (योगिनी)	१२८
जारहि (ज्वालय)	१२५	जुगइ (योगी)	६१
जारुओ (ज्वालयतु)	१४	जुगइ (योग्य)	८४
जाल (जल)	२२	जुओ (योग)	८९
जालनपु (ज्वालनीय)	८६	जुओ (योग)	८९
जालइ (ज्वालय)	१६	जुत (युक्त)	७, १४, १९, २२, २५, २७, २९, ३२, ३४, ३६, ३९, ४२, ६४, ७०, ७९, ८०, ८९, ११९
जालइ (ज्वाला)	१०२	जुन (योनि)	४२
जालु (जाल)	११३	जुन्न (योगिनी)	२७
जाव (यावत्)	७	जुव (युग)	५१
जावनि (यापन)	८९	जुव (युक्त)	४१, ४७
जि (एव)	१४१	जुवइ (युवत्या)	१४१
जि (यः)	१४१	जुवण (योगिनी)	६४, ९४
जि (येन)	१२३	जुवन (योगिनी)	१९, ३७, ५३, ५८
जि (यस्य)	१४०	—तत्त (—तत्त्व)	४१
जिअम्मु (जिह्वा)	३९	—विन्दइक (—वृन्दक)	४५
जिननाह (जिननाथ)	१२६	जुवणि (योगिनी)	४५
जिम (यथा)	१३७, १३८, १४४	जुवनि (योगिनी)	६१, ९०, १११
जिम्म (यथा)	१, २५, १२२	जुविनि (योगिनी)	१९, २७
जिह्वा (जिह्वा)	३९	जुवंजिन (योगिनीजन)	७५
जीवण (जीवन)	१०	जुवविन्द (योगिनीवृन्द)	१९
जुअ (युक्त)	४९		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
जुहओ (यथा)	७	ण (ण)	८४, ९२
जो (यः)	१२८	ण (न)	१, ३, ७१, ९०, १४०, १४३
जोअण (योगिनी)	३९	णट्ठ (नष्ट)	७४
जोइ (योगि)	१२	णि-आर (णि-कार)	४५
जोइ (योगी)	१३९	णिगगउ (निग्रह)	९२
जोइनि (योगिनी)	५९	त (त)	१९, ३४, ४१, ४२, ४५, ४९, ५३, ५८, ६७, ६९, ७७, ८२, ९५
जोग (योग)	६७	—आर (—कार)	८९
जोवइ (योगी)	८६	—क्खरु (—अक्षर)	३२
जोवु (योग)	५६	—मन्त (—मन्त्र)	५८, ८०
ज्जठिअ (मध्यस्थित)	४५	—वग्ग (—वर्ग)	८९
ट (ट)	७५, ११९, १२०	—हन्त (—स्यान्त)	४२, ४५, ४७, ७१, ८०, ८६
—अर (—कार)	११३	तत्त (तत्त्व)	४५, ६१, ७४, ७५, ८७
—हन्त (—स्यान्त)	४४, ५१, ७०, ७७	—गिअर (—केतर)	६३
टहर (दहर)	१६	—बीओ (बीज)	११३
ट्ठइअ (स्थित)	५१	तत्तु (तत्त्व)	९०, १२८
ट्ठइओ (स्थित)	८२, १२०	तथ (तथा)	७१, १११
ट्ठिअ (स्थित)	७१	तथअ (तथता)	१०९
ठइअ (स्थित)	१०, ५६, ४१	—गह (—ग्रह)	७९
ठइओ (स्थित)	१०, २७	तथत (तथता)	२२
ठाइ (तिष्ठति)	१४१	तथा (तथा)	९०
ठिअ (स्थित)	३९, ४२, ९०	तयइसइ (त्रयस्त्रिंशत्)	८४
ठिइ (स्थिति)	१९	तरहवइ (तारयति)	५८
ठिइओ (स्थित)	४२	तसु (तस्य)	१९, ३७, ६६
ठिओ (स्थित)	४१	तस्स (तस्य)	६७, ७५, ८९
डहइ (दहते)	१२५	तह (तस्य)	५३
डाइ (डाकिनी)	१०८	तहि (तत्र)	१३९
डाइणि (डाकिनी)	७३	ता (तत्)	१४०
डाइन (डाकिनी)	१००	ताइ (तत्र)	५
डाइनि (डाकिनी)	११५, १२६		
डाइनी (डाकिनी)	११७		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
आवणि (तायिणी)	२५	तुम्म (त्वम्)	१, १२२, १२३
ति (ति)	९९	तुम्मि (त्वम्)	१२५, १२९, १३७, १३८
तिअ (तृतीय)	८९	तुम्मिहु (तव)	१२९
तिइज (तृतीय)	२२, ५६	ते (तत्)	१४१
तिकन (त्रिकोण)	४७	तेह (तादृश)	५६
तिजसइ (तेजसे)	१०२	तैलोअ (त्रैलोक्य)	११४
तिण्णो (तृतीय)	५८	त्तासनइ (त्रासनि)	११८
तिथउ (तीर्थक)	८९	त्थिअ (स्थित)	५३
तिन्न (तृतीय)	७३	त्रायण (तायिणी)	२२
तिन्नि (त्रयः)	२७	थिअ (स्थित)	५६, ८९
तिन्नि (त्रीणि)	६७	थिअउ (स्थितक)	३४
तिन्नि (तृतीय)	५४, ५८, ६१, ६३, ७१, ७७, ८६, ९०	द (द)	९५
तिल (तिल)	१२	दट्ठा (दंष्ट्रा)	९९
तिलउ (तिलक)	९४	दन्त (दन्त)	२९
तिलोअनासनि (त्रैलोक्यनासनि)	१११	दन्द (दन्त)	१३७
तिहाक (त्रैधातुक)	६६	दश (दश)	१०७
तिहु (तत्र)	७१	दसतेअ (त्रयोदश)	१२
तिहुअण (त्रिभुवन)	१, १६	दसर (दस)	८४
तिहुअन (त्रिभुवन)	३२	दसोस (षोडश)	१०
तिहुजन (त्रिभुवन)	१४०	दायण (दान)	१०
तिहुयण (त्रिभुवन)	१९, ३६, ७७, १२५, १४३	दिअस (देवस्य)	१००
तिहुयन (त्रिभुवन)	४९	दिक्खदउ (दृश्यताम्)	१२१
तिहुवण (त्रिभुवन)	७, २५, १४१	दिट्ठान्तु (दृष्टान्त)	५६
तिहुवन (त्रिभुवन)	३९	दिस (दश)	५१
तीथओ (तीर्थक)	११८	दिसइ (दिश्यते)	१४३, १४६
तु (त्वम्)	५, १३९	दिस्स (दृश्यते)	२५
तुट्ठइ (त्रुव्यति)	५	दिस्सइ (दृश्यते)	१२५, १२६
तुमि (त्वम्)	१४१	दिहुस (दिवस)	१६
		दीजओ (दीयताम्)	५३
		दीयन्नानन्द (दीप्यमानानन्द)	१२

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
दीपोपम (दीपोपम)	७	धाआ (धातु)	६३
दुष्टक (दुष्टक)	१११	धातभ (धातवः)	४१
दुष्ट (दुष्ट)	२७	धातह (धातवः)	२७
दुसष्ट (दुष्ट)	८२	धानभ (ध्यानक)	८६
दे (देँ)	१०७	धारनु (धारणी)	८९
देइ (देय)	९५	धारु (आधार)	२९
देव (देव)	३७	धीयन (ध्यान)	१०
दसइअ (दर्शित)	११८	धु (धु)	१०५
हेइअं (द्योतित)	६३	धूइ (दृति)	११४
दिष्ट (दृष्ट)	९४	धूइल (दूर)	४५
द्ये (त्ये)	३४	धेय (ध्येय)	८६
द्वअदस्सउ (द्वादशक)	१०८	न (न)	२९, ३९, ४९, ५३, ७०, ७१, ८२,
द्वइक्खरु (द्वयक्षर)	८२		८६, ९४, ९५, ९७, ११९, १२१,
द्वदिश (द्वादश)	७४		१२५, १२६, १३७, २३८, २३९,
द्वय (द्वय)	१०		१४१, १४४
द्वादश (द्वादश)	१३९	नइ (इव)	३६, ८६
द्वि (द्वौ)	१०	नहर (नगर)	८६
ध (ध)	९७	नगाइ (न गम्यम्)	१३८
ध (धँ)	१०७	नष्ट (नष्ट)	७१, ७९
धनविहिता (धनविधिना)	१६	नठ (नष्ट)	२२, ३४
धम्म (धर्म)	३४, ५९, ८६, १३८	नत्थ (अनर्थ)	९५
धम्माधम्म (धर्माधर्मौ)	५	नभ (नभ)	१९
धम्म (धर्म)	३, २९, ५३, ८९, ९५	नमहु (नम)	१४३
धरइ (धरायाः)	७७, ८७	नरु (नर)	१२८
धलनु (दलनं)	९७	नव (नव)	६६
धाअ (धातु)	३९	नस्स (नाश)	९०
धाइ (धातु)	१०९	नेहन्त (न-स्यान्त)	११९
धाइकोण (धातुत्रिकोण)	४९	नाअ (नाग)	७२
—धाउ (—धातु)	१९	नाइ (नाडी)	४४, ४५, ९२
धाउ (धातु)	२९	नाइ (नाथ)	५२

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
नाइ (नाभि)	४९, १४४	निर्वान (निर्वाण)	१२५, १४४
नाइ (नारी)	४१	निससहार (निःस्वभाव)	६३
नाइ (नास्ति)	१२९	निससहार (निःस्वभाव)	८०
नाओ (नाम)	१२०	निसहसि (निःशेष)	५८
नाथ (नाथ)		निसेअ (निषेध)	५९
नाभि (नाभि)	१२०	निसेस (निःशेष)	९७
—ट्ठइअ (—स्थित)	१२०	निहिभिन (निखिलाभिन्न)	५१
—ठिअ (—स्थित)	७	नु	३६
नाडइअ (नाडिका)	९७	इट्ट (नष्ट)	८९
नासअइ (नाशयति)	११८	प (प)	३४, ४५, ५३, ५४, ६३, ६४, ७०,
नासइ (नाशयति)	३४, १४४		७९, ८२, ८४, ९२, १०८, ११३,
नाशु (नाश)	८४, ८६		११९, १२०
नाह (नाथ)	७, १६, ४२	—ट्ठिइ (—स्थिति)	६७
नाहओ (अनाहतो)	७३	—वगइन्त (—वर्गस्यान्त)	६४
नाहनु (नाशन)	८४	—वग (—वर्ग)	८२
नाहि (नाभि)	४२	—इन्त (—स्यान्त)	१९, ३२, ३६, ४४, ४९,
नि (नि)	५८		५६, ५९, ७५, ७९, ८०, ८७, ९४,
—आरु (—कार)	५९		९५, ११९
नि (एव)	८९, ९२	पअ (पद)	८७, ९२, १०४, १०८
निकज्जअइ (निस्कार्य)	१३७	पआनइ (पदानति)	९४
निजानु (निजानाम्)	५	पइ (पद)	४५, ९७, ११८
नित्त (निमित्त)	३९	पहत्तु (पवित्र)	८४
निज्जात्त (निर्जात)	७९	पउ (पद)	५१, ७१, ९०, १००, १०२, १०४,
निप्पपञ्चु (निष्प्रपञ्च)	९७		१०७, १०८, १०९, १११, ११४,
निबोहइ (नबोधसि)	१२३		११७, ११८, ११९
निभान (निभान)	११७	पकेत्त (प्रकेत)	११५
निमनहउद्ध (निर्मानाधऊद्ध)	४७	पज (पद)	६९
निमोचनी (निमोचनी)	१२९	पञ्चबाण (पञ्चस्वर)	११३
निम्महि (निर्माथी)	५३	पडिअरु (परिकार)	८०
बिम्भअ (निर्बन्धित)	८६	पडिहास (प्रतिभास)	१२६

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
गतिश्च (पतित्व)	३९	पवन (पवन)	५४, ६७, ८६
गतानह (प्रतनोति)	११३	—हन्त (—स्यान्त)	६१
पद (पद)	६६	पवभतु (प-वत्)	९२
पमच (पञ्चम)	२२	पविस्स (प्रविश्य)	१२१
पमचउ (पञ्चम)	१९	पघ (पशु)	१४१
पमचम पञ्चम	१९	पहअ (पक्षक)	१२
पपञ्चु (प्रपञ्च)	१, ५४, १२१	अहइअं (प्रथमम्)	६३
—गओ (—गत)	१	पहइय (प्रथम)	२२
पभु (प्रभु)	१२५	पहन (पवन)	३६, ६७
पमह (पद्म)	३७	पहन्त (प्रघ्नन्)	१४०
पमाह (प्रथम)	५१	पहम (पञ्चम)	४१
पमेज (प्रमेय)	२५	पहहिअ (प्रथम)	५३
पमेजु (प्रमोदस्त्व)	३	पहिअ (पठित)	१०७
पम्म (पद्म)	४९	पहिअ (प्रथम)	७, ३९
पम्मत्थ (परमार्थ)	१२१	पहिअम् (प्रथमम्)	१२, २२, २७, ४१
पम्मत्थु (परमार्थ)	७०	पहिगहिअइ (परिगृह्य)	२७
पम्मे (पद्मे)	१२३	पहु (पद)	७४
पम्मो (पद्म)	६१	पाइ (उपाय)	६९
पयट्ठओ (प्रवर्त्तित)	९२	पाउ (पापं)	१३९
पर (पर)	३७, १४०	पाथिय (पार्थिव)	४९
पर (परम्)	१३७	पाववड (पावक)	६४
परह्वाअरइओए (परिवारिते)	१११	पावहु (प्राप्स्यसि)	१४१
परओ (प-र-ओ)	६७	पास (पार्श्व)	१०, ६६, ११३, ११९, १२०
परम (परम)	१२२, १४१, १४३	—ट्ठइअ (-स्थित)	११३, १२०
परमाथाइ (परमार्थन)	१३८	—ट्ठइओ (-स्थित)	१२०
परमाथु (परमार्थ)	१४१	पि (पि)	७९
परमान्दि (परमानन्द)	१४१	पिग्वअ (पिङ्गल)	१०२
परहु (पारयसि)	१४१	पुन (पुण्य)	१३९
परानिअ (प्राण)	९४	पुणु (पूर्ण)	९२
पव (पद)	७४	पुणो (पुनर्)	१०, १६, ३४, ६१, ११३

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
—वि (पुनरपि)	६९, ७०, ११९	वि (अपि)	१६
वुणिअओ (पूर्णीकृत)	८२	बिनिधम्मु (अभिन्नधम्म)	३
पुण्णो (पुनर्)	६९	बिनु (बिन्दु)	८०
पुओइअ (पूर्त्तक)	७५, ७७, ८४	बिन्दु (बिन्दु)	१०५, १११, ११३, ११९
पुन (पुनर्)	१९, २७, ७१	बिन्नक्खरु (द्वितीयाक्षर)	८९
पुनु (पुनर्)	७२, ८०	बिन्नि (द्वितीय)	७५, ८६
पुब्भ (पूर्व)	८०	बिन्नि (बिन्दु)	८९
पुमदि (प्रमर्दयति)	७१	बिन्निह (बिन्दुकित)	७१
पुर (पुर)	१६	बीअ (बीज)	१०, १२, ९२, १०८
पूअ (पूजा)	९०	बीओ (बीज)	१०, १९, २२, २५, २५, २९, ३४, ३६, ३७, ४१, ४२, ४७, ४९, ५१, ५६, ६४, ६६, ६७, ६९, ७०, ७३, ७५, ७७, ७९, ८०, ८२, ८४, ८७, ९४, ९५, ९७, ११३, ११९, १२५
पूजहु (पूजय)	१४३	बीव (बीज)	४४, १०९
पूरइअ (पूरित)	९४	—हन्त (-स्यान्त)	६४
पूरइओ (पूरित)	६७	बुद्ध (बुद्ध)	१२२, १४१
पूरिह (पूरय)	१६	वेओ (बीज)	८६, ८९, ९७, १०९
पूव (पूर्व)	५३	बोअन (बोधन)	७४, ८९
प्रएत (प्रेत)	१०८	बोअनु (भीषणः)	८२
प्रज्ञोपायइ (प्रज्ञोपायेन)	१२२	बोइ (बोधि)	१०, २९, ३९, ८९, ९४, ११७
प्रभु (प्रभु)	११५	—सत्त (-सत्त्व)	९५
फ (फट्)	१६	बोवु (बीज)	२२, ४४
फड (फट्)	११८	बोह (बोध)	१२६
फडाह (फट्कार)	११५, १२०	बोहन (बोधन)	५८
फहन्तो (स्फुरति)	२७	बोहनु (बोधन)	९०
फुरन्त (स्फुरत्)	१४०	बोहब्भ (बोद्धव्य)	१०७
फुरन्त (स्फुरन्ति)	१९	बोहि (बोधि)	१, ५, २२, १२३, १२८
बन्धसि (बध्नासि)	५	—चित्त (-चित्त)	१५
बम्म (ब्रह्मान्)	६१		
बाण (स्वर)	५४, ६१, ६३, ७१, ८६, ९०, ११३		
बान (स्वर)	५८		
बाल (बाल)	१२८		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
भ (भ)	४२	भिनि (द्वितीय)	२५
भइ (भवति)	१०	भिन्न (बिन्दु)	१०
भखइअ (भक्षित)	७९	भिन्न (भिन्न)	२९, ८६
भज (भय)	३४	भिन्न (द्वितीय)	६४
भण (भण)	७	भिन्नि (द्वय)	७९, १०४, १०५, १०७, १०९, ११७
भणिअ (भणित)	६१, ७०	—पउ (-पद)	११४
भणिअइओ (भणितव्य)	७४	भिन्नि (द्वि)	३९, ६७, ७१, ७४, ९०, १०४, १०५
भणिअब्भ (भणितव्य)	६९, ७१, ७९, ९०, १०४, १०५, १०९, ११९	—गुनिअ (गुणित)	१६
भदअ (भृतक)	८०	भिन्नि (द्वितीय)	२५, ४१, ४२, ४४, ६३, ६७, ८०, ८२
भनति (भ्रान्ते)	३६	भिन्नि (बिन्दु)	७
भनिअ (भनित)	१०	भिन्निअब्भ (विज्ञातव्य)	११५
भनिअभ (भणितव्य)	१६	भुअ (भुज)	१२१
भन्ति (भ्रान्ति)	१४०	भुअणगुण (भुववगुण)	१२
भन्निअ (भिन्नक)	११८	भुतु (भवतु)	२७
भव (भव)	७७, १४४	भुमइइ (भूमेः)	७४
भहम (ब्रह्म)	२५	भुयन (भुवन)	८२
—सहाइ (-स्वभाव)	२५	भूसइअ (भूषित)	७९
भाअ (भाव)	१२१	भूषउ (भूषित)	१४
भाइ (भाव)	२७, १०५, १४१	भूत (भूत)	११८
भाइ (भाति)	८६, ९५	भेउ (भेद)	१२९
भाइनि (भगिनि)	१२९	भोओ (बीज)	१६, १९
भाउ (भाव)	१३९	भोरन (आभरण)	१०
भाओ (भाव)	२२	म (म)	३२, ७९, ९९
भाव (भाव)	३, ४४, ४५, १४४	मअइओ (मण्डित)	१११
भावहु (भावय)	१२२	मअरक्कु (मारक)	८७
भावहु (भावयति)	१४१	मअरन्द (मकरन्द)	३४
भाहवइ (बाहवे)	१००	मआर (म-कार)	३६
भि (द्वि)	३९		
भिनि (बिन्दु)	४१		

शब्दाः

मह (माम्)	१३८
महसि (महिषि)	१००
मउड (मकुट)	८०
मउत्थ (मस्त)	३९
मग्ग (मार्ग)	९०
मजटिअ (मध्यस्थित)	२२
मजि (मध्ये)	४७
मज्ज (मध्य) ३२, ३७, ४९, ५४, ६१, ८९	
—ट्ठइअ (-स्थित)	९५
—ट्ठइओ (-स्थित)	७३
—ठिअ (-स्थित)	५३
—ठिओ (-स्थित)	३
मज्झइ (मज्जते)	७९
मज्झसरूअ (मज्झास्वरूप)	३६
मज्जा (मध्यात्)	४७
मन (मनस्)	१०५
मनहि (मन्यस्व)	१३९
मण्डइअ (मण्डित)	६३, ९५
मण्डल (मण्डल)	१३९, १४०
मण्डलु (मण्डल)	१३९
मण्डिअ (मण्डित)	४२, ४४, ७५, ७९
मण्डिइओ (मण्डित)	१०५
मत्थ (मस्त)	१०, १४, २२, ८९, ९४
—थिओ (-स्थित)	३७
मधइ (मध्य)	७३
मधइमि (मध्यम)	४९
मधु (मधु)	९४
मन (मनस्)	७९
मनउ (मणि)	३६
मना (मनसः)	८२

पत्राङ्काः

शब्दाः

पत्राङ्काः

मन्त (मन्त्र) ७, २७, ३४, ३६, ३७, ३९, ४४,	
५१, ५४, ५८, ६६, ६७, ७०,	
७१, ७३, ७४, ७९, ८६, ९०,	
९२, ९४, ९९, १००, १०२,	
१०४, १०७, १०८, १०९, १११,	
११४, ११५, ११७, ११८, १२०,	
—पअ (-पद)	९०
—पउ (-पद)	११४, ११५
मन्तु (मन्त्र) २९, ५३, ५६, ८२, ९०, ९२,	
९५, ९७, ९९, १०२, ११३, ११४	
मन्तो (मन्त)	७३, ९७, ११९
-ति (-इति)	७
मन्न (मनस्)	११५
मन्नसि (मन्यसे)	१४०
मम्मरूओ (मम्मरूप)	४४
मर (मर)	२७
मरउ (मृत्यु)	१००
मरइअप्प (मरविकल्प)	८०
मरण (मरण)	२९, १०४, १२६
मरत्तु (मरत्व)	९७
मरुइ (म्रियते)	७७
मसानु (श्मशान)	८०
मह (महा)	९४
महअ (महा)	१०७
महइ (माया)	६४
महउ (महत्)	३४
महगहनु (महाग्रहणं)	८२
महन (महा)	१०
महणिहि (महानिधि)	४४
महन्तु (मन्त्र)	२९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
महपउ (महाप्रभु)	७७	मुदइअ (मुद्रिका)	९९
महसुह (महासुख)	६७, १४१	सुरु (सुरु)	१०५
महह (महा)	६७	सुह (सुख)	६१
महापसुमोअनइ (महापशुमोहनि)	११७	सुहि (सुखि)	१०२
महाराउ (महाराव)	४७	मू (मू)	९७
महासुह (महासुख)	१२२, १३९, १४०, १४३	मूड (मूड)	९७
महिसज (महिषक)	८६	मे (मे)	१०८
माइ (माया)	४९, १४४	मेअले (मेखले)	११४
माइ (मयि)	१३७	मेउ (मेखला)	११४
माइअइ (मायायाः)	१२६	मोअ (मोह)	७३, ७९, ८६
माइरूअ (मायारूप)	३६	मोअनइ (मोहनि)	११७
माइवइ (मायावी)	८७	मोअनासन (मोहनाशन)	१९
माग (मार्ग)	१०	मोकरूअ (मोक्षरूप)	५९
माति (म-अति)	३२	मोह (मोह)	१२१, १४१, १४४
मानु (मनः)	५	मोहिअ (मोहित)	१२८
माया (माया)	२७	य (य)	१४, ३९, ४१, ४२, ५१, ५६, ७३, ८४, ११९
मायि (माया)	१	—वग (-वर्ग)	५४, ५९
मारणु (मारण)	१०	—वग (-वर्ग)	१२
मारोइ (मकार)	६१	—वग्घ (-वर्ग)	१०
माहन्त (मायावत्)	६४	यसन (य-आसन)	
मिलइत (मिलित)	१०४	—सन (-आसन)	२९
मिस्सउ (मिश्रित)	१०४	—हन्त (-स्यान्त)	९४, ११९
मिहउ (मेखला)	११४	यज (योग)	११५
मुउड (मुकुट)	६३	यसनु (आसन)	८९
मुअड (मुकुट)	९५, १०५	यह (यथा)	११५
मुअड्ड (मुकुट)	७५	यान (यान)	१४४
मुज्ज (मुज्यः)	४७	यासट्ठइओ (आसंस्थित)	८४
मुड (मुण्ड)	५९	युइओ (युक्त)	१६
मुव (मुद्रा)	६९	येमन्त (यथा)	७, ४४

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
योगपसरह (योगेद्वरि)	११७	रुअए (रूपे)	११४
र (र)	२७, ३७, ४६, ४७, ४९, ७०, ७१, ८२, ८४, ८९, ९०, ९२	रुइ (रूप)	५९, १४४
—भार (-कार)	५४	रुओ (रूप)	४४
—इन्तइअ (-स्यान्तक)	७७	रुव (रूप)	१९
—हासनुमन्तु (-आसनवान्)	५९	रुइनि (रूपिणी)	११७
रइ (रवि)	४२, ४४, ५१, ८७	रेओ (रेफ)	११९
—सन (रव्यासन)	१४	रेह (रेखा)	३९
रइअ (रहित)	७७	रोअ (उरग)	२९
रग (राग)	३	ल (ल)	२९
रज (रज्य)	३	लअन (लग्न)	१०४, १०८
रज्जु (राज)	८७	लअन (लगन)	१०२
रन्द (रन्ध्र)	१६, ३४, ७३	लइ (गृहीत्वा)	१४१
रम (रमस्व)	१२२, १३७	लगइ (लगति)	२५
रमहु (रमस्व)	१४१	लगन (लग्न)	१४
रयइ (रवि)	२२, ६१, ७७	लग्गइ (लगति)	२९
—सन (रव्यासन)	७३	लग्गउ (लगतु)	१०८
रवइ (रवि)	१०, ४२	लग्गु (लगतु)	८२
रवरवइ (रवरवायते)	३४	लग्घु (लग्गु)	८०
रवि (रवि)	३४	लघइ (लगति)	२२
रहइ (रवि)	५३	लघु (लगतु)	२९, ३६, ५९
राओ (राज)	४२	लघो (लगतु)	३९
राओ (राग)	६७	लह (लब्ध)	८७
रागहन्त (रागस्यान्त)	१४	लोअ (लोक)	५८, ९७, ११५, ११७, १४१, १४३
रामय (रामय)	१२३	लोआना (लोकानाम्)	११७
रि (रि)	१४१, १४३	लोओ (लोक)	२९
रुट्टइ (रुष्टि)	४४	लोओण (लोकानाम्)	१२२
रुअ (रूप)	१९, ४५, ५४, ५६, ५८, ६१, ६४, ७०, ७७, ९४, १००, १०२, १०४, १०७, १४०	लोक (लोक)	१४१
		लोजनी (लोचने)	१०२
		लघु (लगतु)	३७

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
व (व)	९२	वाद (वायु)	९४
वक्खन (व्याख्यान)	१०९	वापइ (व्याप्नोति)	१९
वग (वर्ग)	६४	वामगाहण (वामग्राहण)	७
वग्ग (वर्ग)	१९, २२, २७, ४१, ४२, ६३, ७३	वाहण (वाहन)	१०
—हन्त (-स्यान्त)	१४, ३७, ३९, ८२	विअअक्क (वितर्क)	७१
वघ (वर्ग)	२२, १०८	विअक्क (वितर्क)	८३, १३९
वधि (वर्ग)	१९	विआलु (वेताल)	७७
वच्चुओ (वचोयुक्त)	७९	विह्नठहओ (विनिष्टक)	३२
वजसटु (वज्रसत्त्व)	३२	विजाणउ (विजानीहि)	१३९
वज्ज (वज्र)	७, ५९, ७३, १०२, १०४, १०५, १२३, १२८, १३७	विजान (विज्ञान)	६९, १०४
—हरा (-धर)	१३७	विजाणु (विज्ञानं)	१०२
—हरो (-धर)	१२३	विद्ये (विद्ये)	११९
वज्जु (वज्र)	१२२	विधस्सन (विध्वंसन)	११४
—धरु (-धर)	१२८	विनायक (विनायक)	११४
वज्ज (वज्र)	४२	विन्द (वृन्द)	३७, ६६, ९४
वण (वर्ण)	७९	विन्नकअ (विघ्नकर)	११४
वणु (वर्ण)	६३	विम्बु (विम्ब)	६४
वद्धनइ (वन्दनि)	११७	विरगग (विराग)	३
वन (वर्ण)	७३	विविह (विविध)	१४०
वपइ (व्याप्नोति)	३४	विसेस (विशेष)	२९
वरउ (वाराही)	२५	विस (विष)	७५
वरहइ (वाराही)	११४	विसअ (विषय)	१०२, १०४
वहइ (वहति)	३४	विसउ (विषय)	१०२
वहन (वहन)	३४	विक (एक)	८४
बहु (बहिः)	१४१	विसज (विषय)	१२१
वाअओ (वायु)	६४	विसमित धम्म (विस्मितधर्म)	३६
वाचाइ (वाच्यम्)	१३७	विसेस (विशेष)	९९
वाचिअ (वाचिक)	१११	विसेस (विशेष)	२२
		विसोसणिअ (विशोषणीय)	४४
		विस्स (विश्व)	५३, ५४, ५९

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
विस्सु (विश्रय)	१९	सअस (सहस्र)	१००
विस्सु (विषय)	१०२, १०४	सइअ (सहित)	५४, ९२
विहर (विहर)	१४१	सइअचारइ (सहितचारी)	८०
विहि (विधि)	११३, १२०	सइल (सकल)	५६
वीर (वीर)	१२९	सउत्त (सत्त्व)	१०८
वीरण (वीरे)	१०९	सकल (सकल)	९०
वीरद्वैतण (वीरद्वैते)	११५	संकिइअतअ (सङ्केतक)	५८
वैरोयण (वैरोचन)	७	सगहइअ (पङ्कगतेः)	७५
वैरोयनो (वैरोचन)	१९	सच्चल (सञ्चल)	६६
वोउ (वहतु)	१६	सचइओ (सञ्चित)	२२
शर (स्वर)	७७	सजर (सजड)	५८
पट्ट (पठ)	१०५	सजाउ (स्वभाव)	१४०
पह (सह)	४१	सजुअ (संयोग)	५३
स (स)	३९, ४९, ७५, ८४, ८६, ९२, १०८, १२८, १४१	सजुअइ (संयोगो हि)	७७
—अरु (कार)	९५	सजुत्त (संयुक्तक)	२७
—आर (-कार)	८०	सजोइ (संयोगि)	९७
—आरु (-कार)	७९, ९२	सज्जअ (सजा)	१२५
—अर (-पर)	७, १४, २५, ३२, ३६, ५९, ६१, ७०, ७३, ७९, १०५, १११, ११३, ११९	सज्जरुअउ (सहजरूपक)	६३
—वरो (-पर)	९४	सज्जोव (संयोग)	४५
स (तत्)	१०७	संजोव (संयोग)	४९
स (श)	४४, ७३	सट्ठइअ (संस्थित)	८७, ९२
—ट्ठइअ (-स्थित)	८०	सट्ठइओ (संस्थित)	५४, ६१
सअ (सह)	१२०	संठइओ (संस्थित)	३२, ७३
सअउओ (सत्त्व)	३९	सणठइ (संनश्यति)	३
सअल (सकल)	३४, ४१, ८७, १०८, १११, १२२	सत (शत)	१११
सअलु (सकल)	११४	सतस (शतश)	१००
		सत्त (सत्त्व)	२५, २७, ५१, ५९, ९७, १०५, ११४, १२९, १४४
		—धाउ (-धातु)	१२६, १२९
		—लोअ (लोक)	१३७

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
सत्त (सत्य)	११८	सम्मअट्ट (समस्थ)	१०५
सत्त (सप्त)	१०४, १०९, ११८	सयल (सकल)	२७, ६१, ६४, ७१, १४१
—पद (पद)	११५	सर (स्वर)	२२, २५, २७, ३२, ३४, ३९, ८०, १०५
सत्तु (शत्रु)	३४	—जति (-पति)	१०४
सत्थानाह (संस्थानादि)	१२१	—भूषण (-भूषण)	१२
सह (शब्द)	१०४	—वह (-पति)	१००
सद्धि (सन्धि)	१०८	सरग (स्वरक)	२५
सन्द (सन्ना)	९२	सरीउ (शरीर)	१००
सध (स्वधा)	१२०	सरुअ (सरूप)	२७, ३२, ३७, ४४, ४५, ५४, ६३, ६६, ६७, ६९, ७४, ८६, ९०, ९५, ९९, १००, १२५, १३७, १३८
सधा (सदा)	२५	सरुइण (स्वरूपेण)	१३९
सनठइ (संस्थित)	१०	सरुओ (स्वरूप)	७५
सनठइउ (संस्थित)	१९	सरुव (स्वरूप)	३२, ३९, ४१, ४५
सनठिअ (संस्थित)	१४	सरेरउइ (शरीर)	१०२
सनिरुहण (संरोहण)	१४	सल (सकल)	१
सनु (आसन)	७५	सव (सर्व)	२२
सन्तासन (सन्त्रासन)	१६	—रुअ (-रूप)	९२
सन्न (आसन)	३४	सप (शशी)	७
सन्नोअ (सम्बोध)	५६	सस (श्वास)	८४
सन्न (सर्व)	३७, ५६, ७३, ७७, ७९, ८०, ८७, ९५, ९७, ९९, १०४, ११५, १२९, १३८, १३९, १४१	ससर (संसार)	११७
सन्नभु (सर्व)	५१, ७१, १२८	ससार (संसार)	९७
सभु (सर्व)	२९, १२१	संसर (संसार)	२५
संभोअनु (सम्बोधन)	७१	सस्स (स्व स्व)	९२
संभोग (सम्भोग)	१६	सह (सह)	३६, ८७, १२०, १२३
समजुत्तु (संयुक्त)	५४	सहइअ (सहित)	४९
समलोअ (समलोक)	१३८	सहओ (स्वभाव)	३४
समाहिअ (समाधौ)	१२३	सहज (सहज)	३२, ९९, १३७, १३८, १४१, १४३,
समुद (समुद्र)	११४		
सम्म (सर्व)	१४४		

शब्दाः	पत्राङ्काः	शब्दाः	पत्राङ्काः
—रुइ (-रूप)	१२६	सिर (शिरस्)	४७, ५४, ६१, ६३, ७७, ८६, १००, १०८
सहधना (साधना)	४५	सिह (सिंह)	७९, ८६, ११४
सहरह (संहारयोः)	७०	सीहेउक (श्रीहेरूक)	१००
सहस (सहस्र)	१११	सुअल (शुक्ल)	१२
सहसननह (सहस्रानने)	१०२	सुक (शुक्र)	४१, ५९, ६४
सहाअ (स्वभाव)	३४, ५९, ७९, ८६	सुण (शून्य)	१२३
सहाइ (स्वभाव)	४१, ५१, ६४, ६७, ७५, १२९, १४१	सुणु (शृणु)	१, १२९
सहाउ (स्वभाव)	१९, २५, १४३	सुन्दरि (सुन्दरि)	१४१
सहाओ (स्वभाव)	२९, ३४, ३९, ५४, ६६, ९९, १००	सुधम्म (सुधर्म)	९५
सहार (सम्भर)	१६	सुन्न (शून्य)	७५, १३७
सहाव (स्वभाव)	१, १४, २५, ३७, ४४, ६३, ९२, १०८, १११, १२८	सुमण्डिअओ (सुमण्डित)	४२
सहिअ (सहित)	१२	सुम्भनि (सुम्भनि)	९०
स्व (स्व)	७१	सुम्भे (सुम्भे)	९०
स्वरि (श्वरि)	११९	सुर (सुर)	१२२, १४३
सुसत्त (स्वस्व)	१०९	सुरासुर (सुरासुर)	५
साजरु (सागर)	११४	सुह (सुख)	३२, १३९
साधइ (साध्य)	८२	—रुअ (-रूप)	१४
सान्ति (शान्ति)	११७	सूचरनी (सूचरी)	१०
सारु (सार)	१२८	सून (शून्य)	४१
सासु (श्वास)	७	सेस (शीर्ष)	१४, २५, ८२
साहोइ (स्वाहया)	१२०	सेह (स हि)	५
सिज्ज (सिद्ध)	५	सोउ (तच्च)	४७
सिज्जड (सिद्धि)	१२२	सोउ (स्वभाव)	६१
सिज्जन्तु (सिध्यन्)	६४	सोजह (संयोग)	६७
सिद्धइ (सिद्धि)	१११	सोसकइलाधर (षोडशकलार्द्ध)	१०
सिद्धइण (सिद्धे)	१०७	सोसय (शोषय)	७४
सिद्धे (सिद्धे)	११९	सोहण (शोभन)	७
		स्त (स्त)	५८
		इ (इ)	७, ७३, १०७, १११

शब्दाः	पन्नाङ्काः	शब्दाः	पन्नाङ्काः
ह (हि)	८७, ९९, १०९, १४१	हु (हि)	१२२, १४१
हइ (भवति)	१६, ७१, ७५	हु (हुः)	११९
हओ (भवतु)	१४	हु (हुँ)	१०९
हदउ (हर्ता)	९०	हुअ (भवति)	१
हन (हन)	९०	हुइ (भवति)	७१
हर (हर)	७९	हुँ (हुँ)	११५, ११७, ११८, १२०
हस (हस)	१०९	हे (हे)	१०४, १०७
हसणट्टइअ (ह-आसनस्थित)	७३	हेओ (भवति)	५
हा (हा)	७९, ९९, १०९, ११७	हेतउ (हेतु)	३६
हाइ (जहाति)	११५	हेय (हृदय)	४४
हाउ (भाव)	८६	हेरण (हेरम्ब)	१२
हाओ (भाव)	४९	हो (हो)	१०९
हि (हि)	११३, १२८, १४१	होइ (भवति)	१२१
हु (खु)	१२, २९, १२८		

ADDITIONS AND CORRECTIONS

P. 14. L. 15 for अनाही read अनाहतं.

Intro. P. 6. f. n. L. I, add) after (Bengal.

